

STRATEGIA ROZWOJU
GMINY WIERZCHLAS
na lata 2016 - 2022

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	4
2. Obszar i czas realizacji Strategii	5
3. Aktualna sytuacja społeczno- gospodarcza na obszarze objętym Strategią 6	
3.1. Podstawowe dane dotyczące obszaru.....	6
3.1.1. Położenie	6
3.1.2. Powierzchnia.....	10
3.1.3. Ludność	10
3.1.4. Środowisko przyrodnicze	11
3.1.5. Rys historyczny	15
3.1.6. Rys kulturowy.....	16
3.2. Zagospodarowanie przestrzenne	21
3.2.1. Infrastruktura techniczna	21
3.2.2. Własność nieruchomości.....	27
3.2.3. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego	28
3.2.4. Uwarunkowania ochrony środowiska	31
3.3. Sfera społeczna	32
3.3.1. Sytuacja demograficzna i społeczna na danym obszarze.....	32
3.3.2. Warunki i jakość życia mieszkańców	38
3.3.3. Oświata i edukacja	43
3.3.4. Opieka zdrowotna	47
3.3.5. Określenie grup społecznych wymagających wsparcia	48
3.3.6. Rynek pracy	52
3.4. Sfera ekonomiczna.....	56
3.4.1. Gospodarka	56
3.4.2. Turystyka	65
3.5. Analiza SWOT.....	70
3.6. Identyfikacja najważniejszych problemów występujących na danym obszarze.....	75
4. Cele ogólne i szczegółowe rozwoju danego obszaru	78
5. Zadania zmierzające do poprawy sytuacji na danym obszarze	83
5.1. Zmiany w strukturze gospodarczej obszaru.....	83
5.2. Zmiany w sposobie użytkowania terenu	83
5.3. Rozwój systemu komunikacji i infrastruktury.....	83
5.4. Poprawa stanu środowiska.....	84
5.5. Poprawa stanu środowiska kulturowego.....	84
5.6. Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców	85

6. Realizacja zadań.....	86
6.1. Planowane zadania inwestycyjne w okresie 2016 – 2022.....	86
6.2. Zadania planowane do realizacji po roku 2022.....	105
6.3. Powiązania realizowanych zadań z innymi działaniami realizowanymi na terenie powiatu/województwa	105
7. Oczekiwane wskaźniki efektów realizacji Strategii	117
8. Plan finansowy	119
9. System wdrażania Strategii.....	123
10. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej Strategii	125
10.1. System monitorowania.....	125
10.2. Sposób oceny	126
10.3. Sposób inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym ...	128
10.4. i organizacjami pozarządowymi	128
10.5. Działania informacyjne i promocja Strategii.....	132

1. Wstęp

Samorząd terytorialny będący przejawem decentralizacji władzy w państwie samodzielnie zarządza sprawami własnymi, w jego gestii leży zatem właściwe prowadzenie polityki rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru.

Władze Gminy mają za zadanie tak ukierunkować działania przy wykorzystaniu dostępnych narzędzi, aby stworzyć lokalnej społeczności jak najwyższe standardy życia, zaspokoić jej potrzeby indywidualne oraz zbiorowe. Najlepszym sposobem na realizację tych zamierzeń jest opracowanie długofalowego planu działania, który w sposób obiektywny oceni istniejące zasoby wewnętrzne jednostki terytorialnej, uwarunkowania zewnętrzne, wskaże obszary problemowe i na tej podstawie wytyczy cele oraz kierunki działania.

Strategia rozwoju jest dokumentem, który umożliwia stworzenie spójnej i komplementarnej polityki rozwoju. Zawiera ona działania o charakterze długookresowym, które wskazano uwzględniając wszelkie czynniki mogące mieć wpływ na wzrost gospodarczy Gminy. Biorąc pod uwagę integrację Polski z Unią Europejską oraz postępujące w znacznym tempie zmiany m.in. o charakterze gospodarczym, władze samorządowe (te, które chcą prowadzić efektywną politykę rozwoju) są w zasadzie zmuszone do opracowania Strategii.

Strategia rozwoju Gminy jest dokumentem poprzedzającym podejmowanie działań, stanowi koncepcję ich realizacji, przy jednoczesnym uwzględnieniu szans i zagrożeń wynikających ze zmiennego otoczenia i działań innych podmiotów, ukierunkowanym przez wartości i opcje uznane przez społeczność lokalną, bazującym na wewnętrznym potencjale sił i uwzględniającym wewnętrzne słabości.

Strategia jawi się zatem jako instrument stymulowania procesów społeczno-gospodarczych zachodzących na terenie Gminy, a w szczególności:

- dyktuje główne kierunki rozwoju Gminy,
- stanowi plan będący podstawą do podejmowania decyzji rozwojowych,
- zwiększa spójność decyzji podejmowanych przez władze samorządowe,
- pozwala na lepsze zagospodarowanie zasobów Gminy,
- stanowi podstawę do ubiegania się o środki finansowe z krajowych i zagranicznych funduszy pomocowych,
- informuje mieszkańców i inwestorów o spodziewanych kierunkach rozwoju Gminy.

Strategia spełnia zatem następujące funkcje:

- materiału informacyjnego, określającego aktualny potencjał społeczny, ekonomiczny i gospodarczy Gminy,
- programu działania dla władz lokalnych,
- formalnej podstawy umożliwiającej ubieganie się o środki wsparcia z budżetu państwa oraz o środki z funduszy pomocowych Unii Europejskiej,
- materiału promocyjnego.

Prace nad strategią Gminy Wierzchlas przebiegały z uwzględnieniem następujących zasad:

- zasada koncentracji na realnych siłach Gminy Wierzchlas – największą siłę stanowią zasoby lokalne, historyczne, przyrodnicze, kapitał ludzki oraz wszelkie cenne cechy świadczące o odmienności obszaru. Strategia ma za zadanie wykorzystać je w sposób optymalny, stąd konieczność zebrania pomysłów wszystkich grup społecznych, począwszy od władz samorządowych, mieszkańców oraz organizacji działających na terenie Gminy. To właśnie te grupy posiadają największą wiedzę na temat atutów obszaru, a także moc, by je wykorzystać.

- zasada koncentracji na zagadnieniach najistotniejszych dla przyszłości - przyjęto, że każdy potencjalny cel strategiczny powinien być rozpatrywany w kontekście jego doniosłości dla przyszłości Gminy. Dokonano zatem selekcji i wyodrębniono cele o najwyższym priorytecie.

- zasada koncentracji tematycznej - Strategia Rozwoju Gminy Wierzchlas na lata 2016 - 2022 wychodzi naprzeciw tendencjom obserwowanym w całej Unii Europejskiej. Wiele dotychczasowych dokumentów miało liczne cele, które dawały poczucie iluzorycznego bezpieczeństwa, iż w ramach strategii zostanie zrealizowane wszystko. Strategia rozwoju Gminy Wierzchlas na najbliższe lata będzie koncentrowała się na niewielu, ale najważniejszych zagadnieniach.

Realizacja zadań określonych w Strategii przypada na okres programowania Unii Europejskiej i zawiera się w latach 2016 – 2022. Rezultaty i oddziaływania niektórych zadań, szczególnie tych rozpoczętych w latach 2019 – 2020 obejmą także następny okres programowania.

2. Obszar i czas realizacji Strategii

Obszar Strategii obejmuje teren Gminy Wierzchlas,
czas realizacji przypada natomiast na lata 2016 – 2022.

3. Aktualna sytuacja społeczno- gospodarcza na obszarze objętym Strategią

3.1. Podstawowe dane dotyczące obszaru

3.1.1. Położenie

„Gmina wiejska Wierzchlas położona jest w południowo- zachodniej części województwa łódzkiego na wysokości od 158 do 230 m n.p.m. Najwyżej położone rejony gminy znajdują się w jej wschodniej części, z kulminacją bezimiennego wzniesienia o wysokości 230,2 m n.p.m., zlokalizowanego w paśmie Krzemionki pomiędzy miejscowościami Kamion i Niżankowice przy granicy z gminą Działoszyn. Najniżej usytuowany jest obszar położony w północno- wschodniej części gminy wzdłuż koryta rzeki Warty na wysokości 158 m n.p.m., przy granicy z gminami: Osjaków i Siemkowice. Współrzędne geograficzne miejscowości Wierzchlas wynoszą 51°12' szerokości geograficznej północnej oraz 18°38' długości geograficznej wschodniej.”¹

Gmina Wierzchlas położona jest w obrębie administracyjnym Powiatu Wieluńskiego zlokalizowanego w południowo- zachodniej części województwa łódzkiego.

Mapa 1 Położenie Powiatu Wieluńskiego w województwie łódzkim

Źródło: www.szkolonia.wup.lodz.pl

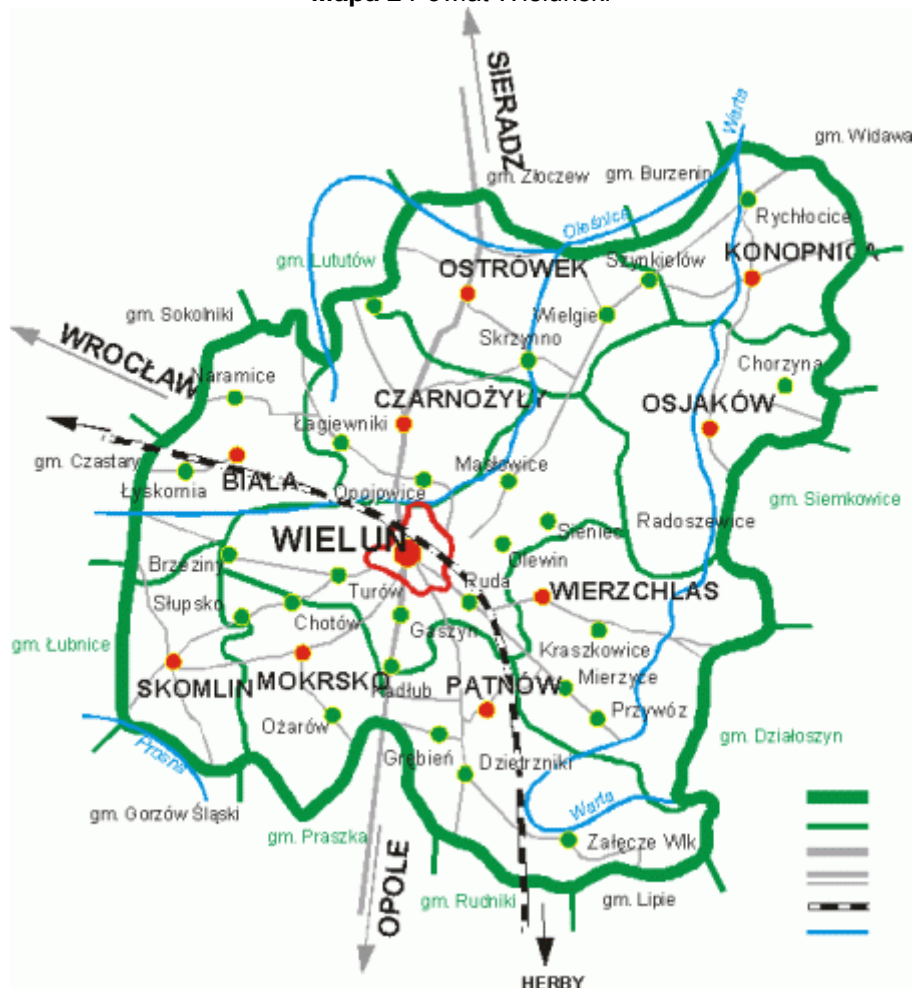
Herb Powiatu Wieluńskiego

¹ „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas”, Wierzchlas 2014

Gmina Wierzchlas zlokalizowana jest we wschodniej części Powiatu i graniczy z Gminami:

- Osjaków, Wieluń oraz Pątnów – należącymi do Powiatu Wieluńskiego,
- Działoszyn i Siemkowice - w Powiecie Pajęczańskim.

Mapa 2 Powiat Wieluński

Źródło: Oficjalna strona powiatu wieluńskiego, www.powiat.wielun.pl

Odległość do najbliższych ośrodków miejskich to:

- Wieluń (9 km),
- Działoszyn (19 km)
- Pajęczno (31 km),
- Kluczbork (49 km),
- Częstochowa (53 km),
- Sieradz (54 km),
- Radomsko (69 km).

Odległość do miasta wojewódzkiego, jakim jest Łódź wynosi około 100 km.

Mapa 3 Mapa drogowa

Źródło: www.google.pl/maps

Przez Gminę przebiega droga wojewódzka Nr 486 łącząca drogę krajową nr 43 w Wieluniu z drogą krajową nr 42 w Działoszynie.

Na północ od Gminy biegnie trasa europejska E67, a w jej śladzie droga krajowa nr 8.

Przez Gminę przebiega również sieć dróg powiatowych i gminnych.

Do dróg powiatowych zaliczają się:

3525E: Radoszewice - Zmyślona - Kochlew - Krzczów

4518E: Olewin – Wierzchlas - Przycłapy

4519E: Kamionka - st. kol. Pątnów – Jajczaki -do drogi 4523E

4523E: Ruda – Mierzyce – Kamion – Niżankowice- do drogi nr 486

4524E: Mierzyce - Przywóz - Toporów

4525E: Pątnów - Łaszew Rządowy - Mierzyce

4527E: Krzczów – Ożegów - Dylów Szlachecki - Pajęczno

4529E: Emanuelina - Skrzywno - Osjaków - Krzczów

Do dróg gminnych zaliczają się:

117251E: Olewin – Wierzchlas

117207E: Sieniec – Wierzchlas

117252E: Wierzchlas – Drobnice

117253E: Kraszkowice - Łykowe

117254E: Kraszkowice – Modlin

117255E: Kochlew – Strugi

117256E: Wierzchlas – Kraszkowice

117257E: Kraszkowice – Mierzyce

117258E: Toporów – Jesiona – Opatów

117259E: Krzeczów – Toporów
117522E: Wierzchlas – Wieluń
117260E: Mierzyce – Jajczaki
117261E: Strugi – Łaszew Rządowy
117262E: Łaszew Rządowy – Przywóz
117263E: Przywóz – Bobrowniki
117264E: Ogroble – Wiesagi
117159E: Bukowce – Bobrowniki
117265E: Kamion – Niżankowice
109053E: Laski – Mokre

W Gminie występują również pozostałe drogi wewnętrzne, transportu rolnego oraz drogi leśne.

Komunikacja publiczna obsługiwana jest głównie przez Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej (PKS), zwłaszcza PKS Wieluń. W Gminie nie jest zlokalizowana stacja kolejowa.

Generalnie stan dróg na terenie gminy jest zadowalający, jednak jakość nawierzchni, zwłaszcza na drogach powiatowych i gminnych, a także na drodze wojewódzkiej nr 486 wymaga pilnych napraw i modernizacji. Na terenie gminy jest kilka odcinków dróg gruntowych, które należałoby utwardzić asfaltem. Priorytetową jest tutaj żwirowa droga gminna łącząca miejscowość Przywóz z Łaszewem Rządowym. W celu poprawy bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów konieczne jest również wybudowanie chodników i ścieżek rowerowych wzdłuż istniejących dróg

3.1.2. Powierzchnia

Powierzchnia Gminy Wierzchlas wynosi 11 895 ha, Gmina zajmuje tym samym 12,84% powierzchni Powiatu Wieluńskiego, co czyni ją największą pod względem powierzchni w Powiecie (poza gminą miejsko- wiejską). Gęstość zaludnienia w Gminie wynosi 55 osób/km².

Znaczną część powierzchni Gminy zajmuje obszar Załęczańskiego Parku Krajobrazowego.

Gmina złożona jest z 15 sołectw, należą do nich: Wierzchlas A, Wierzchlas B, Kraszkowice, Broników, Kochlew, Krzeczów, Mierzyce, Toporów, Przywóz, Łaszew Rządowy, Łaszew, Przycłapy, Jajczaki, Kamion oraz Strugi.

3.1.3. Ludność

Na dzień 31 grudnia 2014 roku liczba ludności faktycznie zamieszkałej Gminę Wierzchlas wynosiła 6580 osób. W latach 2003 – 2014 nie rejestruje się znacznych zmian w tym zakresie, widoczna jest jednak niewielka tendencja ku zmniejszaniu się liczby ludności. W Gminie występuje ujemny przyrost naturalny, przeważają osoby w wieku produkcyjnym oraz poprodukcyjnym. Rejestruje się ujemne saldo migracji wewnętrznych. Problemem jest bezrobocie wśród mieszkańców, które wynika m.in. z niskiego poziomu wykształcenia osób zarejestrowanych jako bezrobotne. Znaczną część tych osób stanowią również długotrwale bezrobotni oraz kobiety. Pozytywnym zjawiskiem jest zmniejszenie się liczby osób korzystających z pomocy społecznej.

3.1.4. Środowisko przyrodnicze²

Wody podziemne i powierzchniowe

Gmina stanowi obszar zasobowy wód podziemnych GZWP „Częstochowa”. Obszar Gminy należy do zlewni rzeki Odry a główną rzeką odwadniającą jest Warta przepływająca przez wschodnią część Gminy. Północną część Gminy odwadniają cieki i rowy melioracyjne stanowiące dopływy rzeki Pysznej. Zagrożenie powodziowe występuje w dolinie rzeki Warty we wschodniej części Gminy. W obszarze zalewowym występuje rzadka zabudowa w okolicy wsi: Przywóz, Toporów, Kochlew.

Klimat

Klimat Gminy Wierzchlas ma charakter przejściowy. W układzie południkowym przejściowość ta dotyczy stopnia oceanizmu i kontynentalizmu, zaś w układzie równoleżnikowym położenia pomiędzy strefą klimatów kształtujących się pod wpływem gór i wyżyn, a strefą klimatów kształtujących się pod wpływem Bałtyku. Okres grzewczy trwa z reguły od początku października do końca kwietnia. Nie notuje się długotrwałych i silnych mrozów. Długość okresu wegetacyjnego wynosi około 210 dni.

Położenie fizyczno- geograficzne powiatu wieluńskiego powoduje, że nad jego obszar napływają różnorodne masy powietrzne, wywołujące dużą dobową i roczną zmienność pogody.

Przeważają wiatry zachodnie, z tym, że w zimie zauważalny jest napływ wiatrów północno-zachodnich. Siła wiatrów jesienią i zimą jest na ogół większa niż latem. Okresy ciszy najczęściej występują latem.

Największe średnie miesięczne zachmurzenie przypada na listopad i grudzień, najmniejsze na sierpień i wrzesień. W ciągu roku przypadają średnio 150 dni pochmurne, największe miesięczne nasłonecznienie obserwuje się w czerwcu (8,3 godziny na dobę), najmniejsze w grudniu (4,3 godziny na dobę). Największą ilością opadów charakteryzuje się lipiec (96 mm), najmniejszą październik (33 mm), marzec (34), luty (35 mm), styczeń (37 mm).

Gleby

Na terenie całego powiatu wieluńskiego przeważają gleby kompleksów pszennego dobrego i żytniego bardzo dobrego z dużym udziałem żytniego. Gleby występujące w regionie wieluńskim zostały wytworzone głównie z pyłów, glin, piasków osadów aluwialnych i skał wapiennych. Najczęściej są to gleby brunatne właściwe, wytworzone z glin, o uregulowanych stosunkach wodnych, zasobne w składniki pokarmowe oraz gleby brunatne wylugowane wytworzone na piaskach, glinach, iłach, pyłach.

---

² Na podstawie: GUS, Bank Danych Lokalnych; Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wierzchlas na lata 2008 – 2012 z perspektywą na lata 2013 – 2016, Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wierzchlas na lata 2005 – 2013.

Kopaliny³

Na terenie gminy znajdują się następujące udokumentowane złoża kopalin (powierzchnia): „Łaszew Rządowy” (1,28 ha), „Kochlew” (1,32 ha), „Kraszkowice” (2,3 ha), „Kraszkowice II” (3,49 ha), „Kraszkowice III” (12,98 ha), „Kraszkowice IV” (1,9803 ha), „Kraszkowice V - pole A i pole B” (2,18 ha), „Kraszkowice VI” (4,31 ha), „Kraszkowice VII” (1,9996 ha), „Kraszkowice VIII” (1,6214 ha), „Krzeczów” (0,91 ha), „Krzeczów III” (13,21 ha), „Wierzchlas II” (1,58 ha), Wierzchlas III” (0,9674 ha), „Wierzchlas IV” (1,63 ha) i Wierzchlas V” (1,8799 ha).

Istniejące wcześniej złoża „Krzeczów II” (1,6649 ha) i „Wierzchlas” (1,17 ha) zostały wykreślone z bilansu zasobów. Wszystkie złoża dotyczą kruszywa naturalnego.

Tabela 1 Obszary i tereny górnicze złóż w Gminie Wierzchlas

Nazwa obszaru	miejsowość	kopalina	metoda wydobycia	ważność koncesji
Kraszkowice II A	Kraszkowice	kruszywo naturalne	odkrywkowa	30 listopada 2015 r.
Kraszkowice III B	Kraszkowice	kruszywo naturalne	odkrywkowa	31 grudnia 2023 r.
Kraszkowice V – pole A	Kraszkowice	kruszywo naturalne	odkrywkowa	09 września 2019 r.
Kraszkowice V – pole B	Kraszkowice	kruszywo naturalne	odkrywkowa	31 grudnia 2022 r.
Kraszkowice VI	Kraszkowice	kruszywo naturalne	odkrywkowa	31 sierpnia 2017 r.
Kraszkowice VII/1	Kraszkowice	kruszywo naturalne	odkrywkowa	19 listopada 2033 r.
Kraszkowice VIII	Kraszkowice	kruszywo naturalne	odkrywkowa	30 czerwca 2033 r.
Krzeczów III A	Krzeczów	kruszywo naturalne	odkrywkowa	31 grudnia 2025 r.
Wierzchlas II	Wierzchlas	kruszywo naturalne	odkrywkowa	31 sierpnia 2019 r.
Wierzchlas III	Wierzchlas	kruszywo naturalne	odkrywkowa	31 marca 2020 r.
Wierzchlas IV	Wierzchlas	kruszywo naturalne	odkrywkowa	31 lipca 2021 r.
Wierzchlas V	Wierzchlas	kruszywo naturalne	odkrywkowa	30 stycznia 2028 r.

Źródło: „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas”, Wierzchlas 2014

Na obszarze Gminy występują także liczne punkty niekoncesjonowanego wydobycia piasków i żwirów, prowadzonego okresowo na własne potrzeby przez miejscową ludność. Ponadto Decyzją nr DGKw-4770-124/33036/12/MK Ministra Środowiska z dnia 21 sierpnia 2013 roku udzielono firmie Wieluń LLP sp. z o.o., Oddział w Polsce, koncesji na prace poszukiwawcze i rozpoznawcze złóż ropy, naftowej i gazu ziemnego w obszarze „Wieluń” (część bloków koncesyjnych nr 290 i 310), obejmującym między innymi rejon gminy Wierzchlas.

Lasy

38% powierzchni Gminy to kompleksy leśne, z których większość zlokalizowana jest w granicach Załęczańskiego Parku Krajobrazowego obejmującego Krzeczowski Przełom Warty i Kurhany Książęce. Największe kompleksy leśne usytuowane są w rejonie rzeki Warty. Gospodarkę w lasach państwowych prowadzi Nadleśnictwo Wieluń. Powierzchnia gruntów leśnych w Gminie Wierzchlas wynosi ogółem 4587,52 ha. Grunty leśne publiczne ogółem wynoszą 3259,52 ha (około 71%), natomiast grunty leśne publiczne Skarbu Państwa pozostające w zarządzie Lasów Państwowych stanowią 3249,02 ha (około 70,8% powierzchni gruntów leśnych ogółem). Grunty leśne pozostające

³ „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas”, Wierzchlas 2014

we władaniu osób prywatnych wynoszą 1328 ha, co obejmuje około 29% powierzchni gruntów leśnych ogółem.

– Załęczański Park Krajobrazowy

Utworzony został uchwałą XIII/50/78 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Sieradzu dnia 5 stycznia 1978 roku (Uchwała Nr XIII/50/78). W 1989 roku, na mocy Uchwały Nr VIII/44/89 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Sieradzu, zostały zmienione granice Załęczańskiego Parku Krajobrazowego i jego strefy ochronnej w obrębie województwa sieradzkiego (Uchwała Nr VIII/44/89). Obecnie obowiązującym aktem prawnym jest Rozporządzenie Nr 45/2005 Wojewody Łódzkiego z dnia 24 listopada 2005 w sprawie ZPK w granicach województwa łódzkiego. Na obszarze Gminy Wierzchlas powierzchnia parku stanowi 4317ha, a powierzchnia otuliny 4470ha. Park z otuliną zajmują zatem prawie 74% powierzchni Gminy.

Zadaniem Załęczańskiego Parku Krajobrazowego jest ochrona niepowtarzalnego krajobrazu jurajskich wapiennych ostańców kryjących w sobie wiele form krasu, żywiących osobliwą faunę i florę oraz urokliwego odcinka rzeki Warty określonego jako najpiękniejszy i najwartościwszy przyrodniczo w stosunku do całego jej biegu. Obszar parku obejmuje północno- wschodnią część Wyżyny Wieluńskiej będącej częścią Wyżyny Krakowsko- Częstochowskiej zwanej Jurą Polską, zamykając od północy system jurajskich parków krajobrazowych.

Ze względu na szczególne walory Parku obowiązuje Rozporządzenie Nr 45 / 2005 Wojewody Łódzkiego z dnia 24 listopada 2005 roku w sprawie Załęczańskiego Parku Krajobrazowego w granicach województwa łódzkiego (zm. Rozporządzenie Nr 14 /2008 Wojewody Łódzkiego z dnia 04 czerwca, 2008) które w § 3. określa wyraźne zakazy obowiązujące na terenie samego parku jak i jego otuliny. Zakazy dotyczą m.in. zabijania zwierząt, niszczenia ich schronień, likwidowania i niszczenia zadrzewień, pozyskiwania skał, torfu czy wylewania gnojowicy.

– Obszar Natura 2000 Załęczański Łuk Warty (kod obszaru PLH 100007).

Obszar położony jest na terenie Załęczańskiego Parku Krajobrazowego (14 493ha; 1978) z rezerwatami przyrody: Dąbrowa w Niżankowicach (102,25 ha; 1983) i Węże (20,74 ha; 1972). Obszar obejmuje dolinę Warty od Lisowic do Kochlewa i duży teren w zakolu rzeki, na 40 km jej biegu. W obszarze tym znajduje się w całości miejscowość Kamion, który oficjalnie posiada ponad 350 miejsc noclegowych. Szacuje się, że w sezonie letnim przebywa tam nawet do 1000 turystów. W Toporowie Obszar Natura 2000 zlokalizowany jest pomiędzy linią zabudowy a brzegami rzeki Warty. W roku 2007 i 2008 odnotowano kilkakrotnie pobyt dzienny na tym terenie ponad 1000 turystów. Wymieniony pas stanowi naturalne zaplecze zabudowy szeregowej. Na terenie Obszaru znajduje się część istniejącej zabudowy miejscowości Przywóz oraz całe miejscowości Ogroble i Pustkowie o rzadkiej zabudowie.

W krajobrazie dominują formacje plejstoceny (wzgórza morenowe, równiny piaszczyste, sandry). Występują tu także liczne utwory krasowe takie jak: jaskinie, źródła, skałki, studnie i leje. Charakterystyczną cechą krajobrazu jest głęboko wcięta w wapienne podłoże (30 - 60 m) i tworząca

trzy przełomy dolina Warty. Zmienione w wyniku ekstensywnej gospodarki lasy, aktualnie są zdominowane przez sosnę.

Stwierdzono tu ponad 100 zbiorowisk roślinnych, dobrze zachowane płaty naturalnych drzewostanów dębowych, typowo wykształcone murawy napiaskowe. Łącznie stwierdzono tu 13 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Obszar wyróżnia się obecnością formacji krasowych z 24 jaskiniami - miejscami zimowania bogatych populacji nietoperzy. Łącznie występuje tu 8 gatunków kręgowców z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. We florze liczne są wapieniolubne gatunki roślin naczyniowych o charakterze górskim, gatunki roślin naczyniowych chronione prawnie oraz rzadkie lub zagrożone lokalnie.

Walory krajobrazowe Gminy Wierzchlas

Walory krajobrazowe obejmują: łuk Warty, wapienne wzgórza, ostańce i głazy narzutowe; formy erozyjne w postaci wąwozów i parowów, jaskinie, obszary źródliskowe w postaci wysięków jak i punktowych źródeł krasowych. Zwracają uwagę również liczne walory kulturowe takie jak: kurhany, osady i cmentarzyska; zabudowa wiejska z XIX wieku; zbiorowiska roślinne; torfowiska. Na terenie parku występuje 678 gatunków roślin, w tym 21 chronionych całkowicie i 12 częściowo. W skład flory wchodzi również gatunki chronione. Na terenie Gminy działa pięć obwodów łowieckich.

Do użytków ekologicznych na obszarze Gminy Wierzchlas zalicza się: „Wronia Woda” i bagno śródleśne. Występują tu pomniki przyrody: w Krzeczowie 6 dębów szypułkowych, w Kraszkowicach klon zwyczajny i jesion wyniosły oraz grupa drzew wielogatunkowych wokół stawu i aleja wielogatunkowa w parku wiejskim; w Jajczakach lipa drobnolistna; „Góra św. Genowefy”.

3.1.5. Rys historyczny

Pierwsza wzmianka historyczna o Wierzchlesie, znanym wówczas jako Virchlesch, pochodzi z 1323 roku. W dokumentach wymieniony został wtedy sołtys Mikołaj. Dwieście lat później, w roku 1520 powstała tu parafia pod wezwaniem św. Mikołaja.

Na początku było 30 mieszkańców – chłopów pańszczyźnianych. W roku 1362 właścicielem Wierzchlasu jest Witold Wierzchlejski, brat jego Fryderyk, jest wójtem w Wieluniu. W roku 1362 Wierzchlejscy ufundowali kościół w połowie drewniany, w połowie z cegły. W roku 1552 było 600 chłopów pańszczyźnianych. Wtedy występuje podział na: Wierzchlas Folwark, Wierzchlas Stara Wieś, Wierzchlas A, Wierzchlas B, Wierzchlas – Piechów.

Na przestrzeni wieków tutejsza ludność zajmowała się głównie rolnictwem i pszczelarstwem. Jak wynika z zachowanych zapisów, w 1564 roku czynne były młyny wodne w Kamionie, Przywozie i Łaszewie, a obecne wioski Kamion i Toporów posiadały prawa miejskie (rozwijało się w nich rzemiosło). Kamion stanowił dobra królowej Bony. Natomiast o znaczeniu Toporowa zwanego wówczas Zdrzaniem, świadczył fakt ujmowania go w zapisach historycznych.

W połowie XVII wieku drogą małżeństwa Wierzchlas przechodzi na własność hrabiego Skarbka. Jest on właścicielem wsi aż do powstania styczniowego, tj. do roku 1863. Po powstaniu styczniowym dwór herbu Skarbka zostaje rozparcelowany. Dwór znajdował się w miejscu dzisiejszych zabudowań p. Kasprzyckiego i Siedlisa. Był opasany fosą z wodą z mostem zwodzonym. Okres zaborów i walk wywoleńczych pozostawił ślad w dziejach Gminy w postaci grobów powstańców styczniowych z 1863 roku na cmentarzu w Mierzycach. Dziś jeszcze odnajdujemy ślady historycznej przeszłości Kraszkowic, Mierzyc i Łaszewa w postaci resztek dawnych folwarków.

3.1.6. Rys kulturowy

Jak zapisano na kartach Encyklopedii PWN: „W znaczeniu najszerszym kultura obejmuje to wszystko, co w zachowaniu się i wyposażeniu członków społeczeństw ludzkich stanowi rezultat zbiorowej działalności. Mówi się też o kulturze jako tym, co w zachowaniu się ludzkim jest wyuczone - w odróżnieniu od tego, co biologicznie odziedziczone. (...) termin kultura zyskał pewną popularność w XVIII w., kiedy był odnoszony zwłaszcza do moralnego i umysłowego doskonalenia się człowieka; szeroko, choć jeszcze nie powszechnie, zaczął być stosowany w XIX w., oznaczano nim całokształt tak duchowego, jak i materialnego dorobku społeczeństwa.”

Gmina Wierzchlas jest częścią regionu wieluńskiego i posiada unikalną w skali kraju kulturę i obrzędy. Wyrazem tego jest działalność wielu stowarzyszeń, Ochotniczych Straży Pożarnych, orkiestry dętej, bibliotek oraz twórców ludowych. Poprzez swoje członkostwo w Lokalnej Grupie Działania „Kraina Wielkiego Łuku Warty”, Gmina Wierzchlas uczestniczy w wielu imprezach integracyjno-kulturalnych promując przy tym swoje walory przyrodnicze oraz ofertę kulinarną stowarzyszeń.

STOWARZYSZENIA działające na obszarze Gminy Wierzchlas:

- Koło Gospodyń Wiejskich w Jajczakach i Strugach;
- Stowarzyszenie Koło Gospodyń Wiejskich w Kamionie i Toporowie;
- Stowarzyszenie „Kraska” w Kraszkowicach;
- Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich w Krzeczowie;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Łaszewie;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Mierzycach;
- Stowarzyszenie „Wierzchlesiaki”
- Druhny z OSP w Przywozie;

Koła Gospodyń pomagają w kultywowaniu folkloru, zachowaniu i przekazywaniu tradycji. Rozwijają przedsiębiorczość kobiet, ale również umożliwiają im spotkania, wymianę poglądów, zabawę, a także rozmowę na temat bieżących problemów oraz możliwości ich rozwiązania. Członkowie stowarzyszeń uczestniczą aktywnie w życiu społecznym swoich miejscowości oraz całej gminy. Biorą udział w różnego rodzaju wystawach, konkursach kulinarnych, przeglądach folklorystycznych, jarmarkach, prezentując tam swoje wyroby rękodzielnicze i kulinarne oraz talenty muzyczne.

OCHOTNICZE STRAŻE POŻARNE

W gminie Wierzchlas funkcjonuje 7 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w: Kraszkowicach, Krzeczowie, Łaszewie, Mierzycach, Przywozie, Toporowie oraz Wierzchlesie. Wszystkie jednostki posiadają własne strażnice oraz aktywnie działają, uczestnicząc w setkach akcji ratowniczo – gaśniczych, rozwijają się i biorą udział w życiu społecznym gminy. Należałoby tutaj zaznaczyć, że jednostka OSP z Wierzchlasa jako jedna z pierwszych w powiecie wieluńskim została włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego.

ORKIESTRA DĘTA

Za datę powstania Orkiestry Dętej w Wierzchlesie przyjmuje się rok 1926, kiedy to jej założyciel pan Jan Owczarek powrócił z wojska, gdzie nauczył się grać na kilku instrumentach i biegle posługiwać nutami. Orkiestra działała do 1939 roku, do wybuchu wojny. W 1952 roku orkiestra została ponownie powołana do życia i w roku 1977 została włączona do Ochotniczej Straży Pożarnej w Wierzchlesie. Z czasem do orkiestry dochodzą muzycy z innych miejscowości. Orkiestra spotyka się raz w tygodniu, a gdy przygotowuje się do przeglądu lub zlotu, kilka razy w tygodniu. Bierze udział w uroczystościach kościelnych, państwowych o charakterze lokalnym jak i poza granicami gminy i powiatu. Do orkiestry wprowadza się sukcesywnie nowy repertuar, oraz nowe instrumenty muzyczne. Naprawiono większość instrumentów, zakupiono klarnet, saksofon tenorowy, buławę. Oprócz uroczystości Kościelnych Strażackich i Państwowych orkiestra wzięła udział w IV Ogólnopolskim Zlocie Chórów i Orkiestr w Licheniu oraz VII Powiatowym Przeglądzie Orkiestr Dętych w Białej, gdzie otrzymała dyplom i puchar pamiątkowy za uczestnictwo oraz talon na 700,00 zł na zakup sprzętu muzycznego.

TWÓRCZOŚĆ LUDOWA

Gmina Wierzchlas może się pochwalić wybitnie utalentowanym rzeźbiarzem. Pan Henryk Hernant zamieszkujący Wierzchlas zajmuje się sztuką rzeźbienia od 14 roku życia. Tworzy m.in. anioły, szopki bożonarodzeniowe, kapliczki przydrożne i rzeźbę dekoracyjną. Zainteresowania artysty obejmują również tradycje i historię wsi oraz historię sztuki sakralnej. Tworzy on exlibrisy i pisze ikony. Uczestniczy w wielu konkursach na rzeźbę ludową i nieprofesjonalną, co owocuje licznymi nagrodami i wyróżnieniami m.in. w 2000 roku w dziedzinie rzeźby - „Tradycje - 2000”. Pan Henryk brał również udział w wystawie we Francji/Lisieux. Jego rzeźby można obejrzeć w Muzeum Ziemi Wieluńskiej. Rzeźbiarz prowadzi warsztaty rzeźbiarskie dla dzieci i młodzieży oraz jest autorem herbów i przydrożnych drewnianych kapliczek z wizerunkiem świętych zlokalizowanych na terenie gminy, w miejscach ważnych dla mieszkańców.

Źródło: Portal Internetowy Gminy Wierzchlas,
www.wierzchlas.pl

LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA „ KRAINA WIELKIEGO ŁUKU WARTY”

Obszar działania LGD „Kraina Wielkiego Łuku Warty” obejmuje 18 gmin z powiatu bełchatowskiego, pączęńskiego, radomszczańskiego oraz 4 gminy z obszaru powiatu wieluńskiego: Wierzchlas, Pątnów, Osjaków, Konopnica. Misją LGD jest: „Kraina Wielkiego Łuku Warty – region nowoczesnej turystyki aktywnej”. LGD pośredniczy w przyjmowaniu i realizacji wniosków o przyznanie pomocy w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Organizuje warsztaty, spotkania aktywizujące, wspiera działalność stowarzyszeń funkcjonujących. Zadaniem LGD jest również promocja regionu oraz aktywnych form wypoczynku, w związku z tym organizuje ona spływy kajakowe rzeką Wartą, wycieczki piesze, rowerowe, konne wytyczonymi szlakami turystycznymi na obszarze działania LGD.

Z tytułu przynależenia do Lokalnej Grupy Działania „Kraina Wielkiego Łuku Warty” zrealizowane zostały następujące projekty na rzecz Gminy Wierzchlas:

- „Budowa boiska wielofunkcyjnego w Kraszkowicach” - beneficjent: Gmina Wierzchlas;
- „Budowa Wiejskiego Centrum Kultury i Sportu w Łaszewie Rządowym” – beneficjent: Gmina Wierzchlas;
- „Dożynki Gminne w Toporowie” - beneficjent: Gmina Wierzchlas;
- „Dożynki Gminne w Jajczakach i Strugach” - beneficjent: Gmina Wierzchlas;
- „Dożynki Gminne w Krzeczowie” - beneficjent: Gmina Wierzchlas;
- „Odnowienie i wyposażenie świetlicy wiejskiej w Jajczakach oraz zakup strojów ludowych dla Koła Gospodyń Wiejskich w Jajczakach i Strugach” - beneficjent: Koło Gospodyń Wiejskich w Jajczakach i Strugach;
- „Wakacyjny Piknik w Łaszewie” (4 edycje) - beneficjent: Koło Gospodyń Wiejskich w Łaszewie;
- „Wierzchlejskie trąbki” - beneficjent: Ochotnicza Straż Pożarna w Wierzchlesie;
- „Wyposażenie świetlicy wiejskiej w Wierzchlesie oraz zakup strojów ludowych dla członkin Stowarzyszenia "Wierzchlesiaki" - beneficjent: Stowarzyszenie "Wierzchlesiaki";
- „Modernizacja i wyposażenie świetlicy wiejskiej w Kraszkowicach oraz zakup strojów reprezentacyjnych dla członkin Stowarzyszenia "Kraska" w Kraszkowicach” – beneficjent: Stowarzyszenie KRASKA w Kraszkowicach;
- „Wyposażenie aneksu kuchennego przy świetlicy wiejskiej w Jajczakach i Strugach” - beneficjent: Koło Gospodyń Wiejskich w Jajczakach i Strugach;
- „Remont oraz wyposażenie kuchni przy świetlicy wiejskiej w Krzeczowie” – beneficjent: Stowarzyszenie Gospodyń wiejskich w Krzeczowie;
- „Tradycja i współczesność w rzeźbie zaklęte” - beneficjent: Gmina Wierzchlas.

GMINNA BIBLIOTEKA PUBLICZNA W WIERZCHLESIE

W dniu 1 lipca 2006 roku biblioteka została wpisana do Rejestru Instytucji Kultury prowadzonego przez Wójta Gminy Wierzchlas pod numerem 1 i przyjęła nazwę „Gminna Biblioteka Publiczna w Wierzchlesie”. Siedziba biblioteki mieści się w Wierzchlesie z filiami w Mierzycach i Kraszkowicach. Terenem jej działania jest Gmina Wierzchlas.

Zakres działania biblioteki obejmuje:

- gromadzenie, opracowywanie materiałów bibliotecznych, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów dotyczących własnego regionu;
- udostępnianie zbiorów bibliotecznych na miejscu, wypożyczanie do domu oraz prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych;
- prowadzenie działalności informacyjno- bibliograficznej;
- popularyzacja książek i czytelnictwa;
- współdziałanie z bibliotekami innych sieci, instytucjami upowszechniania kultury, organizacjami oraz towarzystwami w rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb oświatowych i kulturalnych społeczeństwa;
- doskonalenie form i metod pracy bibliotecznej.

Ogromne znaczenie dla miejscowej ludności ma również działalność prowadzona przez tutejsze

PARAFIE. Zaliczają się do nich:

- Parafia Rzymskokatolicka p. w. Św. Anny w Kraszkowicach,
- Parafia Rzymskokatolicka p. w. Św. Katarzyny w Mierzycach,
- Parafia Rzymskokatolicka p. w. Św. Zofii w Krzeczowie,
- Parafia Rzymskokatolicka p. w. Św. Mikołaja w Wierzchlesie,
- Parafia Rzymskokatolicka p. w. Św. Franciszka z Asyżu w Toporowie,
- Parafia Rzymskokatolicka p. w. Św. Jana Chrzciciela w Łaszewie.

W trosce o bezpieczeństwo mieszkańców, ale także dla zachowania świętości obiektów sakralnych niezbędny jest ich remont.

SPORT I REKREACJA

Przy wszystkich gminnych szkołach podstawowych na obszarze Gminy Wierzchlas funkcjonują nowe place zabaw. W Wierzchlesie w 2009 roku wybudowano boisko Orlik, które jest boiskiem wielofunkcyjnym, umożliwiającym grę w piłkę nożną, siatkówkę, koszykówkę oraz tenis ziemny. Przy szkołach znajdują się boiska, które są dostępne również dla dorosłych mieszkańców Gminy. Korzystają oni z nich głównie w weekendy. Dostępna baza sportowa umożliwia uczniom doskonalenie własnych umiejętności, dzięki czemu osiągają oni liczne sukcesy w zawodach sportowych.

Na terenie gminy funkcjonują następujące kluby i zrzeszenia sportowe w ramach piłki nożnej:

- Klub Sportowy (KS) Kraszkowice;
- Ludowy Zespół Sportowy (LZS) Skrzywnex Łaszew;
- Klub Sportowy (KS) Mierzyce;

- Ludowy Klub Sportowy (LKS) Wierzchlas;
- Uczniowski Klub Sportowy (UKS) „Onion” Wierzchlas (drużyna juniorów).

W miejscowościach Gminy funkcjonują również świetlice wiejskie, Centrum Kultury i Sportu w Łaszewie Rządowym oraz Centrum Sportu w Mierzycach.

Pomimo już istniejących dobrze funkcjonujących obiektów w Gminie konieczne są dalsze inwestycje związane z modernizacją niektórych z nich. Bardzo pożądana staje się również budowa centrum kulturalno-rekreacyjnego w Wierzchlesie.

3.2. Zagospodarowanie przestrzenne

3.2.1. Infrastruktura techniczna

Infrastrukturą techniczną nazywa się zbiór różnego rodzaju urządzeń i obiektów o charakterze publicznym, niezbędnych do poprawnego funkcjonowania gospodarki narodowej oraz społeczeństwa na określonym terytorium.⁴ Stan i poziom nowoczesności infrastruktury warunkują zatem możliwości rozwoju danego obszaru oraz poziom życia społeczeństwa zamieszkującego go. W ramach infrastruktury technicznej wyróżnia się infrastrukturę: transportu, energetyczną, wodnokanalizacyjną, związaną z gospodarką odpadami oraz infrastrukturę łączności.

Infrastruktura transportu

Układ komunikacyjny i drogowy Gminy Wierzchlas rozwinięty jest w sposób wystarczający. Przez obszar Gminy nie przebiegają drogi krajowe, najbliższe przecinają miasto Wieluń – są to drogi nr 8, 43 oraz 45.

Gminę przecina natomiast droga wojewódzka nr 486 łącząca drogę krajową nr 43 w Wieluniu z drogą krajową nr 42 w Działoszynie.

Fot. Skrzyżowanie drogi wojewódzkiej nr 485 z ulicą Szkolną i Południową w miejscowości Wierzchlas

Jest ona najważniejszym ciągiem drogowym dla Gminy Wierzchlas. Choć droga jest w dość dobrym stanie, występują problemy z zapewnieniem bezpieczeństwa pieszych, rowerzystów i kierowców

⁴ „Znaczenie infrastruktury komunalnej dla rozwoju lokalnego i regionalnego – przykład województwa łódzkiego” Katedra Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, Uniwersytet Łódzki, dr Bartosz Bartosiewicz – prezentacja, www.rpo.lodzkie.pl

pojazdów. Ruch na drodze jest umiarkowany, jednakże zakręty i układ niektórych skrzyżowań powodują znaczne utrudnienia dla jej użytkowników. Szczególnie niebezpieczne jest skrzyżowanie w miejscowości Wierzchlas. Skrzyżowanie bezpośrednio przeistacza się w ostry zakręt. Widoczność jest słaba. Dodatkowo przy skrzyżowaniu znajduje się przystanek autobusowy. Głównym problemem jest łamanie przepisów o ruchu drogowym przez kierowców pojazdów jak i pieszych. Pojazdy poruszające się po drodze wojewódzkiej nie stosują się do ograniczeń prędkości. Zza zakrętu pojawiają się zbyt szybko, aby kierowcy czy piesi mogli poprawnie zareagować. Innym problemem jest również fakt, że mieszkańcy nie przekraczają ulicy w miejscu wyznaczonym. Pasy dla pieszych zostały zlokalizowane w miejscu bezpiecznym jednak piesi próbują skrócić drogę przechodząc w miejscach do tego nie przystosowanych. Niebezpieczne zakręty znajdują się również w miejscowości Kraszkowice i Krzeczów. W Kraszkowicach, w centrum miejscowości, na pasie zieleni po środku ciągu drogowego znajduje się kaplica. W tym miejscu występuje ograniczenie prędkości do 40 km/h. Niestety również tutaj mało kto stosuje się do tego zakazu.

Wykaz Przedsięwzięć Województwa Łódzkiego, wśród wieloletnich programów, projektów i zadań finansowanych z budżetu Województwa Łódzkiego na lata 2012 – 2028, w ramach zadania „Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 486 na odcinku Wieluń - Działoszyn” wskazuje w 2015 roku m.in. rozpoczęcie rozbudowy drogi wojewódzkiej nr 486 na odcinkach: Ruda - Krzeczów (km: 4+367 - 15+242) i Krzeczów - Działoszyn (km: 15+242 - 26+067). Termin rozpoczęcia inwestycji jest uzależniony przede wszystkim od wysokości środków finansowych, jakie Województwo Łódzkie będzie mogło przeznaczyć na inwestycje drogowe.

Do dróg powiatowych przebiegających przez obszar Gminy Wierzchlas zaliczają się:

3525E: Radoszewice - Zmyślona - Kochlew – Krzeczów	łuczniowa; 2,267 km; bitumiczna 1,480 km
4518E: Olewin – Wierzchlas – Przycłapy	bitumiczna; 5,682 km
4519E: Kamionka - st. kol. Pątnów – Jajczaki - do drogi 4523E	bitumiczna; 2,572 km
4523E: Ruda – Mierzyce – Kamion – Niżankowice- do drogi nr 486	bitumiczna; 11,163 km
4524E: Mierzyce - Przywóz – Toporów	bitumiczna; 4,292 km
4525E: Pątnów - Łaszew Rządowy – Mierzyce	bitumiczna; 4,458 km
4527E: Krzeczów – Ożegów - Dylów Szlachecki – Pajęczno	bitumiczna; 3,516 km
4529E: Emanuelina - Skrzywno - Osjaków – Krzeczów	bitumiczna; 2,038 km

Łączna długość dróg powiatowych na terenie Gminy Wierzchlas wynosi 37,468 km, w tym o nawierzchni bitumicznej 35,201 km dróg (93,95 % ogółu) oraz o nawierzchni łuczniowej 2,267 km (6,05 % ogółu).

Do dróg gminnych zaliczają się:

117251E: Olewin – Wierzchlas	asfaltowo – gruntowa; 2,574 km
117207E: Sieniec – Wierzchlas	gruntowa; 1,500 km
117252E: Wierzchlas – Drobnice	asfaltowo – łuczniowo – gruntowa; 5,234 km

117253E: Kraszkowice – Łykowe	łuczniowa; 3,285
117254E: Kraszkowice – Modlin	asfaltowo – gruntowa; 2,702 km
117255E: Kochlew – Strugi	gruntowa; 2,940 km
117256E: Wierzchlas – Kraszkowice	asfaltowo – łuczniowo – gruntowa; 4,252 km
117257E: Kraszkowice – Mierzyce	asfaltowa; 4,012 km
117258E: Toporów – Jesiona – Opatów	asfaltowo – łuczniowo – gruntowa; 3,735 km
117259E: Krzeczów – Toporów	asfaltowo – gruntowa; 3,132 km
117522E: Wierzchlas – Wieluń	asfaltowo – gruntowa; 1,870 km
117260E: Mierzyce – Jajczaki	asfaltowo – żwirowa; 2,521 km
117261E: Strugi – Łaszew Rządowy	asfaltowa; 2,219 km
117262E: Łaszew Rządowy – Przywóz	żwirowa; 4,650 km
117263E: Przywóz – Bobrowniki	asfaltowo – gruntowa; 3,218 km
117264E: Ogroble – Wiesagi	gruntowa; 1,677 km
117159E: Bukowce – Bobrowniki	gruntowa; 1,296 km
117265E: Kamion – Niżankowice	gruntowa; 2,370 km
109053E: Laski – Mokre	gruntowa; 0,394 km

Łączna długość dróg gminnych wynosi 53,581 km. Większość z nich wymaga przebudowy i modernizacji.

Na obszarze Gminy występuje niewystarczająca ilość ścieżek rowerowych. Nie przebiegają tu linie kolejowe.

Komunikacja zbiorowa realizowana jest przez dobrze rozwiniętą sieć komunikacji autobusowej – głównie PKS Wieluń.

Sieć dróg w Gminie oraz połączenia komunikacyjne łączą ze sobą wszystkie miejscowości Gminy.

Infrastruktura elektroenergetyczna⁵

Na terenie Gminy Wierzchlas nie ma i nie przewiduje się budowy obiektów elektroenergetycznych (stacji i linii o napięciu 220 kV i 400 kV) krajowej sieci przesyłowej, będących w eksploatacji Polskich Sieci Elektroenergetycznych Operator SA.

Na terenie Gminy Wierzchlas PGE Dystrybucja SA, Oddział Łódź - Teren eksploatuje:

- linie wysokiego napięcia 110 kV o łącznej długości 2,478 km;
- napowietrzne linie średniego napięcia 15 kV o łącznej długości 69,816 km;
- kablowe linie średniego napięcia 15 kV o łącznej długości 0,851 km;
- 67 sztuk stacji transformatorowych 15/0,4 kV.

⁵ „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas”, Wierzchlas 2014

Energia elektryczna dostarczana jest dla odbiorców w Gminie Wierzchlas magistralnymi, napowietrznymi liniami 15 kV, wyprowadzonymi ze stacji 110/15 kV zlokalizowanymi poza terenem gminy:

- „Działoszyn” w Trębaczewie;
- „Siemkowice” w Siemkowicach;
- „Wieluń” w Wieluniu.

Przez teren Gminy Wierzchlas przebiega napowietrzna linia 110 kV relacji: „Trębaczew” - „Wieluń”. Odbiorcy energii elektrycznej zasilani są liniami niskiego napięcia 0,4 kV wyprowadzonymi ze stacji transformatorowych 15/0,4 kV, będących własnością operatora systemu dystrybucyjnego PGE Dystrybucja SA, Oddział Łódź - Teren lub bezpośrednio z abonenckich stacji transformatorowych 15/0,4 kV, będących własnością odbiorców.

Wszystkie miejscowości na terenie Gminy są zelektryfikowane. Dostawy energii w pełni pokrywają potrzeby mieszkańców oraz jednostek gospodarczych. W lokalnym systemie energetycznym występują rezerwy, które mogą być wykorzystywane do celów grzewczych u istniejących odbiorców przyłączonych do sieci PGE Dystrybucja SA. Na koniec 2012 roku energię elektryczną pobierało 2568 odbiorców. Obecny system elektroenergetyczny zaspokaja we właściwym zakresie potrzeby mieszkańców i nie występują problemy związane z brakami energii elektrycznej. Jednakże część sieci, zwłaszcza niektórych odcinków linii napowietrznych 0,4 kV wymaga modernizacji. Istnieje również potrzeba wymiany części drewnianych słupów na liniach niskiego napięcia.

Ciepłownictwo

Większość gospodarstw domowych zaspakaja potrzeby grzewcze indywidualnymi źródłami w postaci pieców opalanych głównie węglem kamiennym oraz: węglem brunatnym, drewnem, olejem opałowym lub gazem propan – butan. Poszczególne większe budynki, gospodarstwa oraz obiekty użyteczności publicznej posiadają własne kotłownie.

Wymienione źródła ciepła przyczyniają się do zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego, szczególnie w okresach zimnych powodując tak zwaną niską emisję zanieczyszczeń. Dodatkowym czynnikiem niesprzyjającym ochronie powietrza atmosferycznego a także zwiększającym koszty utrzymania budynków jest zły stan techniczny instalacji, czy nieszczelność okien.

Odnawialne Źródła Energii

Konieczne jest wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w Gminie dla zmniejszenia kosztów utrzymania budynków oraz w trosce o zachowanie lepszego stanu środowiska przyrodniczego. Obecnie w okolicach wsi Mierzyce pracuje jedna elektrownia wiatrowa o mocy 1,5MW. Możliwe jest lokalizowanie w dolinie rzeki Warty małych elektrowni wodnych.

Wskazany byłby rozwój OZE zwłaszcza w zakresie instalacji tzw. solarów, paneli fotowoltaicznych, mikrośilowni wiatrowych bądź innych nowoczesnych technologii.

Gazyfikacja⁶

Na terenie Gminy Wierzchlas infrastrukturę gazowniczą posiada firma EWE energia Sp. z o.o. Przez teren Gminy przebiega gazociąg średniego ciśnienia relacji: Wieluń – Pajęczno. Długość gazociągu na terenie Gminy wynosi 9630 m. Gazociąg przebiega przez miejscowości Wierzchlas (wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 486) i Kraszkowice (wzdłuż ul. Żabiej). Aktualnie do sieci podłączonych jest 23 odbiorców. Na chwilę obecną EWE energia sp. z o.o. nie planuje dalszej rozbudowy sieci gazowej w Gminie Wierzchlas. Nie wykluczona jest jednak możliwość dalszej rozbudowy infrastruktury gazowej w latach 2016 – 2020, która uzależniona będzie od zainteresowania potencjalnych klientów, możliwości doprowadzenia do tych obszarów sieci gazowych oraz opłacalności ekonomicznej danej inwestycji. Na terenie Gminy korzystne warunki do ewentualnej gazyfikacji posiada przede wszystkim rejon wsi: Wierzchlas, Kraszkowice, Krzeczów i Kochlew (łącznie 3390 mieszkańców – około 850 potencjalnych odbiorców) oraz ewentualnie rejon wsi: Mierzyce, Przywóz, Toporów i Kamion wraz z Łaszewem i Łaszewem Rządowym (łącznie 2648 mieszkańców – około 650 potencjalnych odbiorców) czyli skupiska miejscowości położonych stosunkowo blisko infrastruktury gazowniczej i dodatkowo charakteryzujących się dość dużym zaludnieniem.

Infrastruktura wodnokanalizacyjna

Sieć wodociągowa rozwinięta jest w Gminie bardzo dobrze, w 2014 roku funkcjonowało tu 102,9 km czynnej sieci rozdzielczej z 1 824 połączeniami prowadzącymi do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Z sieci korzystało 6461 osób, czyli 98,2% ogółu ludności Gminy Wierzchlas. Sieć doprowadzona jest do wszystkich miejscowości w Gminie.

Ujęcia wodne występują w ośmiu miejscowościach: Broników, Jajczaki, Kamion, Kraszkowice, Łaszew Rządowy, Mierzyce, Przywóz oraz Wierzchlas.⁷

Sieć kanalizacyjna funkcjonuje w Gminie od 2011 roku. Obecnie skanalizowane są 2 miejscowości, Kraszkowice oraz Krzeczów, w którym zlokalizowano oczyszczalnię ścieków. Łączna długość sieci kanalizacyjnej na koniec 2015 roku wyniosła 21,87 km, z czego 18,34 km stanowi kanalizacja grawitacyjna a 3,53 km – kanalizacja tłoczna. Odnotowano 181 podłączeń do budynków mieszkalnych, zbiorowego zamieszkania oraz użyteczności publicznej, co oznacza, że na koniec 2015 roku z sieci korzystało około 600 osób (czyli 9 % ogółu ludności).

Gospodarka ściekowa w pozostałych miejscowościach Gminy oparta jest o zbieranie nieczystości w zbiornikach oraz wybieraniu ich przewożeniu przez uprawnione podmioty do oczyszczalni ścieków. W Gminie funkcjonują również przydomowe oczyszczalnie ścieków, w 2015 roku odnotowano ich 94.⁸

---

⁶ „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas”, Wierzchlas 2014

⁷ GUS, Bank Danych Lokalnych

⁸ „Zintegrowana Strategia Rozwoju Powiatu Wieluńskiego na lata 2014 – 2020”

Konieczne są inwestycje, które uporządkują gospodarkę wodno-ściekową w Gminie, w tym związane przede wszystkim z rozbudową sieci kanalizacyjnej, z siecią wodociągową oraz przydomowymi oczyszczalniąmi ścieków.⁹

Gospodarka odpadami

Od 1 lipca 2013 r. obowiązuje nowy system gospodarki odpadami komunalnymi, który nakłada na Gminę i mieszkańców nowe obowiązki. Do jego wdrożenia obowiązuje znowelizowana ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

Na terenie Gminy Wierzchlas prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów komunalnych, która obejmuje właścicieli nieruchomości zamieszkałych i niezamieszkałych. W ramach nowego systemu właściciele nieruchomości uzyskali możliwość zbierania odpadów „u źródła” (bezpośrednio na terenie nieruchomości). Odbiorem odpadów „u źródła” zostały objęte następujące frakcje odpadów:

- a) zmieszane odpady komunalne,
- b) selektywnie zbierane odpady suche,
- c) selektywnie zbierana stłuczka szklana.

Odbiorem i zagospodarowaniem odpadów zajmuje się zewnętrzna firma wyłoniona w drodze przetargu.

W miejscowości Krzeczów zorganizowany jest Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych - PSZOK, który przyjmuje odpady komunalne wytworzone w gospodarstwach domowych przez mieszkańców Gminy Wierzchlas, natomiast nie są przyjmowane odpady powstające w wyniku prowadzenia działalności gospodarczej. Do PSZOK-u mieszkańcy oddawać mogą następujące rodzaje odpadów komunalnych: papier i tektura, metal, tworzywa sztuczne, szkło, opakowania wielomateriałowe, odpady ulegające biodegradacji, przeterminowane leki i chemikalia, zużyte baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, odpady wielkogabarytowe, odpady budowlane i rozbiórkowe i zużyte opony. Ponadto w gminie odbyła się zbiórka uliczna odpadów wielkogabarytowych, która organizowana jest raz w roku.

Podmiot odbierający odpady komunalne od właścicieli nieruchomości, jest obowiązany do przekazywania zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania do Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych. Gmina Wierzchlas należy do Rejonu II gdzie istnieje tylko jedna instalacja RIPOK w zakresie MBP w Dylowie A, oraz jedna instalacja RIPOK w zakresie przetwarzania selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych bioodpadów – kompostowania w Woli Kruszyńskiej.

---

⁹ „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas”, Wierzchlas 2014

Tabela 2 Ilości odpadów zebranych w 2014 r. i 2015 r. na terenie Gminy przez firmy odbierające odpady:

Rodzaj odpadu	2014 rok [MG]	2015 rok [Mg]
Zmieszane odpady komunalne	483,9	584,66
Opakowania szklane	111,9	102,04
Opakowania z tworzyw sztucznych	2,8	-
Odpady wielkogabarytowe	12,1	21,52
Zużyte baterie i akumulatory	0,08	0,13
Zmieszane odpady opakowaniowe	86,6	85,18
Inne odpady nieulegające biodegradacji	28,2	21,36
Zmieszane odpady z budowy, remontów	15,4	11,94
Zużyte opony	2,6	1,78
Odpady ulegające biodegradacji	3,7	1,04

Źródło: Dane Urzędu Gminy Wierzchlas

Infrastruktura łączności

Na obszarze Gminy w każdej z miejscowości funkcjonuje telefonia przewodowa. Dodatkowo na całym terenie istnieje dostęp do bezprzewodowych sieci komórkowych. Na terenie Gminy zlokalizowane są dwie stacje bazowe telefonii mobilnej: w Wierzchlesie przy ulicy Sportowej oraz w Kraszkowicach na terenie OSP.

Dostęp do sieci telefonicznej ma zatem każdy mieszkaniec Gminy.

3.2.2. Własność nieruchomości

Gmina Wierzchlas jest właścicielem wszystkich obiektów użyteczności publicznej, gdzie prowadzi działalność publiczną.

3.2.3. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego

„Do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru zabytków, a także jego nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna (art. 8, 9 pkt. 1, 2).”¹⁰

Na podstawie „Wykazu zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków – stan na 30 czerwca 2014”, do obiektów zabytkowych na obszarze Gminy Wierzchlas zaliczają się¹¹:

- w miejscowości Kamion
kaplica rzymsko-katolicka, drewniana, 2 poł. XVIII, nr rej.: 412/A z 10.09.1996
- w miejscowości Kochlew
młyn wodno-elektryczny, 1928, nr rej.: 341 z 6.10.1986
- w miejscowości Łaszew
kościół fil. p.w. św. Jana Chrzciciela, drewniany, XVI, nr rej.: 947 z 30.12.1967
- w miejscowości Mierzyce
kościół parafialny p.w. św. Katarzyny, 1837-39, nr rej.: 948 z 30.12.1967
- w miejscowości Wierzchlas
kościół parafialny p.w. św. Mikołaja, k. XIV, XVIII, XIX, nr rej.: 975 z 30.12.1967

Do zabytków ruchomych na obszarze Gminy zaliczają się:

- w miejscowości Łaszew - wyposażenie kościoła parafialnego - nr rej. B/61/755-777/
B/60/889-890/
- w miejscowości Mierzyce - wyposażenie kościoła parafialnego - nr rej. B/66/823-834/
- w miejscowości Wierzchlas - wyposażenie kościoła parafialnego - nr rej. B/121/1256/
B/175/2151-2155/

W gminnej ewidencji zabytków Gminy Wierzchlas znajdują się:

¹⁰ Narodowy Instytut Dziedzictwa www.nid.pl

¹¹ Narodowy Instytut Dziedzictwa www.nid.pl

Tabela 3 Zabytki Gminy Wierzchlas ujęte w gminnej ewidencji zabytków

Lokalizacja	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru
Kamion	Układ przestrzenny	1382, 1462	-
Kamion	Kapliczka zrębowa drewniana	XVIII w.	412 / A
Kochlew	Młyn wodny	XVIII / XIX w.	341 / A
Kraszkowice	Kapliczka p.w. św. Anny	1882	-
Kraszkowice	Zespół dworski:		
	dwór	1930	-
	park	1930	-
Krzeczów	Cmentarz parafialny	1945	-
Łaszew	Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Jana Chrzyciela:		
	kościół	1 poł. XVI w.	132 / A
	otoczenie kościoła w granicach trwałego ogrodzenia	XVIII – XIX w.	-
Łaszew	Dwór, obecnie szkoła	koniec XIX w.	-
Mierzyce	Cmentarz parafialny	1945	-
Mierzyce	Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Katarzyny:		
	kościół	1837 – 1839	138 / A
	otoczenie kościoła w granicach trwałego ogrodzenia	1 poł. XIX w.	-
Toporów	Układ przestrzenny	XVII w.	-
Wierzchlas	Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Mikołaja:		
	kościół	XV w., 1760	188 / A
	otoczenie kościoła w granicach trwałego ogrodzenia	XV w.	-
	dzwonnica	XIX w.	-
Wierzchlas	Cmentarz parafialny	1811	-

Źródło: „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas”, Wierzchlas 2014

Obiekty zabytkowe występują tylko na terenie 7 miejscowości. Należą do nich: Kamion, Kraszkowice, Kochlew, Krzeczów, Łaszew, Mierzyce, Toporów i Wierzchlas. Obecnie na terenie gminy 5 obiektów figuruje w rejestrze zabytków województwa łódzkiego. Ogółem gminna ewidencja zabytków obejmuje 18 obiektów.

Zespoły i obiekty ujęte w rejestrze i gminnej ewidencji zabytków objęte zostały także ochroną konserwatorską w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Są to zespoły i obiekty o istotnych lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych. Dla obiektów objętych ochroną konserwatorską obowiązują ustalenia ujęte w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

„O wartościach kulturowych gminy decyduje nie tylko historia poszczególnych miejscowości o słowiańskim rodowodzie, ale także zachowane zabytki, do których należą również historycznie ukształtowane układy ruralistyczne poszczególnych wsi, stanowiska archeologiczne oraz zieleń komponowana (parki i cmentarze). Walory kulturowe chronione są także prawem miejscowym, to jest poprzez ustanowienie stref ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie gminy Wierzchlas ustanowiono następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- strefa ochrony konserwatorskiej układu przestrzennego wsi Kamion (17);
- strefa ochrony konserwatorskiej układu przestrzennego wschodniej części wsi Toporów (18);
- strefa ochrony konserwatorskiej obejmująca młyn wodny wraz z otoczeniem we wsi Kochlew (19);
- strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca zespół dworski we wsi Kraszkowice (20);
- strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca zespół kościoła parafialnego p.w. św. Mikołaja we wsi Wierzchlas (21).

Do największych pod względem powierzchni należą strefy ochrony konserwatorskiej, obejmujące zabytkowe układy przestrzenne we wsiach Kamion i Toporów.¹²

---

¹² „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas”, Wierzchlas 2014

3.2.4. Uwarunkowania ochrony środowiska

Polityka ochrony środowiska na obszarze Gminy Wierzchlas prowadzona jest w oparciu o „Program Ochrony Środowiska Gminy Wierzchlas na lata 2008 – 2012 z perspektywą na lata 2013 – 2016”. Jak czytamy w dokumencie: „Program wskazuje cele i priorytety ekologiczne, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych oraz środki niezbędne do osiągnięcia zaplanowanych celów, w tym mechanizmy ekonomiczne i środki finansowe. Program został też uzupełniony pożądanymi do osiągnięcia wymienionych celów zasadami szczególnie w gospodarce wodno- ściekowej wraz z mechanizmami prawno-ekonomicznymi.” Program jest spójny oraz uwzględnia uwarunkowania w zakresie ochrony środowiska wynikające z dokumentów krajowych, wojewódzkich i powiatowych. POŚ zawiera również w swoich zapisach konieczność prowadzenia edukacji ekologicznej wśród mieszkańców, a także wskazuje instrumenty prawne, finansowe, społeczne oraz strukturalne służące zarządzaniu POŚ, a tym samym realizacji jego zapisów.

W Gminie Wierzchlas funkcjonuje „Program usuwania wyrobów zawierających azbest dla Gminy Wierzchlas”. W związku z tym w lipcu 2014 roku przeprowadzana była inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest. Program daje możliwość uzyskania zewnętrznych środków finansowych na demontaż, transport i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest.

W 2015 roku Gmina Wierzchlas otrzymała dofinansowanie z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi na realizację programu „Usuwanie i utylizacja odpadów zawierających azbest z terenu Gminy Wierzchlas”. Azbest składowany u mieszkańców gminy został odebrany i zutylizowany, mieszkańcy nie ponosili w związku z tym żadnych kosztów. W kolejnych latach planuje się kontynuację programu.

3.3. Sfera społeczna

3.3.1. Sytuacja demograficzna i społeczna na danym obszarze

Liczba ludności w Gminie Wierzchlas wg faktycznego miejsca zamieszkania stanowiła na dzień 31 grudnia 2013 roku 6543 osoby, przy czym odnotowano 3280 kobiet (o 17 więcej niż mężczyzn). Liczba ludności w 2013 roku w porównaniu do roku 2003 zmniejszyła się o 86 osób.

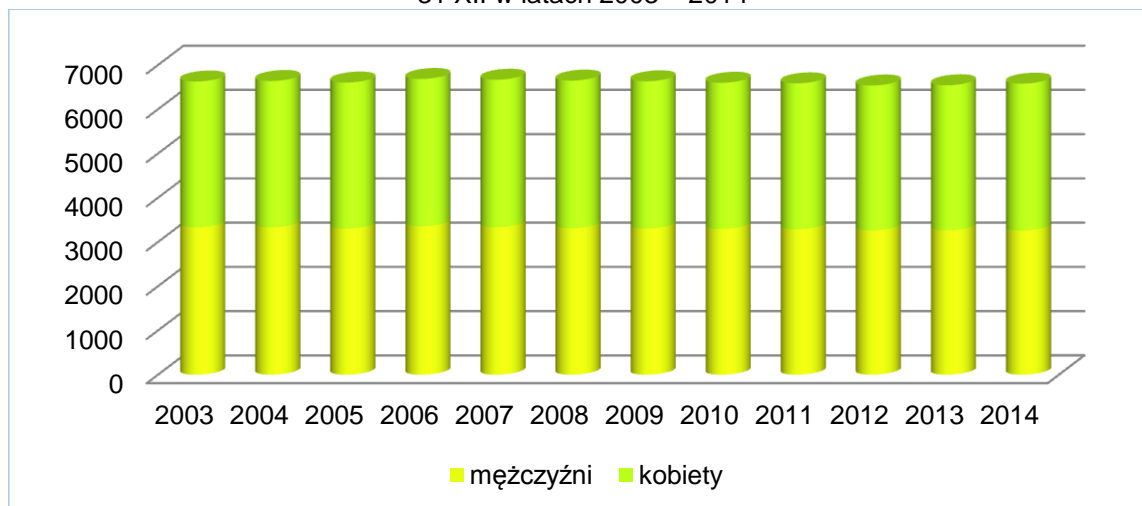
Tabela 4 Liczba ludności w Gminie Wierzchlas wg faktycznego miejsca zamieszkania na dzień 31 XII w latach 2003 - 2014

rok	ogółem	mężczyźni	kobiety
2003	6629	3329	3300
2004	6640	3332	3308
2005	6605	3301	3304
2006	6686	3354	3332
2007	6669	3333	3336
2008	6649	3311	3338
2009	6634	3304	3330
2010	6600	3295	3305
2011	6587	3285	3302
2012	6538	3263	3275
2013	6543	3263	3280
2014	6580	3260	3320

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Wahania liczby ludności w analizowanym okresie czasu nie były znaczne. Najwyższa liczba ludności została zarejestrowana w roku 2006, zaś najniższa w 2012 roku. Widoczna jest niewielka tendencja ku zmniejszaniu się liczby mieszkańców Gminy.

Wykres 1 Liczba ludności w Gminie Wierzchlas wg faktycznego miejsca zamieszkania na dzień 31 XII w latach 2003 – 2014

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Najbardziej zaludnioną miejscowością w Gminie jest Wierzchlas (1863 mieszkańców), kolejne najbardziej zaludnione jednostki to Kraszkowice i Mierzyce. Najmniejsza liczba mieszkańców zamieszkuje Przycłapy (97 osób), Broników (88 osób) oraz Ogroble (42 osoby).¹³

Poniżej przedstawiono strukturę ludności wg. ekonomicznych grup wieku, a zatem wg podziału, który obrazuje jaka część społeczeństwa jest zdolna do pracy. W strukturze wieku ludności można wyróżnić trzy podstawowe kategorie, które są istotne z punktu widzenia rynku pracy i zasobów siły roboczej:

- ludność w wieku przedprodukcyjnym tj. w wieku od 0 do 17 lat,
- ludność w wieku produkcyjnym, w tym: kobiety od 18 do 59 lat, a mężczyźni od 18 do 64 lat,
- ludność w wieku poprodukcyjnym, w tym: kobiety od 60 lat i więcej, a mężczyźni od 65 lat i więcej.

Tabela 5 Liczba ludności w Gminie Wierzchlas wg ekonomicznych grup wieku

rok	wiek przedprodukcyjny		wiek produkcyjny		wiek poprodukcyjny	
	liczba ludności	w % ogółem	liczba ludności	w % ogółem	liczba ludności	w % ogółem
2003	1 632	24,6	3 824	57,7	1 173	17,7
2004	1 589	23,9	3 889	58,6	1 162	17,5
2005	1 521	23,0	3 920	59,3	1 164	17,6
2006	1 508	22,6	4 004	59,9	1 174	17,6
2007	1 482	22,2	4 021	60,3	1 166	17,5
2008	1 424	21,4	4 071	61,2	1 154	17,4
2009	1 380	20,8	4 088	61,6	1 166	17,6
2010	1 329	20,1	4 074	61,7	1 197	18,1
2011	1 279	19,4	4 069	61,8	1 239	18,8
2012	1 234	18,9	4 062	62,1	1 242	19,0
2013	1 209	18,5	4 067	62,2	1 267	19,4
2014	1 201	18,3	4 111	62,5	1 268	19,3

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

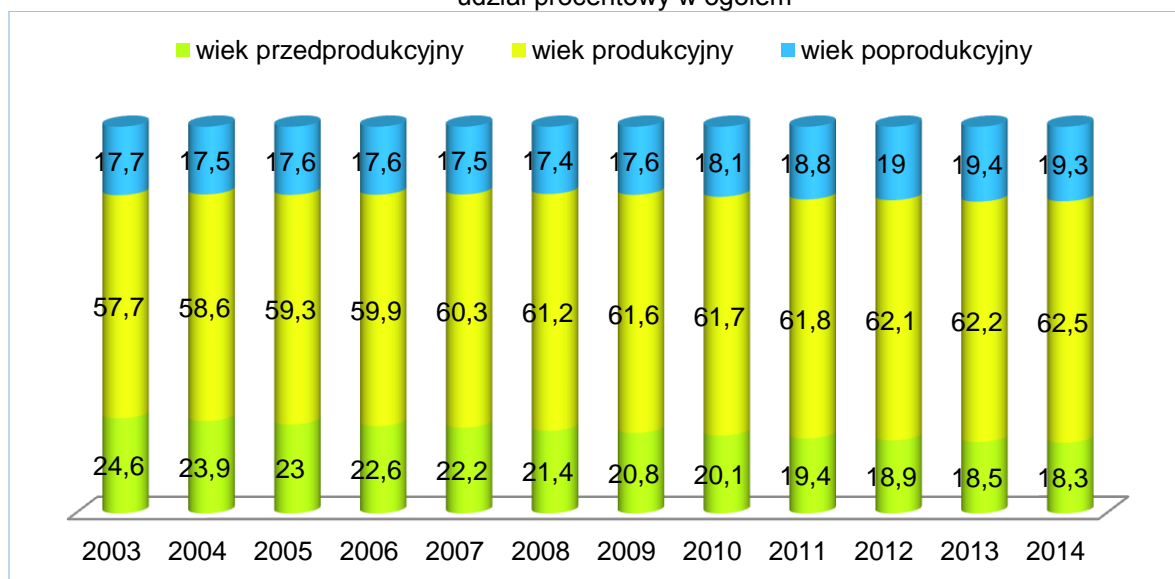
W roku 2014 w stosunku do roku 2003 liczba ludności:

- w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się o 431 osób,
- w wieku produkcyjnym zwiększyła się o 127 osób,
- w wieku poprodukcyjnym zwiększyła się o 95 osób.

Analiza 12 lat wskazuje, że w Gminie Wierzchlas występuje społeczeństwo starzejące się, co jest już zjawiskiem typowym w obecnych czasach. Niepokojący jest dość szybki spadek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym, co świadczy o niskiej liczbie urodzeń. Wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym jest natomiast wyzwaniem dla służby zdrowia oraz instytucji kultury, które powinny stworzyć i udostępnić najstarszym mieszkańcom Gminy miejsca rozrywki i spotkań.

¹³ „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas”, Wierzchlas 2014

Wykres 2 Liczba ludności w Gminie Wierzchlas wg ekonomicznych grup wieku – udział procentowy w ogółem

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Tabela poniżej przedstawia ruch naturalny ludności w Gminie Wierzchlas, uwzględniając liczbę urodzeń żywych, zgonów ogółem oraz przyrost naturalny stanowiący różnicę pomiędzy liczbą urodzeń a liczbą zgonów. Zarówno liczba urodzeń jak i zgonów utrzymują się w latach 2005 – 2013 na podobnym poziomie, niestety przyrost naturalny za wyjątkiem 2006 roku był ujemny.

Tabela 6 Ruch naturalny w Gminie Wierzchlas

rok	urodzenia żywe	zgoni ogółem	przyrost naturalny
2005	56	70	-14
2006	70	62	8
2007	68	73	-5
2008	64	91	-27
2009	61	73	-12
2010	68	75	-7
2011	54	67	-13
2012	63	89	-26
2013	63	71	-8
2014	62	82	-20

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Najniższą wartość odnotowano w roku 2008 (-27) oraz w roku 2012 (-26).

Wykres 3 Przyrost naturalny w Gminie Wierzchlas

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

We wszystkich gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego obserwowana jest podobna sytuacja. W tabeli poniżej zaznaczono wartości równe 0 i dodatnie. Widoczna jest wyraźna przewaga lat, w których przyrost naturalny w gminach był ujemny.

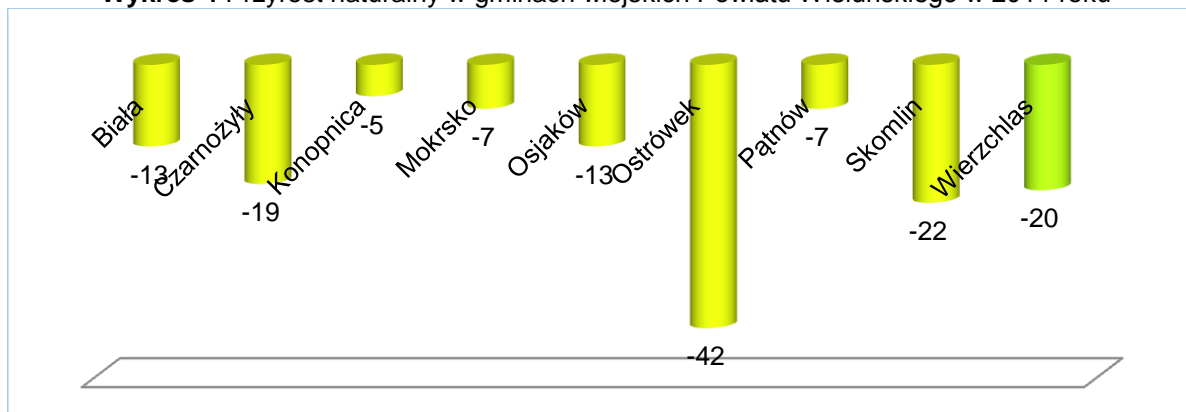
Tabela 7 Przyrost naturalny w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego

gmina	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Biała	-9	-8	-5	-1	9	-15	13	-1	-7	-13
Czarnożyły	-13	-24	-22	5	-5	-17	14	-7	-26	-19
Konopnica	-20	-23	-16	-19	-4	-23	-4	-13	-24	-5
Mokrsko	-4	-20	-2	-8	-8	-3	-14	3	17	-7
Osjaków	10	-1	3	-12	-1	-14	-1	-19	-8	-13
Ostrówek	-27	-28	-15	-14	-27	-28	-35	-27	-27	-42
Pątnów	0	5	-5	12	20	26	-15	-7	0	-7
Skomlin	-21	-9	-11	0	-9	-14	-19	-11	1	-22
Wierzchlas	-14	8	-5	-27	-12	-7	-13	-26	-8	-20

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

W 2014 roku w każdej z gmin przyrost naturalny był co roku ujemny. Najniższą wartość wystąpiła w gminie Ostrówek. Podobnie do gminy Wierzchlas przyrost naturalny kształtował się w gminach Skomlin i Czarnożyły.

Wykres 4 Przyrost naturalny w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego w 2014 roku

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Migracje ludności są bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na liczbę i strukturę ludności danego regionu. „Migracjami (lub wędrownkami) ludności nazywamy całokształt przemieszczeń prowadzących do stałej lub okresowej zmiany miejsca zamieszkania osób. Migracje uważa się za najważniejszy przejaw przestrzennej mobilności ludności.”¹⁴ Tabele poniżej przedstawiają saldo migracji¹⁵ wewnętrznych oraz zagranicznych w latach 2005 – 2014.

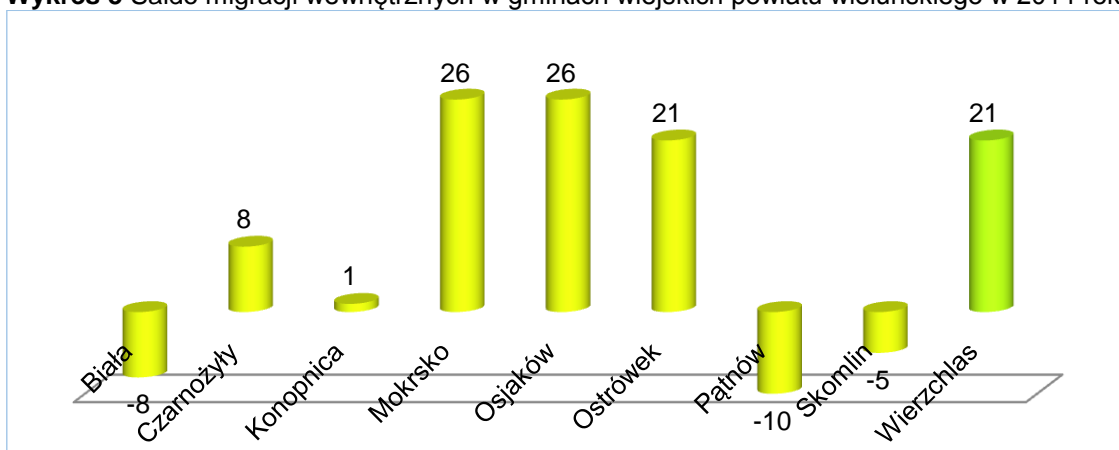
Tabela 8 Saldo migracji wewnętrznych¹⁶ w gminach wiejskich powiatu wieluńskiego

gmina	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Biała	-7	17	2	13	-14	4	4	3	-9	-8
Czarnożyły	-4	-9	16	10	16	-3	-11	3	19	8
Konopnica	-32	1	7	-7	-16	-1	-13	11	19	1
Mokrsko	5	19	-12	22	1	-3	2	-6	5	26
Osjaków	5	9	9	6	48	1	26	0	8	26
Ostrówek	44	31	7	14	31	4	30	21	-11	21
Pątnów	-18	-27	7	4	2	-8	-1	6	0	-10
Skomlin	-8	-24	-4	-4	-11	-18	-1	-4	20	-5
Wierzchlas	-16	67	2	-10	2	-9	0	-10	-8	21

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

W tabeli zaznaczono wartości dodatnie salda migracji wewnętrznych. Widoczna jest coraz częstsza tendencja do powrotów mieszkańców do rodzimych miejscowości. Gmina Skomlin najbardziej wyróżnia się pod tym względem spośród analizowanych gmin wiejskich – tylko w 2013 roku odnotowano tam dodatnie saldo. W Gminie Wierzchlas najwyższa wartość salda wystąpiła w 2006 roku, wtedy to powróciło do Gminy 67 mieszkańców. W pozostałych latach przeważają ujemne wartości salda.

Wykres 5 Saldo migracji wewnętrznych w gminach wiejskich powiatu wieluńskiego w 2014 roku

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

¹⁴ Definicja zaczerpnięta z „Materiałów dydaktycznych Zakładu Demografii i Gerontologii Społecznej UŁ” www.demografia.uni.lodz.pl

¹⁵ „Saldo migracji to różnica między napływem i odpływem migracyjnym.” Definicja zaczerpnięta ze strony Głównego Urzędu Statystycznego www.stat.gov.pl

¹⁶ „Migracje wewnętrzne to przemieszczenia ludności w granicach państwa, czyli zmiana gminy zamieszkania lub w przypadku gminy miejsko-wiejskiej przeniesienie się z terenów miejskich do wiejskich tej gminy lub odwrotnie.” Definicja zaczerpnięta ze strony Głównego Urzędu Statystycznego www.stat.gov.pl

W przypadku migracji zagranicznych mobilność ludności nie jest tak znaczna. Odnotowywane wartości salda zawierają się w przedziale <-9;4>, zaś w samej Gminie Wierzchlas <0;3>, co jest pozytywnym wynikiem.

Tabela 9 Saldo migracji zagranicznych¹⁷ w gminach wiejskich powiatu wieluńskiego

gmina	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Biała	0	-2	1	1	1	0	0	0	1	0
Czarnożyły	0	-1	0	0	0	0	0	2	0	1
Konopnica	1	0	0	1	0	0	1	1	0	2
Mokrsko	1	0	-9	3	4	0	-5	-1	-5	0
Osjaków	0	-1	3	1	1	2	0	1	-4	-1
Ostrówek	1	0	0	1	0	1	0	-1	1	-2
Pątnów	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1
Skomlin	0	0	-4	-1	1	0	0	-1	-5	-2
Wierzchlas	0	1	0	0	1	1	0	0	1	3

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Warto podkreślić, że zwykle emigrują ludzie młodzi i wykształceni, którzy nie mogą znaleźć pracy w rodzinnej Gminie, albo praca im oferowana nie jest zgodna z ich wykształceniem, a także wymaganiami finansowymi. Migracja służy zatem poszukiwaniu lepszych warunków pracy i życia, które spełniają oczekiwania osób decydujących się na osiedlenie w innym mieście, czy kraju.

¹⁷ „Migracje zagraniczne to wyjazdy z kraju stałego zamieszkania (emigracja) lub przyjazdy do kraju (imigracja) w celu zamieszkania na stałe lub na pobyt czasowy.” Definicja zaczerpnięta ze strony Głównego Urzędu Statystycznego www.stat.gov.pl

3.3.2. Warunki i jakość życia mieszkańców

Poniżej zaprezentowano zasoby mieszkaniowe Gminy Wierzchlas oraz warunki życia mieszkańców. Począwszy od 2003 roku wzrasta liczba mieszkań w Gminie, w 2014 roku odnotowano ich 1939.

Tabela 10 Liczba mieszkań w Gminie Wierzchlas

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1 791	1 793	1 795	1 799	1 810	1 826	1 838	1 879	1 897	1 916	1 923	1 939

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Wzrasta również przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (w 2014 roku jest to 98,7 m²) oraz przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (w 2014 roku wyniosła 29,1 m²). W tym samym czasie wartości dla Powiatu Wieluńskiego wynosiły odpowiednio 86,1 m² oraz 27,9 m². Świadczy to o dobrych zasobach mieszkaniowych w Gminie, które kształtują się powyżej przeciętnych występujących w Powiecie.

Tabela 11 Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań w Gminie Wierzchlas

(m ²)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1 mieszkania	91,8	91,8	91,8	91,9	92,3	92,6	92,9	96,5	97,0	97,8	98,0	98,7
na 1 osobę	24,8	24,8	25,0	24,7	25,1	25,4	25,7	27,5	27,9	28,6	28,8	29,1

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Bardzo istotną rolę z punktu widzenia jakości i poziomu życia odgrywa wyposażenie mieszkań w urządzenia sanitarne oraz dostęp do infrastruktury technicznej.

W Gminie Wierzchlas sieć kanalizacyjna funkcjonuje od 2011 roku, a jej długość w 2014 roku wynosiła 6,1 km (czynnej sieci). W tym też roku odnotowano 106 połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. W 2014 roku odprowadzono 13 dam³ ścieków (zmniejszenie o 3 dam³ w stosunku do roku ubiegłego). W 2014 roku z sieci tej korzystało 369 osób (czyli 5,6% ogółu ludności).

Tabela 12 Kanalizacja w Gminie Wierzchlas

	2010	2011	2012	2013	2014
długość czynnej sieci kanalizacyjnej (km)	0,0	6,1	6,1	6,1	6,1
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt.)	0	78	99	101	106
ścieki odprowadzone (dam ³)	0	0	13	16,0	13,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej (osoby)	0	278	345	351	369

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Sieć wodociągowa rozwinięta jest w Gminie bardzo dobrze, w 2014 roku funkcjonowało 102,9 km czynnej sieci rozdzielczej z 1 824 połączeniami prowadzącymi do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. W tymże roku do gospodarstw domowych dostarczono 172,5 dam³ wody, zużycie wynosiło 26,3 m³ na jednego mieszkańca. Z sieci wodociągowej korzystało 6461 osób, czyli 98,2% ogółu ludności Gminy Wierzchlas.

Tabela 13 Wodociągi w Gminie Wierzchlas

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
długość czynnej sieci rozdzielczej (km)	97,7	98,4	99,2	99,7	99,7	100,5	101,0	101,0	102,1	102,9
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt.)	1 977	2 015	2 055	2 110	2 110	2 152	2 160	2 235	1 814	1 824
woda dostarczona gospodarstwom domowym (dam ³)	170,0	157,3	165,9	141,9	172,2	180,8	175,1	251,5	182,1	172,5
ludność korzystająca z sieci wodociągowej (osoby)	6 201	6 286	6 279	6 272	6 258	6 235	6 225	6 193	6 122	6 461
zużycie wody w gosp. domowych ogółem na 1 mieszkańca (m ³)	25,7	23,7	24,8	21,3	25,9	27,4	26,6	38,3	27,8	26,3

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Tabele poniżej przedstawiają udział procentowy ludności korzystającej z poszczególnych rodzajów instalacji oraz udział procentowy mieszkań wyposażonych w poszczególne instalacje, we wszystkich gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego.

Instalacja wodociągowa – w Gminie Wierzchlas zaraz po Gminie Skomlin z instalacji tej korzysta najwięcej ludności; w żadnej z Gmin nie odnotowano w ostatnich latach znacznego wzrostu wartości wskaźnika.

Tabela 14 Korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności w gminach wiejskich powiatu wieluńskiego

gminy	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Biała	87,0	87,2	87,2	87,4	87,5	87,6	87,6	87,7	87,8	88,0
Czarnożyły	94,7	94,7	94,8	94,8	94,8	94,8	94,8	94,9	95,0	95,0
Konopnica	85,8	86,1	86,3	86,5	86,6	86,7	86,8	86,9	86,9	93,1
Mokrsko	86,7	86,8	87,0	87,2	87,3	87,5	87,7	87,8	87,8	94,2
Osjaków	79,4	79,8	80,3	80,4	80,4	80,4	80,4	80,6	80,6	93,1
Ostrówek	81,6	81,7	82,0	82,1	82,3	82,4	82,5	82,6	82,7	86,1
Pątnów	90,2	90,3	90,4	90,4	90,5	90,5	90,8	90,6	90,9	91,4
Skomlin	89,3	89,3	89,3	89,3	89,3	89,4	89,4	89,4	89,3	99,9
Wierzchlas	93,9	94,0	94,2	94,3	94,3	94,5	94,5	94,7	93,6	98,2

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Instalacja kanalizacyjna – Gmina Wierzchlas jest jedną ze słabiej skanalizowanych gmin wiejskich w Powiecie, tłumaczy to fakt, iż sieć ta powstaje od 2011 roku; najwięcej użytkowników, bo 67,7% ludności korzysta z niej w Gminie Czarnożyły oraz 42,8% w Gminie Skomlin, są to również Gminy w których odnotowano najwyższy wzrost wskaźnika w roku 2014 w stosunku do 2005.

Tabela 15 Korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego

gminy	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Biała	0,3	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Czarnożyły	29,4	32,6	37,5	37,5	44,3	44,5	46,9	50,3	52,5	67,7
Konopnica	11,4	12,4	12,9	13,6	14,1	15,5	17,7	17,8	16,7	19,7
Mokrsko	5,5	6,7	8,0	14,9	15,8	21,0	26,8	27,7	29,9	29,9
Osjaków	22,4	22,4	22,7	23,2	23,2	23,2	23,3	23,5	23,9	27,8
Ostrówek	7,7	7,8	7,8	8,5	8,8	8,8	9,4	9,4	9,9	10,0
Pątnów	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Skomlin	18,1	22,4	27,1	27,1	27,1	34,5	41,1	41,0	40,8	42,8
Wierzchlas	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,2	5,3	5,4	5,6

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Mieszkania wyposażone w instalację wodociągową – Gmina Wierzchlas reprezentuje największy udział – 95,2%.

Tabela 16 Mieszkania wyposażone w wodociąg - w % ogółu mieszkań w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego

gminy	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Biała	87,7	87,7	87,8	87,8	87,9	91,9	91,9	92,0	92,0	92,0
Czarnożyły	91,4	91,5	91,5	91,6	91,6	93,0	93,1	93,1	93,2	93,2
Konopnica	82,0	82,0	82,0	82,1	82,1	87,3	87,3	87,4	87,4	87,4
Mokrsko	89,4	89,4	89,4	89,5	89,5	90,8	90,9	90,9	91	91
Osjaków	83,9	83,9	84,0	84,1	84,3	87,8	87,8	87,9	88	88
Ostrówek	83,0	83,0	83,1	83,2	83,3	85,4	85,5	85,6	85,7	85,9
Pątnów	87,7	87,8	87,8	87,9	88,0	91,4	91,4	91,5	91,6	91,6
Skomlin	90,3	90,3	90,3	90,3	90,4	93,2	93,2	93,2	93,2	93,2
Wierzchlas	93,0	93,1	93,1	93,2	93,2	94,9	95,0	95,0	95,1	95,2

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Mieszkania wyposażone w łazienkę – zaraz po Gminie Biała w Gminie Wierzchlas występuje najwyższy odsetek tychże mieszkań. Nie odnotowano dużych zmian w tym zakresie.

Tabela 17 Mieszkania wyposażone w łazienkę¹⁸ - w % ogółu mieszkań w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego

gminy	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Biała	73,4	73,4	73,6	73,7	73,9	81,2	81,3	81,4	81,5	81,6
Czarnożyły	72,8	72,8	72,9	73,1	73,2	78,5	78,6	78,7	79,1	79,2
Konopnica	66,6	66,6	66,7	66,8	66,9	73,6	73,6	73,7	73,7	73,7
Mokrsko	72,4	72,4	72,5	72,6	72,8	78,0	78,1	78,3	78,3	78,5
Osjaków	68,3	68,3	68,5	68,7	69,0	74,3	74,4	74,6	74,7	74,8
Ostrówek	63,2	63,3	63,3	63,5	63,9	68,8	69,0	69,2	69,4	69,7
Pątnów	71,1	71,2	71,3	71,5	71,8	78,5	78,6	78,9	79,2	79,3
Skomlin	65,6	65,6	65,6	65,6	65,7	73,0	73,0	73,1	73,1	73,2
Wierzchlas	74,3	74,3	74,5	74,7	74,9	79,9	80,2	80,4	80,6	80,8

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

¹⁸ urządzenia kąpielowe, prysznice z odpływem wody

Mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie – najwyższy udział odnotowano w Gminie Wierzchlas (72,7%), zaś najniższy w Gminie Ostrówek (59,3%).

Tabela 18 Mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie - w % ogółu mieszkań w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego

gminy	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Biała	62,8	62,8	63,1	63,2	63,5	69,4	69,6	69,8	69,9	70,0
Czarnożyły	64,7	64,7	64,8	65,0	65,2	69,7	69,9	70,1	70,5	70,7
Konopnica	57,8	57,9	58,0	58,1	58,2	61,5	61,6	61,7	61,7	61,7
Mokrsko	66,8	66,8	67,0	67,1	67,3	70,8	71,0	71,3	71,4	71,5
Osjaków	56,4	56,5	56,7	57,0	57,3	60,3	60,4	60,7	60,9	61,1
Ostrówek	52,5	52,6	52,6	52,9	53,4	58,1	58,4	58,6	58,8	59,3
Pątnów	64,2	64,3	64,5	64,7	65,0	68,8	69,1	69,5	69,9	70,1
Skomlin	64,2	64,2	64,2	64,3	64,4	68,9	68,9	68,9	69,0	69,1
Wierzchlas	66,0	66,1	66,3	66,6	66,8	71,6	71,9	72,2	72,4	72,7

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Podsumowując, warunki mieszkaniowe w Gminie Wierzchlas są dobre, a w porównaniu do pozostałych gmin wiejskich Powiatu Wieluńskiego bardzo dobre. Mankamentem jest słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna oraz niewielki dostęp do sieci gazowej, co ma znaczny wpływ na jakość życia mieszkańców, ale także na stan środowiska przyrodniczego.

Bardzo istotnym aspektem rozwoju szczególnie młodych mieszkańców Gminy, jest infrastruktura sportowa, dzięki której mogą oni aktywnie i z korzyścią dla zdrowia spędzać czas wolny i rozwijać swoje umiejętności. W Gminie Wierzchlas dostępne są:

- Kompleksy i boiska wielofunkcyjne:
  - SP Kraszkowice (boisko wielofunkcyjne do gry w piłkę ręczną, koszykówkę, siatkówkę, tenis ziemny);
  - Krzeczów (boisko wielofunkcyjne do gry w koszykówkę, siatkówkę, tenis ziemny);
  - Wiejskie Centrum Kultury i Sportu w Łaszewie (boisko trawiaste do piłki nożnej, boisko wielofunkcyjne do gier w koszykówkę, siatkówkę, tenis ziemny i badminton, boisko do siatkówki plażowej, stół betonowy do tenisa ziemnego, plac zabaw o nawierzchni z piasku i trawy naturalnej);
  - Wiejskie Centrum Sportu w Mierzycach (boisko wielofunkcyjne do gry w piłkę ręczną, koszykówkę, siatkówkę, tenis ziemny);
  - kompleks sportowo-rekreacyjny (ORLIK) w Wierzchlesie (boisko do piłki nożnej ze sztuczną nawierzchnią i boisko wielofunkcyjne do gier w piłkę ręczną, koszykówkę, siatkówkę, tenis ziemny);
- Boiska:
  - Kraszkowice (boisko trawiaste do piłki nożnej, wymiary 90 m x 50 m);
  - SP Toporów (boisko asfaltowe do piłki ręcznej, wymiary 40 m x 20 m);

- Wierzchlas (boisko trawiaste do piłki nożnej, wymiary 90 m x 50 m);
- Mierzyce (boisko trawiaste do piłki nożnej, wymiary 50 x 100 m).
- Sale gimnastyczne:
  - SP Kraszkowice (24 m x 12 m, rozkładana widownia na 60 miejsc);
  - Gimnazjum i SP Mierzyce (wymiary 11,6 m x 24,6 m);
  - SP Toporów (wymiary 17,75 m x 10,25 m);
  - Gimnazjum i SP Wierzchlas (wymiary 24 m x 13 m).

Istniejąca infrastruktura sportowa jest bardzo rozdrobniona. Brak jest ośrodka umożliwiającego organizatorom imprez sportowych i kulturalnych, a także zajęć rekreacyjnych dla mieszkańców o wymiarze masowym.

Infrastrukturę rekreacyjną uzupełniają ogólnodostępne place zabaw o nawierzchni poliuretanowej zlokalizowane w miejscowościach: Kraszkowice, Łaszew, Mierzyce, Toporów, Wierzchlas a także place zabaw o nawierzchni trawiastej i piaskowej w Łaszewie Rządowym oraz przy Przedszkolach w: Kraszkowicach, Mierzycach i Wierzchlesie.

3.3.3. Oświata i edukacja

Zadania z zakresu edukacji i oświaty w Gminie Wierzchlas wypełniają następujące jednostki:

Przedszkola

- Publiczne Przedszkole w Kraszkowicach,
- Publiczne Przedszkole w Mierzycach,
- Publiczne Przedszkole w Wierzchlesie.

W 2014 roku w przedszkolach były 183 miejsca, uczęszczało do nich łącznie 165 dzieci.

Na 204 dzieci w wieku 3 – 6 lat, 217 z nich, czyli wszystkie były objęte w Gminie wychowaniem przedszkolnym. Jest to najwyższa wartość wskaźnika spośród wszystkich gmin wiejskich w Powiecie Wieluńskim. Należy przy tym zauważyć, że w całym okresie od 2003 do 2012 roku odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w Gminie Wierzchlas wzrastał. Odnotowano tutaj również największy przyrost odsetka w roku 2014 w stosunku do roku 2003 (o 45,9 punktu procentowego).

Tabela 19 Dzieci w wieku 3 – 6 lat w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego

dzieci ogółem												
gmina	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Wierzchlas	329	308	284	271	245	219	225	233	256	246	240	204
dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym												
Wierzchlas	199	178	166	180	179	165	172	188	233	239	242	217
odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (w %)												
Biała	67,1	68,6	71,1	75,1	69,7	72,5	74,1	71,2	77,8	71,8	79,4	84,8
Czarnożyły	60,0	64,8	67,5	61,5	59,7	76,8	74,9	80,3	80,3	77,7	72,8	68,7
Konopnica	36,5	45,2	52,7	52,8	51,5	55,7	50,4	58,2	61,5	67,3	74,1	68,8
Mokrsko	66,2	67,2	68,9	70,8	71,2	72,1	69,1	70,4	70,2	73,6	74,9	84,3
Osjaków	55,6	61,0	57,1	58,3	71,3	75,1	72,5	69,8	80,7	75,2	74,3	75,8
Ostrówek	40,0	46,5	48,1	40,4	37,8	52,0	55,6	59,9	46,9	60,0	58,3	73,3
Pątnów	51,0	50,5	58,3	58,3	66,7	63,4	73,3	77,4	74,7	80,9	80,7	85,7
Skomlin	73,2	64,9	71,2	78,5	67,1	69,3	84,4	82,4	87,2	81,7	77,1	80,6
Wierzchlas	60,5	57,8	58,5	66,4	73,1	75,3	76,4	80,7	91,0	97,2	100,8	106,4

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Szkoły podstawowe

- Szkoła Podstawowa w Kraszkowicach
- Szkoła Podstawowa z Oddziałem Przedszkolnym w Łaszewie
- Szkoła Podstawowa w Mierzycach,
- Szkoła Podstawowa z Oddziałem Przedszkolnym w Toporowie,
- Szkoła Podstawowa im. H. Sienkiewicza w Wierzchlesie

Szkoły te oprócz podstawy programowej oferują zajęcia dodatkowe: edukacja czytelnicza i medialna, wychowanie do życia w rodzinie, gimnastyka korekcyjna, zajęcia logopedyczne oraz wyrównawcze. Prowadzone są również koła zainteresowań, m.in. teatralne, Szkolny Klub Sportowy. Dzieci od przedszkola uczą się języka angielskiego, uczestniczą w zajęciach komputerowych oraz

logopedycznych. W szkole prowadzone są koła zainteresowań, organizowane są wycieczki szkolne i lekcje muzealne.

- Publiczna Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich w Strugach – placówka prowadzona jest przez Stowarzyszenie Przyjaciół Szkół Katolickich w Częstochowie. Oprócz podstawy programowej organizowane są w niej zajęcia dodatkowe, a wśród nich: taneczne, gimnastyka korekcyjna, integracja sensoryczna. Dostępna jest pomoc psychologa, pedagoga, logopedy oraz rehabilitanta.

Przy wszystkich gminnych szkołach podstawowych znajdują się kolorowe i nowoczesne place zabaw dostępne dla wszystkich najmłodszych mieszkańców Gminy.

W 2014 roku do szkół podstawowych uczęszczało łącznie 416 uczniów. Do oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych w 2014 roku uczęszczało 52 dzieci.

Gimnazja

– Publiczne Gimnazjum im. Jana Kochanowskiego w Mierzycach – uczniowie podzieleni są na 6 oddziałów. Szkoła posiada pracownie: historyczną wraz z zapleczem, biologiczno-geograficzną, komputerową, matematyczną, polonistyczną i gabinet profilaktyczny, chemiczno-fizyczną wraz z zapleczem oraz salę gimnastyczną.

– Publiczne Gimnazjum im. Bohaterów Września 1939 roku w Wierzchlesie – uczniowie Gimnazjum biorą udział w różnego rodzaju konkursach, programach i projektach. Organizowane są spotkania z muzyką oraz imprezy sportowe. W 2015 roku utworzono w gimnazjum Ekopracownię współfinansowaną ze środków WFOŚiGW w Łodzi.

W 2014 roku w gimnazjach naukę pobierało ogółem 212 uczniów.

KOMPUTERYZACJA

Tabela poniżej przedstawia statystyki dotyczące komputeryzacji w szkołach podstawowych i gimnazjach na obszarze Gminy Wierzchlas. Liczba uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów ulega zmniejszeniu, w 2012 roku w szkołach podstawowych były to 4 osoby, natomiast w gimnazjach około 6,5 osoby. Są to dość wysokie wartości wskaźników.

Tabela 20 Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów (osoby) (placówki dla dzieci i młodzieży)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
szkoły podstawowe	42,46	28,26	18,81	16,57	11,45	7,67	5,50	4,78	4,17	4,09	-	-
gimnazja	12,25	29,90	12,44	11,80	12,17	10,40	9,76	10,16	6,68	6,46	-	-

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Działalność edukacyjna szkół wspierana jest przez Gminną Bibliotekę Publiczną w Wierzchlesie.

GMINNA BIBLIOTEKA PUBLICZNA W WIERZCHLESIE

Biblioteka została otwarta dnia 1 czerwca 1985 roku. Na początku funkcjonowała jako filia biblioteczna. Biblioteka gminna znajdowała się wówczas w Kraszkowicach, a w Mierzycach działała druga filia biblioteczna. Początkowo biblioteka w Wierzchlesie mieściła się w prywatnym wynajętym lokalu. Uroczyste otwarcie placówki nastąpiło 27 czerwca 1985 roku. Nosiła ona nazwę Filii Bibliotecznej w Wierzchlesie i dopiero z czasem została placówką gminną. W dniu otwarcia biblioteka posiadała 1 013 woluminów. W budynku tym biblioteka funkcjonowała do 12 września 1989 roku. Od 13 września 1989 roku, decyzją Rady Gminy Wierzchlas placówkę zaczęto przeprowadzać do nowego lokalu: „Agronomówki”. Lokal był własnością Gminy Wierzchlas.

Od 1 lipca 1996 roku Gminna Biblioteka pełniła rolę biblioteki szkolnej i publicznej (zgodnie z ustaleniami Zarządu Gminy w Wierzchlesie z dn. 22.01.1996 r.) i przyjęła nazwę Gminnej Biblioteki Publiczno-Szkolnej w Wierzchlesie. Zmieniła się siedziba biblioteki: z „Agronomówki” księgozbiór biblioteczny przewieziony został do lokalu przy Szkole Podstawowej w Wierzchlesie (segment C). Lokal składa się z dwóch pomieszczeń o łącznym metrażu 120 m². Jest przystosowany dla osób niepełnosprawnych. Posiada odrębne wejścia – jedno dla szkoły, drugie dla czytelników z zewnątrz. Pracownik biblioteki począwszy od 1 września 1996 roku pracuje na 1/2 etatu w szkole jako nauczyciel – bibliotekarz i 1/2 etatu z biblioteki publicznej-

W dniu 1 lipca 2006 roku biblioteka została wpisana do Rejestru Instytucji Kultury prowadzonego przez Wójta Gminy Wierzchlas pod numerem 1 i przyjęła nazwę „Gminna Biblioteka Publiczna w Wierzchlesie”. Siedziba biblioteki mieści się w Wierzchlesie z filiami w Mierzycach i Kraszkowicach, terenem działania jest Gmina Wierzchlas.

Od 8 sierpnia 2008 roku w GBP w Wierzchlesie w związku z zainstalowaniem systemu komputerowego SOWA i zwiększeniem prac bibliotecznych wynikających z obsługi dużej ilości czytelników zatrudniono pracownika na 1/2 etatu. W lipcu następnego roku przyznano dodatkowe 1/2 etatu bibliotecznego dla tej placówki.

W 2015 roku księgozbiór biblioteki liczył 38 946 woluminów. W 2015 r. wypożyczono 20 471 woluminów czytelników a odnotowano 1 339 czytelników, co oznacza, że średnio jeden czytelnik wypożyczył 15,3 woluminu.

POZIOM WYKSZTAŁCENIA

Na podstawie ostatnich dostępnych danych statystycznych dotyczących poziomu wykształcenia mieszkańców Gminy Wierzchlas, określa się go jako stosunkowo niski. Najbardziej liczne grupy stanowią osoby o wykształceniu podstawowym ukończonym (niewielka przewaga kobiet) oraz zasadniczym zawodowym (znaczną przewagę mężczyzn). Prawie 8% mieszkańców odebrało wykształcenie podstawowe nieukończone i nie posiada wykształcenia. Wykształcenie średnie razem odebrało około 17% osób, przy czym średnie ogólnokształcące zaledwie 3,2%, a większość (około 78% stanowią kobiety). Wykształceniem wyższym legitymowało się 3,2% osób, udział kobiet wynosił około 60%.

Tabela 21 Poziom wykształcenia mieszkańców Gminy Wierzchlas w roku 2002
– ostatnie dostępne dane

poziom wykształcenia	ogółem	udział danej kategorii w liczbie osób ogółem	mężczyźni	udział % mężczyzn w danej kategorii wykształcenia	kobiety
wyższe	175	3,20%	69	39,43%	106
policealne	84	1,53%	15	17,86%	69
średnie razem	940	17,16%	392	41,70%	548
średnie ogólnokształcące	175	3,20%	39	22,29%	136
średnie zawodowe	765	13,97%	353	46,14%	412
zasadnicze zawodowe	1 713	31,28%	1 110	64,80%	603
podstawowe ukończone	2 128	38,85%	991	46,57%	1 137
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	437	7,98%	146	33,41%	291

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, Narodowy Spis Powszechny 2002 - Ludność

Poziom wykształcenia w 2011 roku obrazują dane dla całego Powiatu Wieluńskiego. Nadal nie są one optymistyczne, choć dotyczą również Miasta Wieluń. Dostrzegalny jest wyższy udział osób legitymujących się wykształceniem wyższym, nadal dominują w tej grupie kobiety. Najwyższy odsetek stanowią osoby o wykształceniu średnim i policealnym ogółem, zaraz za nimi z wykształceniem zasadniczym zawodowym (około 63% stanowią mężczyźni) i podstawowym ukończonym.

Tabela 22 Poziom wykształcenia ludności w Powiecie Wieluńskim w roku 2011

poziom wykształcenia	ogółem	udział danej kategorii w ogółem	mężczyźni	udział % mężczyzn w danej kategorii wykształcenia	kobiety
ogółem	67 786		32 760		35 026
wyższe	8 083	11,92%	3 192	39,49%	4 891
średnie i policealne - ogółem	19 165	28,27%	8 128	42,41%	11 036
średnie i policealne - średnie zawodowe	10 902	16,08%	5 729	52,55%	5 173
średnie i policealne - średnie ogólnokształcące	6 306	9,30%	1 922	30,48%	4 384
zasadnicze zawodowe	19 095	28,17%	11 857	62,09%	7 238
gimnazjalne	3 329	4,91%	1 873	56,26%	1 455
podstawowe ukończone	14 734	21,74%	6 387	43,35%	8 347
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	1 478	2,18%	512	34,64%	966

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, Narodowy Spis Powszechny 2011 - Ludność

Poziom wykształcenia mieszkańców Powiatu, w tym Gminy Wierzchlas jest stosunkowo niski. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że ma to znaczny wpływ na dalszą sytuację tych osób na rynku pracy, co znajduje z kolei odzwierciedlenie w poziomie i jakości ich życia.

3.3.4. Opieka zdrowotna

W Gminie Wierzchlas funkcjonują 3 przychodnie (Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Hipokrates” w Wierzchlesie, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Hipokrates” w Kraszkowicach, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Medicor” w Mierzycach) oraz 3 apteki ogólnodostępne (Wierzchlas, Kraszkowice i Mierzyce).

W 2014 roku udzielono 24116 porad lekarskich z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, ich ilość wzrasta od roku 2010 i - ze względu na proces starzenia się społeczeństwa w Gminie - będzie prawdopodobnie wzrastać.

Leczenie szpitalne pacjentów odbywa się w Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Wieluniu. Szpital udziela pomocy w zakresie Podstawowej Opieki Zdrowotnej w rodzaju: nocna, świąteczna, ambulatoryjna i wyjazdowa opieka lekarska i pielęgnarska oraz transport sanitarny. Znajdują się tu również poradnie specjalistyczne.

W Gminie realizowane są również bezpłatne akcje zdrowotne, np. bezpłatne badanie krwi, mammografia. Pożądane jest jednak zwiększenie ich częstotliwości dla prowadzenia bardziej skutecznej profilaktyki zdrowotnej.

3.3.5. Określenie grup społecznych wymagających wsparcia

Zadania z zakresu pomocy społecznej wypełnia w Gminie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wierzchlesie – gminna samorządowa jednostka organizacyjna, której zadaniem jest świadczenie pomocy społecznej.

Do głównych zadań realizowanych przez Ośrodek należy:

1. udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym,
2. przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych,
3. przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych,
4. przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych oraz ceowych specjalnych,
5. przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego,
6. przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom nie mającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ,
7. opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia,
8. opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania osobistej opieki nad ciężko chorym członkiem rodziny,
9. organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania,
10. dożywianie dzieci,
11. sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym,
12. kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca Gminy w tym domu,
13. praca socjalna oraz poradnictwo,
14. inne zadania wynikające z rozeznanych potrzeb osób i rodzin,
15. sporządzanie sprawozdawczości i przekazywanie jej wojewodzie.

Oprócz zadań wynikających z ustawy o pomocy społecznej Ośrodek realizuje zadania określone w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (tekst jednolity w Dz. U. z 2003 r. Nr 228 poz. 2255 ze zm.), w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (tekst jednolity w Dz. U. z 2007 r. Nr 192 poz. 1378) oraz w ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195 ze zm.)

Ośrodek przyznaje i wypłaca następujące świadczenia:

1. zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego,
2. świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny i świadczenie pielęgnacyjne,
3. jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka,

4. świadczenia z funduszu alimentacyjnego osobom uprawnionym,
5. świadczenia wychowawcze.

Realizując ustawę o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, Ośrodek przyznaje i wypłaca osobom uprawnionym świadczenia z funduszu alimentacyjnego. Ponadto podejmowane są działania wobec dłużników alimentacyjnych.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wierzchlesie w latach 2009 – 2012 realizował także projekt systemowy pn. „Wykorzystaj szansę”. Projekt był współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Głównym celem projektu było zwiększenie aktywności zawodowej klientów pomocy społecznej. Projekt to dla nich szansa na przekwalifikowanie, podwyższenie kwalifikacji zawodowych i tym samym na wzmocnienie ich pozycji na rynku pracy. Cele projektu były realizowane poprzez aktywną pracę socjalną, wsparcie finansowe i uczestnictwo w kursach i szkoleniach.¹⁹ W ramach projektu przeszkolono 33 mieszkańców gminy.

W latach 2013-2014 wsparciem projektu „Wykorzystaj szansę” objęto także młodzież w wieku gimnazjalnym z rodzin korzystających z pomocy społecznej GOPS w Wierzchlesie.

Celem projektu był wzrost potencjału społeczno-edukacyjnego 19 uczestników projektu, przyczyniający się do polepszenia funkcjonowania w życiu społecznym i na rynku pracy.

W Gminie od kilku lat zwiększa się liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, a tym samym liczba osób, która z niej korzysta (są to jednak nadal niższe wartości niż w roku 2008). W roku 2014 było to 451 osób. W porównaniu do roku 2008, liczba ta zmniejszyła się o 152 osoby.

Tabela 23 Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej w Gminie Wierzchlas

rok	gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej
2008	140	603
2009	121	493
2010	115	445
2011	115	419
2012	112	396
2013	128	437
2014	129	451

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Zmniejsza się również liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci, w 2014 roku były to 282 rodziny, czyli o 222 rodziny mniej niż w roku 2008. Liczba dzieci w tych rodzinach w 2014 roku wynosiła 525 osób, czyli prawie 8% ludności faktycznie zamieszkującej Gminę Wierzchlas.

¹⁹ Portal Internetowy Gminy Wierzchlas, www.wierzchlas.pl

Tabela 24 Korzystający ze świadczeń rodzinnych w Gminie Wierzchlas

rok	rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci ²⁰	dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny – ogółem
2008	504	1 012
2009	477	924
2010	424	820
2011	399	759
2012	350	657
2013	309	577
2014	282	525

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Kwoty świadczeń rodzinnych wypłacanych w poszczególnych latach kształtują się na podobnym poziomie. Przedstawia je tabela poniżej.

Tabela 25 Kwoty świadczeń rodzinnych wypłaconych w roku – ogółem w tys. zł

rok	kwota świadczeń rodzinnych ²¹	kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami)	kwota zasiłków pielęgnacyjnych
2008	1 797	1 418	244
2009	1 692	1 304	261
2010	1 883	1 408	282
2011	1 892	1 315	284
2012	1 878	1 173	285
2013	1 657	1 081	261
2014	1 427	968	245

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

W roku 2014 w porównaniu do roku 2008 wzrosła kwota wydatków ponoszonych na pomoc społeczną, ich udział w wydatkach Gminy ogółem ulega wahaniom, w roku 2014 oscylował wokół 14%.

Tabela 26 Wydatki z budżetu Gminy Wierzchlas

rok	wydatki z budżetu Gminy Wierzchlas ogółem	wydatki na pomoc społeczną	udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem
2008	14 403 220,25	2 345 715,23	16,29%
2009	17 127 667,73	2 430 048,76	14,19%
2010	23 415 430,26	2 718 783,36	11,61%
2011	24 443 896,30	2 750 095,68	11,25%
2012	18 637 363,34	2 848 620,27	15,28%
2013	17 553 598,65	2 666 995,87	15,19%
2014	20 342 481,43	2 858 339,05	14,05%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

²⁰ Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. nr 139 z późn. zmianami). Podstawą wypłaty zasiłku rodzinnego jest kryterium dochodowe, które w latach 2008 - 2010 wynosiło 504 zł na osobę lub 583 zł, jeżeli w rodzinie wychowuje się dziecko niepełnosprawne.

²¹ Kwota świadczeń rodzinnych ogółem obejmuje: zasiłki rodzinne z dodatkami, świadczenia opiekuńcze - zasiłki pielęgnacyjne i świadczenia pielęgnacyjne; oraz jednorazowe zapomogi związane z urodzeniem dziecka; bez względu na źródło finansowania.

Osobami wymagającymi szczególnego wsparcia w Gminie są osoby długotrwale bezrobotne, kobiety (które rzadziej niż mężczyźni znajdują zatrudnienie) oraz osoby o niskim wykształceniu. Są to grupy osób o szczególnym narażeniu na pozostawanie w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy. Konieczna jest zatem organizacja szkoleń podnoszących kwalifikacje i umiejętności, ale również organizowanie spotkań z psychologiem, czy specjalistą ds. poszukiwania pracy, którzy pomogą obrać właściwy kierunek działania. Być może będzie to kwestia przekwalifikowania się, a być może konieczność zmiany nastawienia i bardziej realnych oczekiwań. Pomoc skierowana ku osobom długotrwale bezrobotnym musi być szczególna, ponieważ źródłem takiego stanu rzeczy może być nie tylko brak zdolności i wiedzy, ale również tkwiące w tych osobach poczucie niesprawiedliwości, odrzucenia, zwątpienia w samego siebie, a bardzo często również przyzwyczajenia się do tej sytuacji, wygody i niechęci co do podjęcia pracy.

Walka z bezrobociem powinna rozpoczynać się już na etapie kształcenia i dorastania młodych ludzi, kiedy to można rozwijać ich zainteresowania i umiejętności, a także krzewić chęć do rozwoju osobistego. Jest to czas, w którym można ukierunkować młodą osobę, tak aby np. nie wynosiła z domu negatywnych wzorców i przyzwyczajzeń, a przyjmowała zasady, które ułatwią ją życie w przyszłości. Osoby wykształcone mają na rynku pracy dużo większe szanse na znalezienie zatrudnienia, mają świadomość konieczności podjęcia pracy oraz korzyści płynących z posiadania stałego źródła utrzymania.

Są to bardzo ważne działania, niwelujące przyczyny bezrobocia, a w niektórych przypadkach wykluczenie społeczne poszczególnych mieszkańców Gminy.

3.3.6. Rynek pracy

W 2014 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Wieluniu były zarejestrowane 334 osoby z Gminy Wierzchlas, 48,2% stanowiły kobiety.

Tabela 27 Bezrobotni zarejestrowani wg płci w Gminie Wierzchlas

rok	ogółem	mężczyźni	kobiety	udział % kobiet w ogóle zarejestrowanych
2003	516	292	224	43,41%
2004	437	229	208	47,60%
2005	428	230	198	46,26%
2006	352	177	175	49,72%
2007	286	144	142	49,65%
2008	269	134	135	50,19%
2009	346	198	148	42,77%
2010	331	187	144	43,50%
2011	322	172	150	46,58%
2012	378	202	176	46,56%
2013	358	195	163	45,53%
2014	334	173	161	48,2%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Tabela 28 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

gmina	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Biała	9,8	8,4	7,3	6,0	5,2	5,0	7,6	7,1	6,9	7,5	7,6	6,7
Czarnożyły	9,7	7,8	6,5	5,8	4,4	5,1	7,3	6,4	6,9	8,4	8,6	7,0
Konopnica	12,7	10,2	9,7	8,1	6,1	6,7	7,9	7,7	7,9	8,7	9,4	8,4
Mokrsko	11,0	9,2	8,9	6,4	5,6	5,7	7,4	7,2	7,0	7,9	7,3	5,9
Osjaków	14,0	12,2	11,3	9,2	7,3	6,5	8,8	8,0	7,4	8,4	9,1	8,0
Ostrówek	10,2	10,2	9,7	8,1	6,5	5,9	8,1	7,3	7,0	8,1	8,8	7,7
Pątnów	11,0	8,9	8,6	6,6	5,8	5,8	7,7	7,0	7,2	7,8	8,1	6,4
Skomlin	11,6	9,1	8,6	6,9	5,0	5,2	8,0	7,1	6,9	8,6	8,2	7,4
Wierzchlas	13,5	11,2	10,9	8,8	7,1	6,6	8,5	8,1	7,9	9,3	8,8	8,1

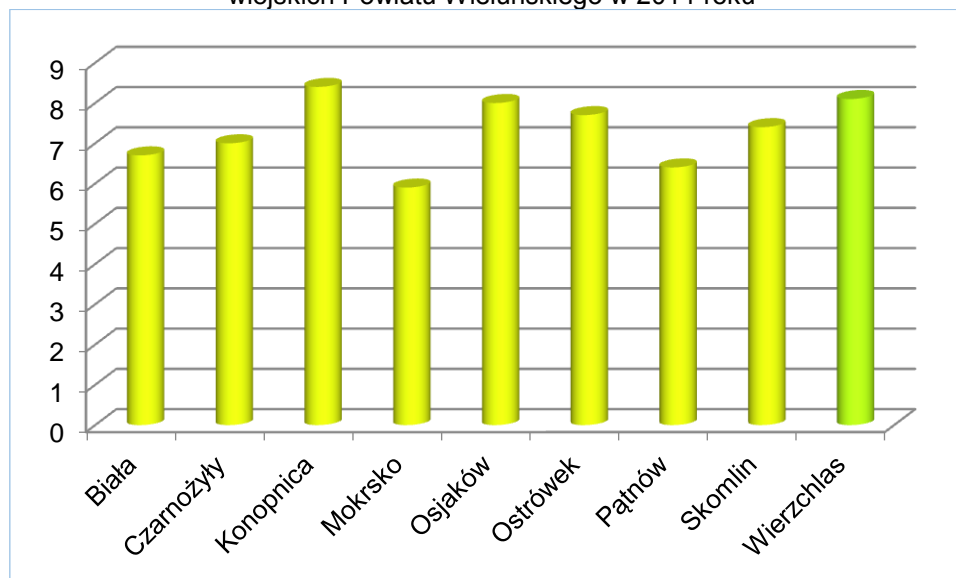
Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Porównując udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w poszczególnych gminach wiejskich należących do Powiatu Wieluńskiego w 2014 roku widać, iż w Gminie Wierzchlas wskaźnik ten jedną z wyższych wartości względem pozostałych. Najwyższy udział (8,4%) odnotowano w 2014 roku w Gminie Konopnica, zaś najniższy (5,9%) w Gminie Mokrsko. W Gminie Wierzchlas kształtował się na poziomie 8,1%. W tym samym czasie wartość wskaźnika dla Powiatu Wieluńskiego wynosiła 7,8%, województwa łódzkiego 8,1%, a w 7,5%.²² Generalnie, we wszystkich gminach kształtowanie się wartości wskaźnika w podanych latach przebiegało

²² Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

podobnie: do 2008 roku ulegał on zmniejszeniu, a od kolejnego roku stopniowo wzrasta, w 2014 roku ponownie zmniejsza się.

Wykres 6 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego w 2014 roku

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Na podstawie opracowania Powiatowego Urzędu Pracy w Wieluniu porównano liczbę osób bezrobotnych w poszczególnych kategoriach, wg stanów na dzień 31 marca 2013 oraz 2014 roku. W 2014 roku zarejestrowanych było 19 osób mniej, w tym mniej o jedną kobietę. Kobiety stanowiły 45,25% zarejestrowanych osób bezrobotnych. Zmniejszyła się liczba osób z prawem do zasiłku i stanowiły one 12,75% ogółu. Wzrosła liczba osób długotrwale bezrobotnych, a ich udział w ogóle wyniósł 51,75%. Zmniejszeniu uległa grupa osób do 25 roku życia (o 16 osób; stanowiła 25,5% ogółu zarejestrowanych), bez kwalifikacji zawodowych (o 8 osób; stanowiła 22,25% ogółu zarejestrowanych), bez doświadczenia zawodowego (o 5 osób; stanowiła 23,25% ogółu zarejestrowanych) oraz bez wykształcenia średniego (o 15 osób; stanowiła 62,75% ogółu zarejestrowanych). 4,25% bezrobotnych stanowią osoby niepełnosprawne.

Tabela 29 Sytuacja na rynku pracy w Gminie Wierzchlas w okresie styczeń – marzec w latach 2013 - 2014

	liczba osób bezrobotnych									
	ogółem	kobiety	z prawem do zasiłku	do 25 roku życia	długotrwale bezrobotne	powyżej 50 roku życia	bez kwalifikacji zawodowych	bez doświadczenia zawodowego	bez wykształcenia średniego	niepełnosprawni
stan na 31.03.2013 r.	419	182	71	118	203	90	97	98	266	15
stan na 31.03.2014 r.	400	181	51	102	207	90	89	93	251	17

Źródło: „Informacja o stanie i strukturze bezrobocia w Powiecie Wieluńskim wg stanu na 31.03.2014r.”, Powiatowy Urząd Pracy w Wieluniu

Struktura wieku zarejestrowanych osób bezrobotnych w Gminie budzi niepokój. Odsetek poszczególnych grup wieku maleje z wiekiem, co oznacza, że największy udział w grupie bezrobotnych mają najmłodszy mieszkańcy, czyli osoby w wieku 18 – 24 lata, kolejno 28,23% stanowią osoby w wieku 25 – 34 lata, znacznie mniejszy odsetek – 14,41% - osoby w wieku 35 – 44 lata.

Tabela 30 Bezrobotni zarejestrowani w Gminie Wierzchlas wg wieku. Stan na 30.09.2012

grupa wieku	liczba bezrobotnych ogółem	struktura (%)	w tym liczba kobiet
18 – 24	106	31,83	56
25 – 34	94	28,23	56
35 – 44	48	14,41	24
45 – 54	46	13,81	19
55 – 59	29	8,71	5
60 - 64	10	3,00	-

Źródło: „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas”

Pod względem poziomu wykształcenia w Gminie najwięcej zarejestrowanych jest osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (38,44%), kolejno gimnazjalne i poniżej (22,22%). Najmniejszy odsetek zarejestrowanych bezrobotnych stanowią osoby posiadające wykształcenie średnie ogólnokształcące oraz wyższe. Warto nadmienić, że wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia, wzrasta udział zarejestrowanych kobiet w danej grupie.

Tabela 31 Bezrobotni zarejestrowani w Gminie Wierzchlas wg poziomu wykształcenia. Stan na 30.09.2012

wykształcenie	liczba bezrobotnych ogółem	struktura (%)	w tym liczba kobiet
Wyższe	40	12,01	30
Policealne i średnie zawodowe	58	17,42	35
Średnie ogólnokształcące	33	9,91	20
Zasadnicze zawodowe	128	38,44	52
Gimnazjalne i poniżej	74	22,22	23

Źródło: „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas”

Znacznym problemem Gminy jest długotrwałe bezrobocie. Największy odsetek osób bezrobotnych stanowią zarejestrowani pozostający bez pracy od 6 do 12 miesięcy, następnie powyżej 24 miesięcy oraz od 12 do 24 miesięcy.

Tabela 32 Bezrobotni zarejestrowani w Gminie Wierzchlas wg czasu pozostawania bez pracy. Stan na 30.09.2012

Czas pozostawania bez pracy w miesiącach	liczba bezrobotnych ogółem	struktura (%)	w tym liczba kobiet
Do 1	35	10,51	21
1 – 3	54	16,22	22
3 – 6	49	14,71	26
6 – 12	69	20,72	30
12 – 24	61	18,32	34
Powyżej 24 miesięcy	65	19,52	27

Źródło: „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas”

W 2013 roku zgłoszono do PUP w Wieluniu 52 oferty pracy z Gminy Wierzchlas, co stanowiło 6,3% ogólnej liczby ofert (w roku 2012 było to 6,1%).²³

Jak czytamy w opracowaniu Powiatowego Urzędu Pracy w Wieluniu „Analiza ofert pracy za 2013 rok”: „W porównaniu z rokiem poprzednim w 2013 wzrosła ilość zgłoszonych wolnych miejsc pracy dla osób z wykształceniem wyższym, średnim i bez wymagań. Zmalała natomiast liczba ofert dla osób z wykształceniem zawodowym. W 2012 roku oferty dla osób z wyższym wykształceniem stanowiły 5,6% wszystkich zgłoszonych ofert pracy, a w 2013 - 8,6%. Dla osób z wykształceniem średnim: 2012 - 21,4 % wszystkich zgłoszonych ofert, w 2013 - 24,1 %. Oferty dla osób z wykształceniem zawodowym stanowiły w 2012 roku 58,3 % - w 2013 - 40,6 % oraz dla osób bez wymagań: rok 2012 - 14,7 %, rok 2013 - 26,7 %. Po raz kolejny potwierdziła się charakterystyczna od lat cecha dla naszego rynku pracy, tj. w ogólnej liczbie zgłoszonych ofert pracy największy procent to oferty dla osób z wykształceniem zawodowym i konkretnym wyuczonym zawodem. (...) Analizując zgłaszane przez pracodawców na przestrzeni 2013 roku oferty pracy warto również zwrócić uwagę na szansę podjęcia zatrudnienia przez kobiety i mężczyzn.” W 2013 roku zatrudniono 34,7% kobiet oraz 65,3% mężczyzn. „Nadmienić należy, iż liczba zatrudnionych kobiet zmalała w porównaniu z rokiem 2012, kiedy to wskaźnik ten wynosił 54,9 %. Analizując podjęcia pracy przez kobiety i mężczyzn na przestrzeni ostatnich kilku lat zauważalny był wyraźnie zawsze niższy procent zatrudnionych kobiet. W roku 2012 sytuacja po raz pierwszy od lat uległa zmianie. Więcej kobiet niż mężczyzn podjęło zatrudnienie. Przełamany został stereotyp o „męskim” charakterze lokalnego rynku pracy. W roku 2013 sytuacja wróciła jednak do stanu pierwotnego. (...)

Potwierdziły się też cechy charakterystyczne naszego lokalnego rynku pracy, choć w nieco innym natężeniu niż w latach poprzednich: liczba ofert dla osób z wykształceniem zawodowym nadal pozostaje największa i nadal najwięcej ofert pracy wpływa z terenu miasta i gminy Wieluń. Potwierdził się również fakt, iż mężczyznom łatwiej jest znaleźć zatrudnienie na lokalnym rynku pracy niż kobietom, a więc potwierdził się jego „męski” charakter.”

Opracowanie przedstawia sytuację na rynku pracy powiatu wieluńskiego ogółem, jednak zapisy te są również adekwatne dla rynku pracy w Gminie Wierzchlas.

---

²³ „Analiza ofert pracy za 2013 rok” Powiatowy Urząd Pracy w Wieluniu

3.4. Sfera ekonomiczna

3.4.1. Gospodarka

W 2014 roku w Gminie Wierzchlas zarejestrowane były 403 podmioty gospodarcze, w stosunku do roku 2002 ich ilość wzrosła o 58 jednostek.

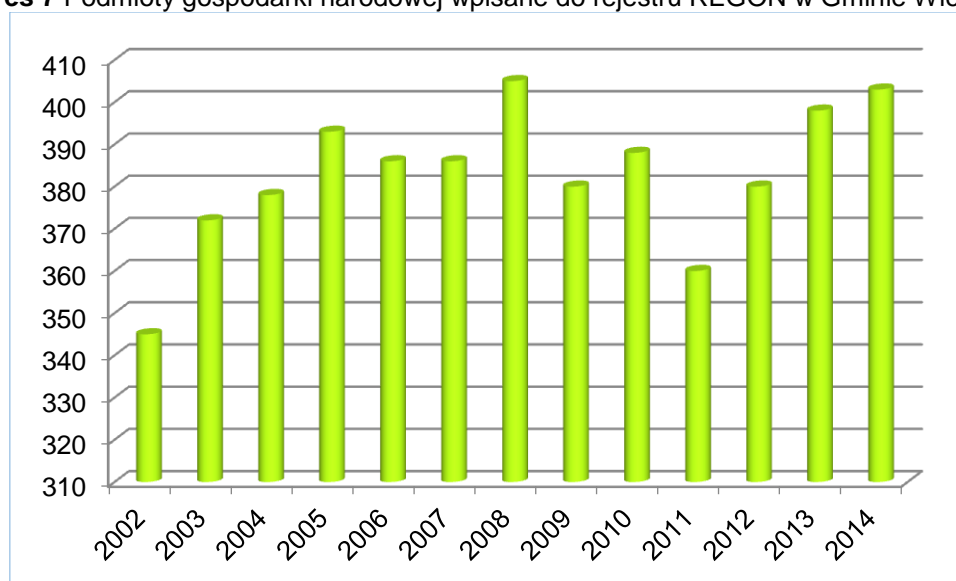
Tabela 33 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Wierzchlas

rok	liczba podmiotów
2002	345
2003	372
2004	378
2005	393
2006	386
2007	386
2008	405
2009	380
2010	388
2011	360
2012	380
2013	398
2014	403

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

W analizowanym okresie czasu liczba podmiotów ulegała nieznacznym wahaniom. Najniższą ilość odnotowano w roku 2002 (345), a następnie w roku 2011 (360), najwięcej jednostek było zarejestrowanych w roku 2008 (405).

Wykres 7 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Wierzchlas

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Według podziału na sektory własnościowe w Gminie dominowały oczywiście podmioty sektora prywatnego i w 2014 roku stanowiły 96,27% ogółu. Wśród nich przeważały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, stanowiły 86,867% podmiotów prywatnych oraz 83,62% wszystkich zarejestrowanych w Gminie podmiotów gospodarczych. W Gminie funkcjonuje również znaczna ilość stowarzyszeń i organizacji społecznych.

Tabela 34 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Wierzchlas wg sektorów własnościowych w 2014 roku

podmioty gospodarki narodowej ogółem	403
sektor publiczny - ogółem	15
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	12
przedsiębiorstwa państwowe	0
spółki handlowe	0
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	0
sektor prywatny - ogółem	388
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	337
spółki handlowe	13
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	0
spółdzielnie	0
fundacje	0
stowarzyszenia i organizacje społeczne	17

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Poniżej przedstawiono strukturę oraz kształtowanie się w ostatnich pięciu latach liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON wg Sekcji PKD 2007.

W analizowanym okresie zaprzestały działalności firmy z Sekcji L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, maleje również liczba podmiotów w Sekcji I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi oraz Sekcji A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo. W pozostałych sekcjach liczba podmiotów ulega wahaniom.

Tabela 35 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Wierzchlas wg Sekcji PKD 2007

Sekcje PKD 2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	29	25	22	23	21	15
Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie	5	5	5	7	6	6
Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe	53	54	47	55	58	62
Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0	0	1	0	1	1
Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	2	4	5	5	4	4
Sekcja F - Budownictwo	64	63	57	58	60	65
Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	118	118	112	116	126	123
Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa	17	19	17	18	21	20
Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	10	9	8	7	7	8
Sekcja J - Informacja i komunikacja	2	2	2	1	2	3

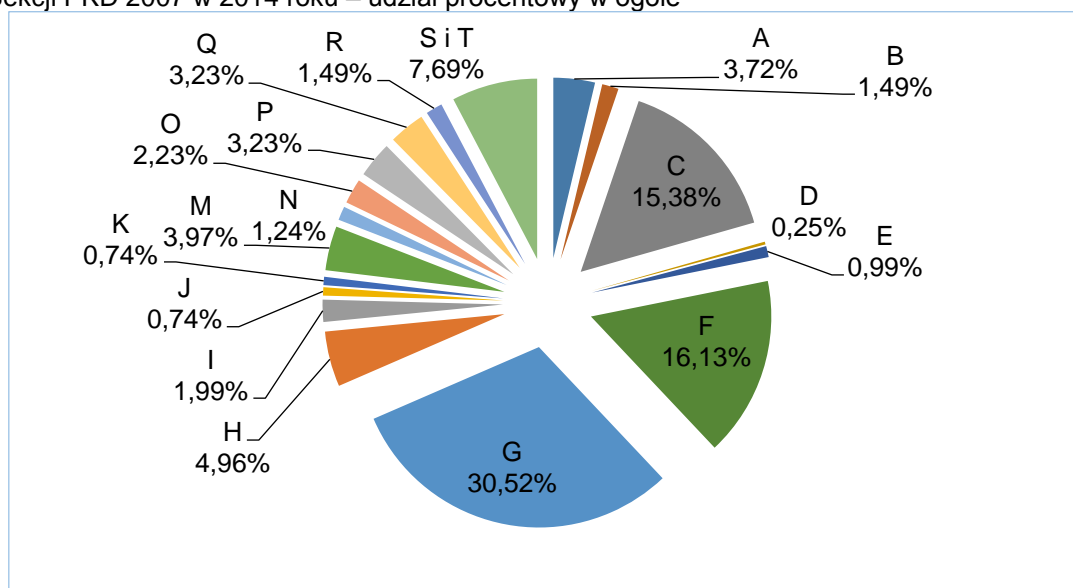
Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	3	3	3	3	3	3
Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	1	2	2	0	0	0
Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	11	12	9	10	12	16
Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	5	5	5	6	5	5
Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	9	9	9	9	9	9
Sekcja P - Edukacja	12	13	12	15	12	13
Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	8	9	8	8	11	13
Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	9	10	7	7	7	6
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	22	26	29	32	33	31
Sekcja U - Organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0	0	0	0	0
Ogółem	380	388	360	380	398	403

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Wśród podmiotów w 2014 roku dominowały te z Sekcji:

- G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (30,52%);
- F - Budownictwo (16,13%);
- C - Przetwórstwo przemysłowe (15,38%);
- S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby (7,69%);
- H - Transport i gospodarka magazynowa (4,96%).

Wykres 8 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Wierzchlas wg Sekcji PKD 2007 w 2014 roku – udział procentowy w ogóle

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Do największych zakładów przemysłowych na terenie Gminy należą:

- Zakład Przetwórstwa Mięsnego „Matyja”;
- Zakład Piekarniczo - Cukierniczy „Krajewski”;
- Piekarnia „Kłos”, Kraszkowice;
- Zakład Piekarniczy „Janusz Napieraj”, Wierzchlas;
- Piekarnia „Grażyna Olejnik”, Wierzchlas;
- Piekarnia „Piotr Podyma”, Wierzchlas.

W niemal każdej miejscowości Gminy znajdują się małe sklepy spożywcze i przemysłowe, gdzie można nabyć najpotrzebniejsze artykuły. Jednak obroty tych małych punktów handlowych z roku na rok spadają. Mieszkańcy coraz częściej dokonują zakupów w dużych centrach handlowych i dyskontach zlokalizowanych w pobliskim Wieluniu. Duże sieci handlowe oferują artykuły w lepszych cenach, co jest ważne dla mieszkańców Gminy.

Fot. Punkt Bankowy NBS oraz Filia Urzędu Pocztowego w Wierzchlesie

Wśród podmiotów gospodarczych, w gminie funkcjonują trzy apteki (w Mierzycach, Wierzchlesie, Kraszkowicach), Punkt Bankowy (w Wierzchlesie) Nadwarciańskiego Banku Spółdzielczego w Działoszynie oraz Filia Urzędu Pocztowego w Wieluniu z siedzibą w Wierzchlesie.

Fot. Apteka w Kraszkowicach

W 2010 roku w wyniku Powszechnego Spisu Rolnego w Gminie Wierzchlas zarejestrowano 1202 gospodarstwa domowe. Dochody z działalności rolniczej czerpało 89,60% z nich. Znaczny odsetek gospodarstw 60,4% uzyskiwał dochody z pracy najemnej. Dla 33,36% źródłem utrzymania była emerytura i renta. Dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej uzyskiwało natomiast 9,32% gospodarstw domowych.

Tabela 36 Gospodarstwa domowe z dochodami z różnych źródeł

ogółem	1 202	
z dochodem z działalności rolniczej	1 077	89,60%
z dochodem z emerytury i renty	401	33,36%
z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	112	9,32%
z dochodem z pracy najemnej	726	60,40%
z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą	46	3,83%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych, Powszechny Spis Rolny 2010
– wg siedziby gospodarstwa

89,6% gospodarstw ogółem stanowiły te prowadzące działalność rolniczą. Wśród gospodarstw przeważały te o powierzchni powyżej 1 ha razem. Wszystkie gospodarstwa od powierzchni 5 - 10 ha i więcej prowadziły działalność rolniczą. Gospodarstwa o powierzchni 15 ha i więcej stanowiły około 4% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą. Najwięcej gospodarstw prowadzących działalność rolniczą odnotowano o powierzchni od 1 do 15 ha – stanowiły one 90,6% ogółu. Gospodarstwa do 1 ha łącznie to około 5,4% ogółu.

Tabela 37 Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych w Gminie Wierzchlas

	gospodarstwa rolne ogółem	
	gospodarstwa ogółem	gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą ²⁴
ogółem	1 202	1 077
do 1 ha włącznie	160	58
powyżej 1 ha razem	1 042	1 019
1 - 5 ha	676	653
1 - 10 ha	931	908
1 - 15 ha	999	976
5 - 10 ha	255	255
5 - 15 ha	323	323
10 -15 ha	68	68
5 ha i więcej	366	366
10 ha i więcej	111	111
15 ha i więcej	43	43

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych, Powszechny Spis Rolny 2010 – wg siedziby gospodarstwa

W 2010 roku zarejestrowano 1041 gospodarstw rolnych, w ok. 94% uprawiano zboża razem i zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi. Ok. 63,5% gospodarstw zajmowało się uprawą ziemniaków, ok. 5% warzyw gruntowych. Działalność niespełna 1% była związana z uprawami przemysłowymi.

Tabela 38 Gospodarstwa z uprawą wg rodzaju w Gminie Wierzchlas w 2010 roku

gospodarstwa rolne ogółem	
ogółem	1 041
zboża razem ²⁵	981
zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	979
ziemniaki	661
uprawy przemysłowe ²⁶	10
buraki cukrowe	4
rzepak i rzepik razem	0
strączkowe jadalne na ziarno razem ²⁷	3
warzywa gruntowe	54

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych, Powszechny Spis Rolny 2010 – wg siedziby gospodarstwa

²⁴ Działalność związana z uprawą roślin, chowem i hodowlą zwierząt, obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym uprawę grzybów), warzywnictwo i ogrodnictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych, chów i hodowlę zwierząt w gospodarstwie (bydła, owiec, kóz, koni, trzody chlewnej, drobiu, królików, pozostałych zwierząt futerkowych, zwierząt łownych utrzymywanych na rzeź), pszczoł oraz działalność polegającą na utrzymaniu gruntów rolnych już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych według zasad dobrej kultury rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska (zgodnie z normami).

²⁵ Powierzchnia uprawy zbóż podstawowych (pszenica, żyto, jęczmień, owies, pszenżyto) z mieszankami zbożowymi łącznie z kukurydzą na ziarno i pozostałymi uprawami zbożowymi (gryka, proso itp.).

²⁶ Zaliczono powierzchnię buraków cukrowych, rzepaku i rzepiku, lnu i konopi oraz tytoniu. Nie zalicza się tu maku, słonecznika, chmielu, ziół leczniczych, wikliny i innych przemysłowych.

²⁷ Zalicza się tu groch, fasolę, bób oraz inne strączkowe jadalne uprawiane na ziarno (np. ciecierzycą). Powierzchnię zasianą grochem, fasolą, bobem itp. przewidzianą do zbioru w stanie niedojrzałym zaliczono do warzyw gruntowych.

Fot. Pole w okolicach Mierzyc

Gmina Wierzchlas mimo przemian pozostaje w dalszym ciągu gminą rolniczą. Gospodarstwa stanowią ważny element życia i rozwoju. Gmina nie posiada specjalizacji. Uprawia się tu zarówno zboża jak i ziemniaki, marchew, buraki. Istnieją również małe uprawy sadownicze. Rolnictwo jednak jest mało innowacyjne co powoduje, że wiele osób odchodzi od niego i poszukuje pracy w Wieluniu lub większych miastach kraju. Mały areal upraw sprawia, że dochody stają się tym sektorze niskie.

Rolnicy rzadko również wprowadzają innowacje, poszukują nowych pomysłów na gospodarowanie. Poziom nowych inwestycji w gospodarstwa rolne jest niski. Rynek przetwórczy w Gminie jest ograniczony. Rolnicy nie zrzeszają się również w związki producentów.

Fot. Przystarzały sprzęt rolniczy

Fot. Stare zabudowania

Jednym z podstawowych wskaźników najlepiej ilustrujących stan lokalnej gospodarki jest poziom aktywizacji gospodarczej liczony jako ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców. Wyraża on skłonność danej populacji do podejmowania działalności gospodarczej, jak również zaufanie do sytuacji na rynku.

Poniżej przedstawiono wskaźniki obrazujące poziom aktywizacji gospodarczej w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego, w tym w Gminie Wierzchlas. W 2014 roku najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w Gminie Osjaków, zaś najniższą w Gminie Ostrówek. Gmina Wierzchlas znajduje się w środkowej części rankingu. We wszystkich gminach poziom aktywizacji w poszczególnych latach ulegał wahaniom, największa zmiana dodatnia w roku 2014 w stosunku do roku 2006 zaszła w Gminie Osjaków (wzrost o 66,91 punktu), zaś największe zmniejszenie wskaźnika w Gminie Mokrsko (-15,82). W Gminie Wierzchlas wartość wskaźnika wzrosła o 35,13 punktu.

Tabela 39 Poziom aktywizacji gospodarczej na przykładzie gmin w powiecie łowickim, stan na 31XII

gminy	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Biała	551,44	549,61	559,88	528,41	542,62	521,34	549,88	581,65	607,43
Czarnożyły	644,52	653,65	655,88	543,43	621,31	607,78	611,57	633,91	630,33
Konopnica	627,58	609,82	652,46	602,03	605,44	587,33	614,71	664,43	646,89
Mokrsko	548,30	554,74	539,34	451,70	499,54	514,11	518,97	533,01	532,48
Osjaków	748,06	806,59	848,76	733,53	800,75	809,07	814,63	806,65	814,97
Ostrówek	512,93	497,32	519,17	481,51	516,38	506,08	522,19	545,69	524,34
Pątnów	762,57	810,89	834,88	669,02	707,10	716,36	753,02	771,47	766,17
Skomlin	482,03	505,14	544,76	513,81	529,24	523,53	526,00	539,67	527,40
Wierzchlas	577,33	578,80	609,11	572,81	587,88	546,53	581,22	608,28	612,46

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych GUS, BDL

Jednak poziom aktywizacji gospodarczej jest tylko jednym ze wskaźników obrazujących aktywność biznesową populacji. Ważnym wskaźnikiem dodatkowym jest tzw. indeks **PEAI** (Present Economic Activity Index – wskaźnik aktualnej aktywności gospodarczej), obliczamy jako procentową zmianę ilości firm na 10 tys. mieszkańców w ostatnich trzech latach. PEAi powyżej 9% oznacza pomyślną koniunkturę, a powyżej 15% gwałtowny rozwój. Okres od roku 2004 jest okresem bardzo dużego wzrostu gospodarczego w całym kraju. W gminach wiejskich wskaźnik PEAi bardzo często jest większy niż 4% a gminach wiejsko- miejskich często przekracza 9%.

Warto zauważyć, że nie ma prostej korelacji między poziomem aktywizacji gospodarczej a indeksem PEAi. Należy to interpretować następująco: poziom aktywizacji to skumulowany przez wiele lat dorobek aktywności lokalnego sektora gospodarczego, natomiast PEAi obrazuje aktualną dynamikę.

Pod względem wartości indeksu PEAi gwałtowny rozwój występuje w Gminie Biała, zaś pomyślna koniunktura w Gminach Konopnica (10,14%) i Wierzchlas (12,06%). W Gminie Wierzchlas w ciągu ostatnich 3 lat przybyły 43 firmy. We wszystkich gminach wartości są dodatnie, najniższą odnotowano dla Gmin Osjaków (0,73%) i Skomlin (0,74%).

Tabela 40 Saldo ilości firm w ostatnich 3 latach na analizowanym obszarze

gminy	Saldo ilości firm w ostatnich trzech latach	
	Ilość nowych firm	Przyrost procentowy PEAI
Biała	43	16,52
Czarnożyły	10	3,71
Konopnica	25	10,14
Mokrsko	14	3,57
Osjaków	3	0,73
Ostrówek	5	3,61
Pątnów	32	6,95
Skomlin	1	0,74
Wierzchlas	43	12,06

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Tabela 41 Saldo ilości firm w ostatnich 3 latach w Gminie Wierzchlas

rok	Ilość nowych firm	Przyrost procentowy PEAI
2006	14	2,88
2007	8	1,67
2008	12	2,37
2009	- 6	- 0,78
2010	2	1,57
2011	- 45	- 10,27
2012	0	1,47
2013	10	3,47
2014	43	12,06

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

W Gminie Wierzchlas przyrost procentowy PEAI ulegała w poszczególnych latach dość dużym wahaniom – w roku 2011 było to (-10,27%), saldo ilości firm w ostatnich 3 latach wynosiło wtedy (-45). Najwyższy wskaźnik wystąpił w roku 2014.

3.4.2. Turystyka

Gmina Wierzchlas jest miejscem wypoczynku i rekreacji znacznej rzeszy turystów. Są oni przyciągani głównie wspaniałymi walorami przyrodniczymi tego obszaru w postaci Załęczańskiego Parku Krajobrazowego, ale również obiektami zabytkowymi świadczącymi o bogatej historii i kulturze wierzchlejskiej ziemi. Zwiedzanie ułatwiają oznakowane trasy oraz wyznaczone szlaki turystyczne. Nie bez znaczenia pozostaje baza noclegowa i gastronomiczna, która choć coraz lepiej rozwinięta, nadal nie jest wystarczająca w stosunku do potrzeb.

SZLAKI TURYSTYCZNE

- ŻÓŁTY „Szlak Przełomu Krzeszowskiego” – przebieg: Kamion – Toporów – Krzeczów – Kamion – Toporów – Ogroble – Trakt Kamioński – Kamion; długość 20,5 km; szlak rowerowy
- ŻÓŁTY „Szlak Załęczańskim Łukiem Warty” – przebieg: Załęcze Wielkie – Ogroble - Przywóz – Łaszew – Pątnów; długość 25,6 km; szlak rowerowy
- ZIELONY „Szlak Wierzchlas – Osjaków” – przebieg: Wierzchlas – Osjaków; długość 50 km; szlak rowerowy
- ŻÓŁTY „Szlak Przełomu Warty przez Wyżynę Wieluńską” – przebieg: Krzeczów – Kamion – Gmina Pątnów; długość 22 km; szlak pieszy
- CZARNY „Szlak Kurhanów Książęcych” – przebieg: Łaszew – Przywóz; długość 5,50 km; szlak pieszy
- CZERWONY „Szlak Jury Wieluńskiej” – przebieg: Wieluń – Działoszyn przez Wierzchlas, Strugi, Łaszew AB, Łaszew Rządowy; długość 45 km; szlak pieszy
- SZLAK KAJAKOWY; przebieg na całym odcinku rzeki Warty, długość na całym odcinku rzeki Warty; szlak wodny

Istnieje jeszcze szereg szlaków tematycznych jeszcze nie oznaczonych np.: szlak kapliczek drewnianych.

Brak jest w gminie Centrum Informacji Turystycznej. Istnieje potrzeba zgromadzenia w jednym miejscu i udostępnienia mieszkańcom i turystom wyrobów charakterystycznych dla ziemi wierzchlejskiej, tj. (rzeźby drewnianej).

Źródła Warty znajdują się na Wyżynie Krakowsko - Częstochowskiej w Kromolowie, dawnym mieście, obecnie przyłączonym do Zawiercia. Rzeka płynie tektonicznym Obniżeniem Górnej Warty wzdłuż krawędzi Wyżyny Krakowsko- Częstochowskiej. W Częstochowie rzeka zmienia kierunek biegu na wschodni, by za miastem spotkać się z Wyżyną Wieluńską (miejsce styku z Wyż. Częstochowską), przełamując się przez nią głęboką na 70 m doliną – jest to Mirowski Przełom Warty. Pokonawszy go, łagodnie skręca na północ, a w okolicach Radomska na zachód. Następnie ponownie przełamuje się przez Wyżynę Wieluńską poprzez Działoszyński Przełom Warty by nieco dalej przełamać się przez nią po raz trzeci, pokonując rozległy Łuk Załęczański i zwracając na krótko bieg o 180 stopni (na wschód). Odcinek od Częstochowy do Burzenina jest bardzo malowniczy i przyciąga

turystów z całego kraju. W Gminie Wierzchlas rzeka przepływa przez las tworząc niezwykle zakola. Stan infrastruktury turystycznej przy samej rzece wymaga jednak poprawy. Pomosty i dojścia do rzeki są zniszczone, brakuje ogólnodostępnych przystani kajakowych.

Fot. Pomost na rzece Warcie w miejscowości Krzczów

BAZA NOCLEGOWA

- „Ranczo nad Wartą” w Krzczowie
- „Ranczo za mostem” w Kamionie
- ZHU RITMO Restauracja Zajazd Rekreacja w Krzczowie
- Ośrodek Wypoczynkowo-Szkoleniowy KAMION w Kamionie
- Pokoje „KING” w Kraszkowicach (organizowanie przyjęć okolicznościowych, Centrum Szkoleniowo-Noclegowe).
- Zajazd „Gabryś” w Wierzchlesie
- Ośrodek Wczasowy KAMION w Kamionie
- Gospodarstwo Agroturystyczne w Krzczowie Alicja Matyja

Ośrodki oraz gospodarstwa agroturystyczne posiadają w swojej ofercie m.in. spływy kajakowe, jazdę konno, wycieczki rowerowe, zimowe kuligi, organizowanie konferencji, szkoleń, przyjęć okolicznościowych.

Fot. Ośrodek Szkoleniowo – Wypoczynkowy w Kamionie

Fot. Ranczo nad Wartą w Krzeczowie

Fot. Ranczo Za Mostem w Kamionie

Baza gastronomiczna na obszarze gminy jest słabo rozwinięta, z kolei znajduje się tutaj stosunkowo dużo sal bankietowych a mianowicie:

- „ANTERS” w Mierzycach
- „KMK Tokarski” w Wierzchlesie
- „Pokoje King” w Kraszkowicach
- „Sarmata” w Kraszkowicach
- „Ranczo nad Wartą” w Krzeczowie
- ZHU RITMO Restauracja Zajazd Rekreacja w Krzeczowie
- Ośrodek Wypoczynkowo-Szkoleniowy KAMION w Kamionie
- Zajazd „Gabryś” w Wierzchlesie

W Gminie Wierzchlas w ostatnich latach znacznie poprawił się stan dróg i zagospodarowania turystycznego. Przebudowano m.in. drogę z Krzeczowa do Toporowa, która biegnie bezpośrednio wzdłuż rzeki Warty. Przebudowa drogi była częścią zintegrowanego projektu pn. „Wzmocnienie roli Szlaku Bursztynowego i innych szlaków tematycznych w zintegrowanym produkcie turystycznym województwa łódzkiego”.

Fot. Droga Krzczów - Toporów

Powiat Wieluński był Liderem Projektu, którego celem jest poprawa atrakcyjności województwa łódzkiego jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej i zamieszkania oraz zwiększenie spójności wewnętrznej regionu. Realizacja projektu była jednym z najistotniejszych elementów zintegrowanego produktu turystycznego województwa łódzkiego, ponieważ wykorzystuje istniejące zasoby dziedzictwa kulturowego o unikatowych wartościach znajdujące się w regionie wieluńskim. Projekt poprawił poziom oraz stan zagospodarowania turystycznego w powiecie wieluńskim, dzięki czemu zwiększyła się jego atrakcyjność turystyczna. Inwestycja przyczynić się ma do wzrostu liczby turystów. To wszystko przełoży się bezpośrednio na wzrost gospodarczy w sferze usług i handlu związanych z zaspokojeniem potrzeb turystów. Udział Gminy w projekcie przejawia się także poprzez: przebudowę dróg powiatowych na odcinkach przebiegających przez miejscowości: Kamion, Mierzyce oraz Toporów; znakowanie ścieżek rowerowych; wytyczenie i oznakowanie szlaków turystycznych; opracowanie treści Regionalnego portalu informacji turystycznej oraz opracowanie Regionalnego katalogu zabytków; prace w Parafiach w miejscowościach: Kamion, Łaszew i Mokrsko.²⁸

²⁸ Strona internetowa projektu, www.amber.eurotek.pl

Fot. Oznakowanie turystyczne na terenie Gminy

Gmina i cały powiat wieluński posiadają oznakowanie turystyczne. Wszystkie atrakcje zostały bardzo czytelnie oznaczone w różnych częściach Gminy. Problemem jest jednak brak dostatecznej promocji Gminy i powiatu wieluńskiego w skali województwa i kraju. Gmina Wierzchlas powinna więc samodzielnie stworzyć system promocji i marketingu, ponieważ jest jedną z najbardziej atrakcyjnych turystycznie gmin w powiecie i całym województwie łódzkim. Należy również zwrócić szczególną uwagę na fakt, że turystyka nie może stać się podstawową formą rozwoju Gminy. W warunkach polskich turystyka nie generuje znacznych dochodów dla ludności i wielu miejsc pracy.

3.5. Analiza SWOT

SPOŁECZEŃSTWO. SYTUACJA SPOŁECZNA

Mocne strony

1. Przynależność do Lokalnej Grupy Działania „Kraina Wielkiego Łuku Warty”;
2. Przynależność do innych grup w ramach zawartych porozumień;
3. Funkcjonowanie stowarzyszeń zrzeszających mieszkańców Gminy;
4. Funkcjonowanie świetlic wiejskich;
5. Zmniejszenie się liczby osób korzystających z pomocy społecznej;
6. Funkcjonowanie jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych oraz Orkiestry Dętej;
7. Działalność Gminnej Biblioteki Publicznej w Wierzchlesie;
8. Dobre zasoby mieszkaniowe.

Słabe strony

1. Mało korzystne położenie względem większych ośrodków miejskich, w szczególności względem miasta wojewódzkiego Łódź;
2. Niewielkie zmniejszanie się liczby ludności faktycznie zamieszkującej Gminę;
3. Ujemny przyrost naturalny;
4. Starzenie się społeczeństwa;
5. Ujemne saldo migracji wewnętrznych;
6. Stosunkowo niski poziom wykształcenia mieszkańców;
7. Możliwość kształcenia się w Gminie kończy się na poziomie gimnazjalnym;
8. Niewystarczająco dobrze wyposażone jednostki OSP.

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Mocne strony

1. Występowanie gleb o dobrej jakości;
2. Czyste powietrze i nieskażone środowisko dzięki istnieniu Załęczańskiego Parku Krajobrazowego;
3. Przez Gminę przepływa rzeka Warta – obszary te są bardzo atrakcyjne pod względem przyrodniczym;
4. Bogactwo flory i fauny, jak również malowniczego krajobrazu;
5. Podjęcie działań w kierunku usuwania wyrobów zawierających azbest z obszaru Gminy;
6. Funkcjonowanie Programu Ochrony Środowiska Gminy Wierzchlas.

Słabe strony

1. Zanieczyszczenia powietrza pochodzące z niskiej emisji;
2. Duża ingerencja człowieka w krajobraz obszaru NATURA 2000 Załęczański Łuk Warty spowodowana jednak faktem zamieszkiwania na tymże obszarze;
3. Niska świadomość ekologiczna społeczeństwa, zbyt mało rozpowszechniona edukacja ekologiczna mieszkańców.;
4. Występowanie obszarów chronionych znacznie ogranicza działalność inwestycyjną Gminy;
5. Niska efektywność energetyczna budynków;
6. Brak uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, szczególnie nisko rozwinięta jest sieć kanalizacyjna.

TURYSTYKA. SPORT. REKREACJA

Mocne strony

1. Istnienie obiektów sportowych, boisk, placów zabaw umożliwiających rozwój fizyczny dzieci, ale również aktywne spędzanie wolnego czasu dorosłym;
2. Organizowanie gminnych zawodów sportowych;
3. Funkcjonowanie świetlic wiejskich;
4. Istnienie obiektów zabytkowych;
5. Dość dobrze rozwinięta baza noclegowa;
6. Dobre oznakowanie Gminy w kierunku turystycznym, istnienie oznakowanych szlaków turystycznych.
7. Bogactwo przyrodnicze i walory krajobrazowe obszaru Gminy;
8. Uczestnictwo Gminy w projekcie pn. „Wzmocnienie roli Szlaku Bursztynowego i innych szlaków tematycznych w zintegrowanym produkcie turystycznym województwa łódzkiego”;
9. Dość duże zainteresowanie turystów regionem.

Słabe strony

1. Zbyt mało rozwinięta infrastruktura dla rozwoju bazy turystycznej;
2. Słabo rozwinięta baza gastronomiczna;
3. Niewystarczająco rozwinięta baza sportowa i rekreacyjna, brak miejsca dla organizacji imprez sportowych i kulturalnych o charakterze masowym;
4. Stan infrastruktury technicznej przy rzece Warcie wymaga poprawy;
5. Zbyt mało miejsc spotkań dla młodzieży;
6. Brak ścieżek rowerowych;
7. Istnienie nieoznakowanych turystycznych szlaków tematycznych;
8. Obiekty zabytkowe wymagają renowacji;
9. Brak Centrum Informacji Turystycznej;
10. Niewystarczająca promocja Gminy.

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I ROLNICTWO

Mocne strony

1. Dość stabilna ilość funkcjonujących w Gminie podmiotów gospodarczych;
2. Funkcjonowanie stowarzyszeń aktywizujących mieszkańców;
3. Dobre warunki glebowe dla rozwoju działalności rolniczej;
4. Rozwój gospodarstw agroturystycznych.

Słabe strony

1. Problem długotrwałego bezrobocia oraz bezrobocia wśród kobiet i osób o niskim poziomie wykształcenia;
2. Dość wysoki udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym;
3. Znaczny odsetek młodych osób bezrobotnych;
4. Niskie kwalifikacje osób bezrobotnych, niska zaradność życiowa części osób bezrobotnych;
5. Niski poziom wykształcenia społeczeństwa; niedopasowanie wykształcenia do potrzeb rynku pracy;
6. Niekorzystna struktura przedsiębiorstw względem świadczonych usług/ oferowanych produktów;
7. Mała ilość wielkopowierzchniowych gospodarstw rolnych;
8. Brak specjalizacji gospodarstw oraz zrzeszania się rolników w związki producentów;
9. Brak firm innowacyjnych;
10. Braki w infrastrukturze uniemożliwiające powstawanie nowych przedsiębiorstw (brak kanalizacji, drogi wymagające remontów);
11. Mało korzystne położenie względem większych ośrodków miejskich;

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Mocne strony

1. Korzystne położenie względem ważniejszych ciągów drogowych;
2. Dobrze rozwinięta sieć dróg oraz połączeń komunikacyjnych;
3. Prowadzenie selektywnej zbiórki odpadów;
4. Bardzo dobrze rozwinięta infrastruktura sieci wodociągowej;
5. Ogólnodostępna sieć telefonii;
6. Funkcjonowanie Gminnej Oczyszczalni Ścieków w Krzeczowie.

Słabe strony

1. Niewystarczająca ilość ścieżek rowerowych;
2. Drogi wymagają remontów;
3. Niebezpieczeństwa w ruchu drogowym wynikające zarówno z łamania przepisów przez pieszych i kierowców, jak i ze stwarzających zagrożenie skrzyżowań;

4. Słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna;
5. Niewielki dostęp do sieci gazowej;
6. Niski stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
7. Zbyt mała ilość przydomowych oczyszczalni ścieków;
8. Źródła ogrzewania mieszkań i budynków niosą za sobą niską emisję substancji szkodliwych do powietrza atmosferycznego;
9. Problem występowania szkodliwego dla zdrowia i przyrody azbestu.

EDUKACJA I SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE

Mocne strony

1. Dostęp do bibliotek;
2. Dostęp do bazy oświaty;
3. Ciekawe i urozmaicone życie szkolne uczniów szkół, udział w konkursach, imprezach, uroczystościach szkolnych;
4. Organizowanie imprez gminnych, służących również przekazywaniu tradycji, prezentacji dziedzictwa historycznego i kulturowego.

Słabe strony

1. Stosunkowo niski poziom wykształcenia mieszkańców;
2. Zbyt wysokie wskaźniki komputeryzacji świadczące o utrudnionym dostępie uczniów do komputerów podłączonych do Internetu;
3. Niewykorzystanie usług ICT w kształceniu;
4. Możliwość kształcenia się w Gminie kończy się na etapie gimnazjum.

POMOC SPOŁECZNA I OCHRONA ZDROWIA

Mocne strony

1. Zmniejszenie się liczby osób korzystających z pomocy społecznej;
2. Dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej w Gminie oraz do aptek;
3. Realizacja programów kreujących politykę prozdrowotną;
4. Aktywna działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Słabe strony

1. Wzrost wydatków na pomoc społeczną w wydatkach z budżetu Gminy ogółem;
2. Problem długotrwałego bezrobocia oraz bezrobocia wśród kobiet i osób o niskim poziomie wykształcenia;
3. Niewystarczająco dobrze wyposażone jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej.

SZANSE

1. Promowanie regionu przez jednostki zewnętrzne.
2. Utrzymujący się w Polsce wzrost gospodarczy;
3. Wykorzystanie funduszy strukturalnych z Unii Europejskiej;
4. Łatwiejszy dostęp do kredytów na rozwój działalności gospodarczej;
5. Budowa sieci kanalizacyjnej i gazowej;
6. Modernizacja istniejących i budowa nowych dróg;
7. Rozwój działalności agroturystycznej;
8. Pozyskiwanie środków na prowadzenie zajęć pozalekcyjnych;
9. Przekazywanie kolejnym pokoleniom wartości dziedzictwa kulturowego, a także kształtowanie świadomości ekologicznej;
10. Dostosowanie obiektów użyteczności publicznej dla poruszania się osób niepełnosprawnych;
11. Wykorzystanie cennych walorów Gminy w celu jej promocji, a także rozwoju drobnej przedsiębiorczości;
12. Tworzenie miejsc pracy poza sektorem rolnictwa, przy równoczesnym kształceniu osób odchodzących z tego sektora;
13. Zwiększenie pomocy – nie tylko finansowej – dla osób ubogich.

ZAGROŻENIA

1. Bezrobocie strukturalne;
2. Spadek szybkiego tempa wzrostu gospodarczego;
3. Brak kapitału skłonnego do inwestowania na terenach wiejskich;
4. Słaby rozwój małych i średnich firm spowodowany dużymi kosztami pracy – podatki, ZUS;
5. Brak środków finansowych na rozwój przedsiębiorstw;
6. Skomplikowane procedury i wysokie wymagania instytucji pomocowych udzielających wsparcia finansowego;
7. Duża konkurencja pomiędzy gminami w zakresie pozyskiwania środków z funduszy UE;
8. Niska opłacalność produkcji rolnej;
9. Utrudnienia prawne związane z ochroną Załęczańskiego Parku Krajobrazowego;
10. Rozpowszechniony handel produktami przez sieć Internet oraz duża dostępność produktów o niskiej jakości i cenie np. z Chin, na czym mogą tracić lokalni przedsiębiorcy;
11. Brak działalności związanej z opieką nad osobami starszymi, związanej przede wszystkim z wykształceniem umiejętności odnalezienia się w społeczeństwie, aktywizacji;
12. Oddalenie od miasta Łodzi.

3.6. Identyfikacja najważniejszych problemów występujących na danym obszarze

Głównym problemem Gminy Wierzchlas jest położenie na peryferiach województwa łódzkiego. Związki funkcjonalne z Łodzią są więc znikome. Duże organizmy miejskie kreują rozwój poszczególnych obszarów. To tam kumuluje się kapitał, innowacje. W dużych ośrodkach miejskich mieszkańcy mogą również skorzystać z oferty muzeów, teatrów, kin. Są to także duże ośrodki akademickie. Dojazd do Łodzi zajmuje mieszkańcom Gminy Wierzchlas około 1,5 godziny, dlatego codzienne wyprawy do Łodzi nie są możliwe. Oddziaływanie aglomeracji łódzkiej na teren Gminy jest więc znikome. Znikomy wpływ na rozwój Gminy ma również pobliski Wieluń (siedziba powiatu). Choć mieszkańcy dojeżdżają tam do pracy, szkoły, na zakupy, to zauważyć należy, że od dwóch lat miasto przeżywa kryzys. Zahamowany został rozwój przedsiębiorstw, zmniejsza się też liczba miejsc pracy. Średni poziom zarobków w Wieluniu zatrzymał się. Mieszkańcy Gminy Wierzchlas bezpośrednio odczuwają problemy regionu. Coraz więcej osób poszukuje pracy i ma z tym problem.

Wierzchlas to Gmina o wyjątkowych walorach przyrodniczych. Rozwija się tu jednak nie może ona stać się podstawą rozwoju Gminy. Sezon turystyczny jest zbyt krótki, a turyści nie zawsze chcą przebywać nad rzeką i w lesie. Szukają atrakcji, których brak zarówno w Gminie jak i w jej sąsiedztwie. W Polsce turystyka kreuje znaczne dochody tylko w kilku gminach w Polsce. Gdzie indziej może to być jedynie branża dodatkowa. Turystyka w województwie łódzkim nie generuje wielu nowych miejsc pracy i znacznych zysków. Powstałe miejsca pracy są niskopłatne. Poza tym szacuje się, że rósł będzie udział turystyki zagranicznej. Gminy takie jak Wierzchlas szczególnie stracą na tej tendencji.

Warunki ochrony środowiska sprawiają, że w Gminie nie ma dogodnych uwarunkowań do rozwoju większych przedsiębiorstw. Rozwój dotyczyć może tylko małych i średnich przedsiębiorstw nastawionych na rynek regionalny. Brakuje firm innowacyjnych o dużym znaczeniu dla gospodarki. Innym problemem jest brak podstawowej infrastruktury służącej rozwojowi przedsiębiorstw. Występują znaczne braki w infrastrukturze wodno-ściekowej. Szczególną uwagę należy poświęcić gospodarce ściekowej. Sieć kanalizacyjna w Gminie jest zbyt mało rozwinięta. Potrzebny jest jej szybki rozwój, aby uwolnić poszczególne tereny inwestycyjne.

Wierzchlas nie jest Gminą znaną na zewnątrz. Mało osób spoza regionu wieluńskiego zna walory turystyczne tego regionu. Zbyt małą rolę poświęca się promocji Gminy i budowaniu dobrego wizerunku. Promowany jest pobliski Wieluń, Wierzchlas natomiast w mniejszym stopniu. Promocja Gminy jest konieczna. Umożliwi to dalszy rozwój markowych produktów turystycznych.

Gmina zmagą się z problemem niskiej emisji, szczególnie w miejscowościach o ścisłej zabudowie. Emiterami są głównie budynki prywatne. Wiele z nich opalanych jest w dalszym ciągu węglem lub drewnem. Powoduje to znaczne zanieczyszczenie powietrza w centrach miejscowości. W niektóre dni w roku, w miejscowościach występuje smog. Aby ogrzać wodę użytkową mieszkańcy również w miesiącach letnich używają swoich pieców węglowych. W niektórych nowych domach stosowane są gazowe piece kondensacyjne oraz odnawialne źródła energii. Na domach coraz częściej spotkać można kolektory słoneczne, jednak tyczy się to gospodarstw zamieszkałych przez osoby bardziej majątne. Rzadkością są pompy ciepła czy ogniwa fotowoltaiczne. Pozytywnym prognozą jest coraz większa świadomość społeczeństwa o problemach ochrony powietrza i oszczędnościach wynikających z wprowadzenia odnawialnych źródeł energii. Innym ważnym problemem jest ogólna niska efektywność energetyczna obiektów mieszkalnych. Wiele domów nie jest poprawnie docieplonych.

Ze szczególną uwagą należy przyjrzeć się również budynkom użyteczności publicznej. Tutaj zaniedbania są znaczne. Budynki (np. szkoły, urząd Gminy) są wykonane w starej technologii i nieefektywne energetycznie. Koszty utrzymania tych budynków są znaczne, co skłania do wykorzystania nowych, efektywniejszych technologii. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii nie tylko zmniejszy ilość substancji niebezpiecznych uwalnianych do powietrza, ale również pozwoli zmniejszyć nakłady budżetowe na utrzymanie tych budynków.

Położenie na ważnych ciągach komunikacyjnych sprawia, że przez Gminę przewożone są substancje niebezpieczne. Drogi regionu stają się coraz bardziej niebezpieczne mimo inwestycji poczynionych w ostatnich latach. Dlatego konieczne staje się zabezpieczanie Gminy przed awariami i wypadkami, które mogą wystąpić na drogach. Stanowią one niebezpieczeństwo dla unikalnej przyrody regionu. Służby ratownicze nie są w pełni przygotowane na takie sytuacje. Brakuje głównie nowoczesnego sprzętu w Ochotniczych Strażach Pożarnych. Do tego dochodzą niebezpieczeństwa pochodzące z nadzwyczajnych zjawisk pogodowych. Coraz częstsze stają się huraganowe wiatry, gwałtowne burze, które zagrażają ludziom. Nie można zapominać o powodziach. Rzeką Warta w dalszym ciągu jest rzeką nieobliczalną i duży opad może powodować niebezpieczeństwo wystąpienia podtopień lub powodzi.

W Gminie w dalszym ciągu występuje problem biedy. Niestety wiąże się ona najczęściej z bezradnością życiową i niskim wykształceniem. To te osoby najczęściej nie mogą znaleźć pracy i pozostają w grupie bezrobotnych. Problem może zwiększać się w kolejnych latach, ponieważ firmy będą oczekiwały od swoich pracowników coraz większych kwalifikacji. Dlatego kluczowa dla rozwoju całej Gminy staje się edukacja we wszystkich grupach wiekowych. Dzieci, młodzież muszą posiadać możliwość kształcenia na najwyższym możliwym poziomie. Użyte tu mogą być techniki ICT. Problemem staje się również mała ilość osób mających wykształcenie techniczne i wyższe. Wykształcenie techniczne stało się mało popularne, a technika i szkoły zawodowe w powiecie wieluńskim mają problemy z naborem kandydatów. Wykształcenie wyższe w regionie jest w dalszym

ciągu rzadkością. Jeśli ktoś podejmuje studia wyższe często opuszcza na stałe Gminę i przenosi się do Wrocławia, Łodzi czy Warszawy, bo tam o pracę łatwiej, a zarobki są większe.

Na terenie Gminy w dalszym ciągu jest wiele małych gospodarstw. Choć osoby starsze starają się uprawiać ziemię, to są to gospodarstwa nieefektywne i nie są w stanie wyżywić wszystkich domowników. Dlatego też wiele osób odchodzi od rolnictwa szukając pracy w innych sektorach. Konieczna jest więc większa ilość szkoleń i kursów doształcających dla mieszkańców.

4. Cele ogólne i szczegółowe rozwoju danego obszaru

Głównym celem rozwoju Gminy Wierzchlas, jest:

Zapewnienie mieszkańcom wysokiego poziomu życia poprzez wpływ na rozwój przedsiębiorstw, poprawę jakości dróg, zapobieganie bezrobociu, tworzenie przyjaznych warunków zamieszkania, ochronę zdrowia i bezpieczeństwa, oraz zwiększenie dostępu do kształcenia i infrastruktury publicznej.

Cel główny przekłada się na cele strategiczne, a te na cele cząstkowe:

Cel strategiczny I

Wspieranie i rozwój przedsiębiorczości, turystyki przy wykorzystaniu lokalnych specjalizacji i tradycji.

Cel strategiczny będzie osiągnięty m.in. poprzez:

- a. inwestycje w infrastrukturę techniczną (głównie poprzez budowę nowoczesnej sieci kanalizacyjnej, budowę przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie zabudowy rozproszonej oraz modernizację sieci wodociągowej),
- b. pobudzenie przedsiębiorczości wśród mieszkańców Gminy,
- c. wsparcie rozwoju rolnictwa opartego o innowacje,
- d. tworzenie dogodnych warunków i wsparcie dla nowopowstających przedsiębiorstw,
- e. rozwój rynku produktów regionalnych wytworzonych na terenie Gminy we współpracy z organizacjami pozarządowymi (m.in. z Lokalną Grupą Działania),
- f. promocję wykształcenia technicznego pośród dzieci i młodzieży,
- g. rozwój infrastruktury informatycznej, oraz włączenie cyfrowe
- h. rozwój sektora turystyki.

Elementem kluczowym dla rozwoju Gminy jest zapewnienie podstawowych warunków dla rozwoju przedsiębiorstw. Niezbędne stają się dalsze inwestycje w budowę nowoczesnej sieci kanalizacyjnej, która połączona zostanie z wybudowaną w ostatnich latach oczyszczalnią ścieków. Dostęp do systemu kanalizacyjnego umożliwi rozwój wielu branż, w tym również turystyki. Podczas projektowania należy bardzo skrupulatnie przeprowadzić analizę wariantów oraz ekonomicznego uzasadnienia budowy poszczególnych odcinków. Do sieci kanalizacji sanitarnej podłączone będą miejscowości o ścisłej zabudowie. Gospodarstwa rozproszone muszą być wspierane poprzez pomoc w uzyskaniu dofinansowania na przydomowe oczyszczalnie ścieków. Budowa nitek kanalizacyjnych do pojedynczych domów będzie nieuzasadniona ekonomicznie i technologicznie.

Nie bez znaczenie jest również rozwój sieci drogowej. Każda miejscowość musi posiadać dogodne połączenie drogowe z siecią dróg powiatowych, wojewódzkich, krajowych i miastem Wieluń. W latach 2016 – 2022 wyjątkowego znaczenia nabiera dostęp do drogi ekspresowej S8.

Podstawą tworzenia innowacyjnej gospodarki jest jednak wykształcenie. W Gminie brakuje osób z wykształceniem technicznym. Dlatego też nie jest możliwy rozwój działów gospodarki opartych na wiedzy. Gmina przeprowadzi program zachęcający do nauki w zawodach technicznych. Bardzo ważna jest również zdolność do samokształcenia. W działaniach rozwojowych, Gmina będzie kreować postawy edukacyjne wśród młodszych i starszych jej mieszkańców.

Aby rozwój gospodarki był możliwy konieczny staje się rozwój technik społeczeństwa informacyjnego. W wyniku realizacji Strategii wszyscy mieszkańcy Gminy muszą uzyskać pełny dostęp do Internetu. W tym samym czasie konieczny staje się rozwój e-usług publicznych. Każdy mieszkaniec Gminy będzie mógł załatwić wszystkie formalności w Urzędzie bez wychodzenia z domu.

Wspierane będą również działania polegające na promocji Gminy w szczególności jej walorów turystycznych. W tym zakresie przewiduje się zintegrowanie działań z powiatem wieluńskim oraz Lokalną Grupą Działania. Promocja ma być bardziej skoordynowana i skuteczna.

Cel strategiczny II

Poprawa warunków życia mieszkańców Gminy Wierzchlas poprzez ochronę zdrowia, zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, socjalnego, edukację, oświatę i sport w szczególności poprzez:

- a. poprawa bezpieczeństwa publicznego poprzez poprawę jakości dróg, budowę chodników i ciągów pieszo – jezdnych,
- b. rozwój innowacyjnych form edukacji we wszystkich grupach wiekowych,
- c. rozwój turystyki w oparciu o sport i rekreację,
- d. promocję edukacji przez całe życie,
- e. ochronę zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców, w tym bezpieczeństwa socjalnego,
- f. kreowanie rozwoju organizacji pozarządowych,
- g. zapewnienie mieszkańcom dostępu do nowoczesnych form przekazu informacji w szczególności do Internetu,
- h. rozwój nowoczesnej bazy ratownictwa w OSP.

Najważniejszym elementem rozwoju Gminy jest edukacja. Gwałtowny rozwój cywilizacji obliuguje do poszukiwania nowych ścieżek edukacyjnych, które mają ułatwić mieszkańcom funkcjonowanie w zmieniającej się rzeczywistości. Wymaga to kompleksowego i rzetelnego przyjrzenia się obecnemu systemowi nauczania, modyfikowania go, dodawania nowatorskich pomysłów i rozpatrywania napotykanym problemów. Umożliwi to uczniom lepszy start na rynku pracy i osiągnięcie zawodowych sukcesów. Konieczne jest zatem przygotowanie człowieka już w okresie edukacji szkolnej do życia w zmieniającym się środowisku. Wymaga to wyposażenia go w uniwersalne i zarazem elastyczne

kompetencje cywilizacyjne, takie jak: zdolność do przyjmowania nowości, do innowacyjności, otwartość. Obecnie promuje się pogląd o konieczności edukacji nowoczesnej, odrzucającej stare, skostniałe sposoby nauczania. Nauka stała się stymulatorem wzrostu gospodarczego, przeobrażeń społecznych, kulturowych, światopoglądowych itp. Wraz z powstaniem społeczeństwa informacyjnego, zadaniem edukacji szkolnej stało się przygotowanie uczniów do kreatywnego uczestnictwa w kulturze oraz wartościowego wykorzystywania nowych możliwości nauki, pracy i życia w cywilizacji informacyjnej. Placówki oświatowe w Wierzchlesie mają nie tylko przekazywać wiedzę i umiejętności, ale także inspirować postawę twórczą, uczyć samodzielnego działania, zachęcać do samokształcenia. Szczególnym wsparciem powinna zostać objęta edukacja przedszkolna. Nikt już dziś nie ma wątpliwości, że dzieci, które uczęszczały do przedszkola, są lepiej przygotowane do szkolnych wyzwań. Osiągają wyższe wyniki w nauce i szybciej adaptują się do nowych warunków.

Rekreacja ma stać się częścią lokalnej turystyki oraz popularyzować ruch pośród mieszkańców Gminy. Rzeka stać się ma miejscem spływów kajakowych, na drogach wzdłuż rzeki turyści mogą jeździć na łyżworolkach. Lasy są doskonałym miejscem do uprawiania biegów czy nordic walking. Promowane będą wszystkie pomysły na aktywne spędzenie czasu. Powstawać będą nowe boiska, place zabaw, szlaki turystyczne, które w miesiącach letnich powiększać będą ofertę turystyczną, przez cały rok natomiast służyć mieszkańcom.

Realizacja Strategii ma przyczynić się do wspierania przemian demokratycznych w Gminie poprzez wskazanie roli i znaczenia władz samorządowych, organizacji pozarządowych i przedsiębiorców w kształtowaniu rozwoju lokalnego i regionalnego. Długofalowym efektem będzie zwiększenie poziomu współpracy między podmiotami sektora publicznego i prywatnego, wzrost przedsiębiorczości, jak również umocnienie potencjału instytucjonalnego organizacji partnerskiej w Gminie.

Elementem Strategii jest też zapewnienie bezpieczeństwa wszystkim mieszkańcom Gminy Wierzchlas. Coraz częściej zdarzają się sytuacje pogodowe, które zagrażają życiu i zdrowiu ludzi. Na drogach Gminy dochodzi do wypadków. Dlatego koniecznością jest unowocześnienie bazy Ochotniczych Straży Pożarnych.

Cel strategiczny III

Ochrona środowiska przyrodniczego i kształtowanie ładu przestrzennego, wykorzystanie walorów przyrodniczych dla rozwoju turystyki poprzez:

- a. poprawę stanu otaczającego środowiska naturalnego,
- b. zwiększenie efektywności energetycznej obiektów budowlanych,
- c. zachowanie walorów środowiska naturalnego,
- d. wykorzystanie walorów przyrodniczych dla rozwoju turystyki,
- e. dbanie o ład przestrzenny i jego funkcjonalność dla wszystkich mieszkańców Gminy,
- f. poprawę zdrowotności mieszkańców.

W ramach celu operacyjnego wspierane będą przede wszystkim przedsięwzięcia infrastrukturalne w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami komunalnymi, ochrony przyrody, ochrony przeciwpowodziowej oraz nadzwyczajnych zagrożeń środowiska. Wspierane będą również działania w zakresie ochrony powietrza, w szczególności na obszarach przekroczeń dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń.

Corocznie planuje się przeprowadzać nieodpłatne dla mieszkańców zbiórki odpadów zawierających azbest, które w znacznym stopniu przyczyniają się do pogorszenia stanu środowiska oraz stanu zdrowia mieszkańców.

Ważnym elementem rozwoju jest pełne wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (OZE). Chodzi zarówno o obiekty publiczne, jak i mieszkańców prywatnych. Poprawiona zostanie ogólna efektywność energetyczna obiektów publicznych. Objęte zostaną one pracami termomodernizacyjnymi, wymienione zostanie źródło ciepła na wysokosprawne. Gmina promować będzie wykorzystanie OZE oraz efektywność energetyczną wśród mieszkańców. Nastąpi poprawa jakości powietrza poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń oraz gazów cieplarnianych do powietrza, pochodzących z indywidualnego ogrzewania mieszkań, procesów przemysłowych i energetyki.

Promowane będą strategie nieskoemisyjne nastawione na budynki prywatne. Promowana będzie efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii. Do roku 2022 niska emisja ma zostać znacznie ograniczona. Celem jest zmniejszenie ilości energii powstałej przy wykorzystaniu węgla.

Ochrona przyrody służyć ma również turystyce. Szczególną uwagę należy zwrócić na niekontrolowane zanieczyszczanie lasów i koryta rzeki. Uporządkowany zostanie ruch pojazdów w terenach szczególnie cennych przyrodniczo.

Realizowane będą również programy dla samych mieszkańców Gminy zwracające uwagę na rangę ochrony środowiska naturalnego dla przyszłości regionu oraz możliwości wykorzystania unikalnych walorów dla działalności gospodarczej. Promowane będą gospodarstwa agroturystyczne oraz produkty ekologiczne, które mogą być tworzone na terenie Gminy.

Zmniejszenie liczby zanieczyszczeń (powietrza, wody) ma chronić zdrowie mieszkańców. Mieszkańcy nie mogą być narażani na życie w brudnym środowisku. Szczególnie niebezpieczne jest zanieczyszczenie powietrza w gęstej zabudowie. Zwiększa się tam ryzyko pojawienia się problemów układu oddechowego, alergii. Wspierane będą również projekty sportowe. Sport, rekreacja mają uzupełniać życie mieszkańców i ewentualnych turystów.

Cel strategiczny IV

Odnowa wsi - pielęgnacja kultury i dziedzictwa historycznego poprzez:

- a. zachowanie stanu dziedzictwa kulturalnego oraz jego promocja w skali ponadlokalnej i międzynarodowej,
- b. współpracę z organizacjami pozarządowymi w promocji lokalnej kultury i walorów turystycznych,
- c. wykorzystanie lokalnej tradycji dla rozwoju funkcji turystycznych,
- d. wspieranie koncepcji „Szlaku Bursztynowego”,
- e. podjęcie działań na rzecz podniesienia świadomości kulturalnej mieszkańców.

Efektem Strategii ma być uruchomienie trwałego i samopodtrzymującego się rozwoju społeczności wiejskich na obszarze Gminy, z założeniem oddziaływania na bliższe i dalsze obszary wiejskie, poprzez promieniowanie najlepszych wzorców odnowy wsi. Założeniem jest położenie nacisku na jakość procesu odnowy wsi i jego wsparcia tak, aby modelowe wzorce odnowy wsi i najlepsze sołectwa mogły skutecznie oddziaływać na sąsiednie i dalsze obszary wiejskie Gminy i powiatu wieluńskiego.

Zakładane przedsięwzięcia z zakresu odnowy wsi można podzielić na dwie grupy - tzw. przedsięwzięcia nieinwestycyjne i inwestycyjne. Pierwsza grupa polega na realizacji niezbyt na ogół kosztownych projektów, których celem jest integracja społeczności wiejskiej, przywrócenie zapomnianych świąt oraz tradycji, promocja wsi, spotkania mieszkańców oraz organizowanie różnego rodzaju imprez na wsi. Grupa druga koncentruje się na realizacji projektów inwestycyjnych. Przykładem drugiego rodzaju przedsięwzięć będzie tworzenie muzeów wiejskich, odnowa centrów wsi czy organizacja miejsc spotkań dla mieszkańców.

Efektem jest rozwój życia społecznego i kulturalnego wsi w oparciu o powiększaną i waloryzowaną infrastrukturę społeczną, wzrost poczucia tożsamości i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, poprawa i nowe kształtowanie warunków życia również w sferze infrastruktury technicznej.

Lokalna tradycja, kultura powinna uzupełniać ofertę turystyczną Gminy. Dlatego też konieczna staje się odnowa lokalnych domów ludowych, zbudowanie centrum kultury regionu.

Działania zmierzające do odnowy wsi powinny być również wspierane przez Lokalną Grupę Działania i inne organizacje społeczne.

5. Zadania zmierzające do poprawy sytuacji na danym obszarze

Zadania zmierzające do poprawy sytuacji na danym obszarze wymieniono w podrozdziałach poniżej. Opis zadań znajduje się w rozdziale 6. Realizacja zadań.

5.1. Zmiany w strukturze gospodarczej obszaru

- Urządzenie centrum miejscowości Toporów;
- Modernizacja Domu Ludowego w Kraszkowicach oraz zagospodarowanie centrum wsi;
- Budowa Gminnego Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego oraz stadionu sportowego w Wierzchlesie;

5.2. Zmiany w sposobie użytkowania terenu

- Uporządkowanie gospodarki wodno- ściekowej na terenie Gminy Wierzchlas;
- Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków;
- Urządzenie centrum miejscowości Toporów;
- Budowa Gminnego Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego oraz stadionu sportowego w Wierzchlesie;
- Budowa systemu ścieżek rowerowych;
- Budowa deptaka spacerowego w Kamionie;
- Budowa altany turystycznej w Kamionie;

5.3. Rozwój systemu komunikacji i infrastruktury

- Uporządkowanie gospodarki wodno- ściekowej na terenie Gminy Wierzchlas;
- Zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej;
- Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków;
- Ochrona środowiska naturalnego Gminy Wierzchlas poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych i budynkach użyteczności publicznej;
- E – urząd;

- Wprowadzenie narzędzi ICT do obiektów edukacyjnych w Gminie Wierzchlas;
- Przebudowa dróg na terenie Gminy Wierzchlas;
- Unowocześnienie bazy ratownictwa w Gminie Wierzchlas;
- Modernizacja sieci wodociągowej na terenie Gminy Wierzchlas;
- Urządzenie centrum miejscowości Toporów;
- Modernizacja Domu Ludowego w Kraszkowicach oraz zagospodarowanie centrum wsi;
- Modernizacja Domu Ludowego w Jajczakach wraz z budową boiska sportowego;
- Budowa systemu ścieżek rowerowych;
- Modernizacja boisk w Kraszkowicach;
- Modernizacja boiska w Mierzycach;
- Budowa obiektów małej architektury w parku leśnym w Mierzycach;
- Budowa deptaka spacerowego w Kamionie;
- Budowa altany turystycznej w Kamionie;
- Oznakowanie turystyczne Gminy Wierzchlas

5.4. Poprawa stanu środowiska

- Uporządkowanie gospodarki wodno- ściekowej na terenie Gminy Wierzchlas;
- Zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej;
- Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków;
- Ochrona środowiska naturalnego Gminy Wierzchlas poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych i budynkach użyteczności publicznej;
- Modernizacja sieci wodociągowej na terenie Gminy Wierzchlas;
- Budowa obiektów małej architektury w parku leśnym w Mierzycach;
- Budowa deptaka spacerowego w Kamionie;
- Budowa altany turystycznej w Kamionie;
- Oznakowanie turystyczne Gminy Wierzchlas;

5.5. Poprawa stanu środowiska kulturowego

- Wprowadzenie narzędzi ICT do obiektów edukacyjnych w Gminie Wierzchlas;
- Urządzenie centrum miejscowości Toporów;
- Modernizacja Domu Ludowego w Kraszkowicach oraz zagospodarowanie centrum wsi;
- Modernizacja Domu Ludowego w Jajczakach wraz z budową boiska sportowego;
- Budowa Gminnego Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego oraz stadionu sportowego w Wierzchlesie;

- Promocja Gminy Wierzchlas;
- Remont sakralnych obiektów zabytkowych;
- Modernizacja boisk w Kraszkowicach;
- Modernizacja boiska w Mierzycach;
- Budowa obiektów małej architektury w parku leśnym w Mierzycach;
- „Tradycja i współczesność w rzeźbie zaklęte”;
- Budowa deptaka spacerowego w Kamionie;
- Budowa altany turystycznej w Kamionie;
- Oznakowanie turystyczne Gminy Wierzchlas;
- Wydanie albumu historycznego Gminy Wierzchlas;
- Projekty dla szkół;

5.6. Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców

- Uporządkowanie gospodarki wodno- ściekowej na terenie Gminy Wierzchlas;
- Zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej;
- Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków;
- Ochrona środowiska naturalnego Gminy Wierzchlas poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych i budynkach użyteczności publicznej;
- E – urząd;
- Wprowadzenie narzędzi ICT do obiektów edukacyjnych w Gminie Wierzchlas;
- Przebudowa dróg na terenie Gminy Wierzchlas;
- Unowocześnienie bazy ratownictwa w Gminie Wierzchlas;
- Modernizacja sieci wodociągowej na terenie Gminy Wierzchlas;
- Urządzenie centrum miejscowości Toporów;
- Modernizacja Domu Ludowego w Kraszkowicach oraz zagospodarowanie centrum wsi;
- Modernizacja Domu Ludowego w Jajczakach wraz z budową boiska sportowego;
- Budowa Gminnego Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego oraz stadionu sportowego w Wierzchlesie;
- Budowa systemu ścieżek rowerowych;
- Remont sakralnych obiektów zabytkowych;
- Modernizacja boisk w Kraszkowicach;
- Modernizacja boiska w Mierzycach;
- Budowa obiektów małej architektury w parku leśnym w Mierzycach;
- Budowa deptaka spacerowego w Kamionie;
- Budowa altany turystycznej w Kamionie;
- Oznakowanie turystyczne Gminy Wierzchlas;
- Projekty dla szkół;

6. Realizacja zadań

6.1. Planowane zadania inwestycyjne w okresie 2016 – 2022

Nazwa projektu
Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Wierzchlas
Opis projektu
Przewiduje się budowę sieci kanalizacji sanitarnej w poszczególnych miejscowościach Gminy i przyłączenie ich do gminnej oczyszczalni ścieków. Kanalizacja sanitarna będzie wybudowana w miejscach ścisłej zabudowy. Dokładny zasięg sieci kanalizacji sanitarnej będzie zweryfikowany podczas analizy finansowo- ekonomicznej. Tereny rozproszone, gdzie budowa kanalizacji będzie niezasadna, zostaną w miarę możliwości objęte programem budowy oczyszczalni przydomowych.
Szacowane koszty
Szacowany koszt projektu to 30 mln PLN. Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu Wkład EFRR – 25 500 000,00 PLN Wkład własny Gminy Wierzchlas – 4 500 000,00 PLN
Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu w latach 2016 - 2021.
Wpływ na realizację Strategii
Projekt pozwoli zwiększyć liczbę przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie Gminy Wierzchlas. Zwiększy się tym samym liczba miejsc pracy. Polepszą się warunki życia w obszarze realizacji projektu. Projekt wpłynie również na zmniejszenie ilości ścieków uwalnianych do środowiska w sposób niekontrolowany.
Wskaźniki osiągnięcia celów
- liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie Gminy, - spadek bezrobocia, - wzrost cen działek na terenie Gminy, - wzrost średnich dochodów gospodarstw domowych, - zwiększenie jakości środowiska naturalnego.
Projekty uzupełniające
Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR i EFS: <ol style="list-style-type: none"> 1. Edukacja ekologiczna – projekt ma ukazać mieszkańcom wagę problemu ochrony środowiska. 2. Rozwój sieci dróg zapewniających rozwój przedsiębiorczości.

Nazwa projektu
Zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej
Opis projektu
Niezwykle ważnym elementem rozwoju Gminy Wierzchlas jest zapewnienie efektywności energetycznej we wszystkich obiektach użyteczności publicznej. W związku z tym planowana jest termomodernizacja m.in. obiektów szkolnych wraz z wymianą źródła ciepła. Pozwoli to na znaczną oszczędność środków niezbędnych do utrzymania obiektów. Spadnie tym samym ilość substancji niebezpiecznych emitowanych do powietrza.
Szacowane koszty
Szacowany koszt projektu to około 4 mln PLN. Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu. Wkład EFRR – 3 400 000,00 PLN Wkład własny Gminy Wierzchlas – 600 000,00 PLN W miarę możliwości planowany jest udział innych środków krajowych w realizacji przedsięwzięcia.
Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu w roku 2017 - 2021
Wpływ na realizację Strategii
Projekt ma na celu racjonalizację gospodarki zasobami na terenie Gminy. Efektywność energetyczna ma doprowadzić do zmniejszenia zużycia energii elektrycznej i pozwolić na stopniową dywersyfikację źródeł energii.
Wskaźniki osiągnięcia celów
- spadek ilości substancji niebezpiecznych uwalnianych do powietrza, - poprawa bezpieczeństwa, - poprawa zdrowotności mieszkańców.
Projekty uzupełniające
1. Działania promujące efektywność energetyczną oraz odnawialne źródła energii – planuje się realizację działań promocyjnych, które finansowane będą z EFS, środków krajowych.

Nazwa projektu
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków
Opis projektu
Planuje się budowę około 200 nowych przydomowych oczyszczalni ścieków z pomocą środków Unii Europejskiej. Wsparcie na tego typu inwestycje będzie kierowane dla mieszkańców obszarów, gdzie budowa kanalizacji zbiorczej jest niemożliwa lub nieuzasadniona pod kątem ekonomicznym czy technicznym.
Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 3 mln PLN. Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR (lub PROW) w wysokości 85% kosztów projektu. Wkład EFRR – 2 550 000,00 PLN Wkład własny Gminy Wierzchlas – 450 000,00 PLN
Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu w latach 2017 – 2019
Wpływ na realizację Strategii
Gospodarka wodno- ściekowa jest niezwykle ważnym elementem zapewnienia wszystkim mieszkańcom dostępu do podstawowych usług. Budowa przydomowych oczyszczalni ma znaczny wpływ na jakość życia i przyczyni się do rozwoju społeczno- gospodarczego całej Gminy. Projekt wpłynie również na ochronę środowiska naturalnego.
Wskaźniki osiągnięcia celów
- poprawa jakości środowiska naturalnego, - poprawa jakości zamieszkania, - wzrost liczby nowych mieszkańców Gminy.
Projekty uzupełniające
Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR i EFS: <ol style="list-style-type: none">
1. Uporządkowanie gospodarki wodno- ściekowej na terenie Gminy Wierzchlas.
2. Edukacja ekologiczna.

Nazwa projektu
Ochrona środowiska naturalnego Gminy Wierzchlas poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych i budynkach użyteczności publicznej
Opis projektu
W Gminie istnieje duży problem ze źródłami niskiej emisji. Dlatego też zdecydowano się na inwestycje w obiektach prywatnych, gdzie problem jest największy. Planuje się wykorzystanie kolektorów słonecznych, fotowoltaiki. Wybór technologii będzie uzależniony od szczegółowych analizy projektowych.
Szacowane koszty
Szacowany koszt projektu to około 10 mln PLN. Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu. Wkład EFRR – 8 500 000,00 PLN Wkład własny Gminy Wierzchlas – 1 500 000,00 PLN
Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu w latach 2016 – 2020.
Wpływ na realizację Strategii
Dzięki realizacji projektu zmniejszy się w znacznym stopniu zanieczyszczenie powietrza. Spadnie

ilość substancji niebezpiecznych uwalnianych do powietrza. Ochronie podlegać będzie środowisko naturalne Gminy. Spadną również koszty utrzymania budynków.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- spadek ilości substancji niebezpiecznych uwalnianych do powietrza,
- poprawa zdrowotności mieszkańców,
- spadek kosztów utrzymania budynków.

Projekty uzupełniające

1. Działania promujące efektywność energetyczną oraz odnawialne źródła energii – planuje się realizację działań promocyjnych, które finansowane będą z EFS, środków krajowych. Będą one miały na celu wykształcanie postaw ekologicznych wśród mieszkańców.

Nazwa projektu

E – urząd i e-mieszkańcy

Opis projektu

Obecny rozwój cywilizacyjny wymusza wykorzystanie w coraz większym stopniu narzędzi ICT w przestrzeni publicznej i prywatnej. Dużego znaczenia nabiera zwłaszcza wykorzystanie nowoczesnych dróg przekazu informacji w świadczeniu usług. Planuje się integrację usług publicznych na platformie dostępnej on-line oraz cykl szkoleń komputerowych dla mieszkańców. Większość spraw mieszkańcy Gminy będą mogli załatwić w domu bez konieczności dojazdu do Urzędu. Internetowa platforma gminna będzie również obejmowała szkoły, przedszkola. Rodzice będą mogli kontrolować postępy dzieci w nauce, dowiadywać się o imprezach, zajęciach pozalekcyjnych.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 1 mln. PLN.
 Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu.
 Wkład EFRR – 850 000,00 PLN
 Wkład własny Gminy Wierzchlas – 150 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2016 – 2020

Wpływ na realizację Strategii

Efektom wdrażania nowoczesnych technologii jest likwidacja nierówności w dostępie do informacji. Upowszechnienie systemów informatycznych pozwoli na szybką i sprawną wymianę danych pomiędzy różnymi podmiotami publicznymi i prywatnymi, co w znacznym stopniu poprawi efektywność zarządzania.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- poprawa jakości świadczenia usług publicznych.

Projekty uzupełniające

1. Szkolenia dla mieszkańców Gminy z zakresu wykorzystania technologii ICT – planuje się organizację szkoleń dla mieszkańców Gminy Wierzchlas.

Nazwa projektu
Wprowadzenie narzędzi ICT do obiektów edukacyjnych w Gminie Wierzchlas
Opis projektu
Obecny rozwój cywilizacyjny wymusza wykorzystanie w coraz większym stopniu narzędzi ICT w przestrzeni publicznej i prywatnej. Dlatego konieczne jest również wprowadzenie tych narzędzi do obiektów edukacyjnych, aby dzieci i młodzież mogły uczyć się efektywniej jednocześnie poznając możliwości społeczeństwa informacyjnego.
Szacowane koszty
Szacowany koszt projektu to około 1 mln. PLN. Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu. Wkład EFRR – 850 000,00 PLN Wkład własny Gminy Wierzchlas – 150 000,00 PLN
Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu w latach 2016 – 2022
Wpływ na realizację Strategii
Efektom wdrażania nowoczesnych technologii jest likwidacja nierówności w dostępie do informacji. Projekt umożliwi poprawę jakości nauczania w placówkach oświatowych w Gminie.
Wskaźniki osiągnięcia celów
- poprawa jakości świadczenia usług publicznych.
Projekty uzupełniające
<ol style="list-style-type: none"> 1. E - urząd 2. Szkolenia dla mieszkańców Gminy z zakresu wykorzystania technologii ICT – planuje się organizację szkoleń dla mieszkańców Gminy Wierzchlas.

Nazwa projektu
Przebudowa dróg na terenie Gminy Wierzchlas
Opis projektu
Projekt ma na celu uwolnienie terenów inwestycyjnych oraz rozwój przedsiębiorczości (również turystyki) w Gminie Wierzchlas. Poza tym, zwiększona ma zostać jakość życia mieszkańców terenów wiejskich. Przebudowa dróg będzie więc uzależniona od analizy przeprowadzonej w dokumentacjach technicznych i aktualnych potrzeb.
Szacowane koszty
Szacowany koszt projektu to 5 mln PLN. Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu Wkład EFRR (lub PROW) – 4 250 000,00 PLN Wkład własny Gminy Wierzchlas – 750 000,00 PLN

Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu w latach 2016 – 2022.
Wpływ na realizację Strategii
Projekt ma zapewnić spójność społeczno- gospodarczą obszaru Gminy Wierzchlas. Tereny wiejskie muszą mieć łatwy dostęp do miast i głównych ciągów drogowych. Niezwykle ważne staje się doprowadzenie ciągów drogowych do miejsc atrakcyjnych turystycznie, centrów poszczególnych miejscowości.
Wskaźniki osiągnięcia celów
<ul style="list-style-type: none"> - liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie Gminy, - spadek bezrobocia, - wzrost liczby turystów, - wzrost cen działek na terenie Gminy.
Projekty uzupełniające
<p>Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR i EFS:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kursy doszkalające dla mieszkańców Gminy – planuje się organizację szkoleń podnoszących kompetencje dla mieszkańców. 2. Promocja turystyczna Gminy w powiązaniu z koncepcją Szlaku Bursztynowego.

Nazwa projektu
Unowocześnienie bazy ratownictwa w Gminie Wierzchlas
Opis projektu
Zmiany klimatu w Polsce powodują sytuacje niebezpieczne dla życia i zdrowia ludzi. Widoczne jest zwiększenie liczby silnych wiatrów, burz, suszy, gwałtownych opadów. Celem projektu będzie poprawa zdolności do adaptacji do zmian klimatu poprzez wzmocnienie odporności na zagrożenia związane ze zmianami klimatu (głównie powódzie i susze), a w przypadku ich wystąpienia - zminimalizowanie ich skutków poprzez poprawę systemowego zarządzania ryzykiem. System wymaga również gotowości do zagrożeń płynących z dróg krajowych. Przez Gminę prowadzony jest przewóz towarów niebezpiecznych. Dlatego też przewiduje się wzmocnienie bazy OSP poprzez m.in. zakup nowoczesnego pojazdu ratowniczego.
Szacowane koszty
<p>Szacowany koszt projektu to około 1 mln. PLN.</p> <p>Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu.</p> <p>Wkład EFRR – 850 000,00 PLN</p> <p>Wkład własny Gminy Wierzchlas – 150 000,00 PLN</p>
Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu na lata 2018 - 2020.
Wpływ na realizację Strategii

W wyniku realizacji projektu nastąpi poprawa w zakresie gospodarowania zasobami wodnymi, zapobiegania powodziom oraz przeciwdziałania skutkom suszy, co przyczyni się do poprawy jakości bezpieczeństwa ludności Gminy w sytuacji nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych lub ekstremalnych oraz podniesienia sprawności służb ratowniczych.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- poprawa jakości świadczenia usług publicznych,
- zmniejszenie zagrożeń dla życia i zdrowia ludzkiego.

Projekty uzupełniające

Nie przewidziano.

Nazwa projektu

Modernizacja sieci wodociągowej na terenie Gminy Wierzchlas

Opis projektu

W ramach projektu przewiduje się całkowitą modernizację i przebudowę sieci wodociągowych w poszczególnych miejscowościach Gminy. Planuje się również dostosowanie zdolności stacji uzdatniania wody do aktualnych potrzeb. Wymiana sieci jest konieczna, aby zapewnić wysoką jakość wody dla wszystkich gospodarstw domowych. Poza tym projekt zapewni pełne bezpieczeństwo dostaw.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 5 mln. PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR (lub PROW) w wysokości 85% kosztów projektu.

Wkład EFRR (lub PROW) – 4 250 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Wierzchlas – 750 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2018 – 2022

Wpływ na realizację Strategii

Rozwój strefy odnowy oraz poprawa jakości życia mieszkańców Wierzchlas nie mogą odbywać się bez podstawowych inwestycji w infrastrukturę wodną. Zwiększy się bezpieczeństwo dostaw wody oraz podniesie się jakość podstawowych usług świadczonych dla mieszkańców Gminy.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- poprawa jakości środowiska naturalnego,
- poprawa jakości zamieszkania,
- rozwój przedsiębiorczości,
- wzrost jakości wody pitnej,
- wzrost liczby nowych mieszkańców Gminy.

Projekty uzupełniające

Nie planuje się w tym zakresie działań uzupełniających.

Nazwa projektu
Urządzenie centrum miejscowości Toporów
Opis projektu
W ramach projektu planowane jest urządzenie centrum miejscowości Toporów. Przebudowa zostanie uzależniona od konsultacji z mieszkańcami oraz indywidualnych uwarunkowań. Potrzebna jest m.in. przebudowa chodników, drobna infrastruktura (ławki, ogrodzenia, place zabaw), miejsca parkingowe. Stworzone zostaną również miejsca spotkań dla dzieci, młodzieży i osób starszych.
Szacowane koszty
Szacowany koszt projektu to około 800 tys. PLN. Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu. Wkład EFRR (lub PROW) – 680 000,00 PLN Wkład własny Gminy Wierzchlas – 120 000,00 PLN
Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu na lata 2017 - 2020.
Wpływ na realizację Strategii
Miejscowość Toporów stanie się bardziej funkcjonalna dla mieszkańców i przyjezdnych. Poprawi się jakość zamieszkania oraz bezpieczeństwo ruchu. Odnowiony zostanie wizerunek Toporowa oraz całej Gminy.
Wskaźniki osiągnięcia celów
- poprawa jakości świadczenia usług publicznych, - poprawa wizerunku Gminy, - poprawa bezpieczeństwa.
Projekty uzupełniające
Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR i EFS: 1. Projekty kulturalne w ramach osi LEADER i EFS – projekty będą miały na celu kultywowanie lokalnej tradycji i kultury. Planowane są zajęcia uczące lokalnego rękodzieła, sztuki kulinarnej, tańca.

Nazwa projektu
Modernizacja Domu Ludowego w Kraszkowicach oraz zagospodarowanie centrum wsi
Opis projektu
Gmina Wierzchlas jest częścią regionu wielońskiego i posiada unikalną w skali kraju kulturę i obrzędy. Dlatego też przewiduje się odnowę i promocję tej tradycji. Konieczne jest stworzenie miejsca spotkań, gdzie mieszkańcy i turyści poznawać będą piękno tutejszej kultury. Dom Ludowy w Kraszkowicach znajduje się w strefie intensywnego rozwoju funkcji turystycznych i jest znakomitym miejscem dla promocji lokalnej tradycji i kultury. W ramach projektu planuje się również kompleksową odnowę miejscowości.

Szacowane koszty
<p>Szacowany koszt projektu to 1,5 mln PLN.</p> <p>Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu</p> <p>Wkład EFRR (lub PROW)– 1 275 000,00 PLN</p> <p>Wkład własny Gminy Wierzchlas – 225 000,00 PLN</p>
Szacowana data realizacji
<p>Planuje się realizację projektu na lata 2017-2020.</p>
Wpływ na realizację Strategii
<p>Dzięki realizacji projektu nastąpi odnowa lokalnej tradycji i kultury. Mieszkańcy chętniej będą uczestniczyli w zajęciach kulturalnych. Gmina stanie się przyjazna i ciekawa dla turystów zainteresowanych lokalnymi tradycjami. Odnowa tradycji ma również duży wpływ na promocję lokalnych przedsiębiorstw, które opierają swoją działalność o lokalne wyroby.</p>
Wskaźniki osiągnięcia celów
<ul style="list-style-type: none"> - liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie Gminy, - zwiększenie liczby turystów na terenie Gminy, - odnowa kultury lokalnej, - większy udział mieszkańców korzystających z kultury.
Projekty uzupełniające
<p>Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR i EFS:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Projekty kulturalne w ramach osi LEADER i EFS – projekty będą miały na celu kultywowanie lokalnej tradycji i kultury. Planowane są zajęcia uczące lokalnego rękodziela, sztuki kulinarnej, tańca.

Nazwa projektu
<p>Modernizacja Domu Ludowego w Jajczakach wraz z budową boiska sportowego</p>
Opis projektu
<p>Gmina Wierzchlas jest częścią regionu wielońskiego i posiada unikalną w skali kraju kulturę i obrzędy. Dlatego też przewiduje się odnowę i promocję tej tradycji również w Jajczakach. Dodatkowo planuje się również budowę boiska sportowego oraz placu zabaw.</p>
Szacowane koszty
<p>Szacowany koszt projektu to 1,5 mln PLN.</p> <p>Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu</p> <p>Wkład EFRR (lub PROW)– 1 275 000,00 PLN</p> <p>Wkład własny Gminy Wierzchlas – 225 000,00 PLN</p>
Szacowana data realizacji
<p>Planuje się realizację projektu w latach 2017-2020.</p>
Wpływ na realizację Strategii

Dzięki realizacji projektu nastąpi odnowa lokalnej tradycji i kultury. Mieszkańcy chętniej będą uczestniczyli w zajęciach kulturalnych. Gmina stanie się przyjazna i ciekawa dla turystów zainteresowanych lokalnymi tradycjami.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- liczba przedsięwzięć zlokalizowanych na terenie Gminy,
- zwiększenie liczby turystów na terenie Gminy,
- odnowa kultury lokalnej,
- większy udział mieszkańców korzystających z kultury.

Projekty uzupełniające

Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR i EFS:

1. Projekty kulturalne w ramach osi LEADER i EFS – projekty będą miały na celu kultywowanie lokalnej tradycji i kultury. Planowane są zajęcia uczące lokalnego rękodziela, sztuki kulinarnej, tańca.

Nazwa projektu

Budowa Gminnego Centrum Kultury i Rekreacji oraz stadionu sportowego w Wierzchlesie

Opis projektu

W Gminie Wierzchlas konieczna jest budowa nowoczesnego centrum kultury, gdzie promowana będzie lokalna tradycja, sztuka, walory turystyczne Gminy. Znajdą się tam miejsca wystawiennicze, sale warsztatowe, gdzie mieszkańcy i turyści będą mogli przypomnieć sobie o lokalnych tradycjach, tańcu, potrawach. Dodatkowo zostanie wybudowany stadion, który będzie użytkowany na potrzeby imprez i zawodów sportowych

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to 5 mln PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu

Wkład EFRR – 4 250 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Wierzchlas – 750 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu na lata 2017 - 2020

Wpływ na realizację Strategii

Dzięki realizacji projektu nastąpi odnowa lokalnej tradycji i kultury. Mieszkańcy chętniej będą uczestniczyli w zajęciach kulturalnych. Gmina stanie się przyjazna i ciekawa dla turystów zainteresowanych lokalnymi tradycjami. Odnowa tradycji ma również duży wpływ na promocję lokalnych przedsięwzięć, które opierają swoją działalność o lokalne wyroby.

Projekt będzie miał również wpływ na popularyzację sportu wśród dzieci, młodzieży oraz osób starszych. Sport ma stać się popularny. Zmniejszą się tym samym problemy zdrowotne mieszkańców.

Wskaźniki osiągnięcia celów
<ul style="list-style-type: none"> - liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie Gminy, - zwiększenie liczby turystów na terenie Gminy, - odnowa kultury lokalnej, - większy udział mieszkańców korzystających z kultury.
Projekty uzupełniające
<p>Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR i EFS:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Projekty kulturalne w ramach osi LEADER i EFS – projekty będą miały na celu kultywowanie lokalnej tradycji i kultury. Planowane są zajęcia uczące lokalnego rękodzieła, sztuki kulinarnej, tańca.

Nazwa projektu
Budowa systemu ścieżek rowerowych
Opis projektu
<p>W partnerstwie z powiatem wieluńskim oraz okolicznymi gminami, Lasami Państwowymi oraz Załącząnskim Parkiem Krajobrazowym, planuje się budowę sieci ścieżek rowerowych oraz szlaków turystycznych.</p>
Szacowane koszty
<p>Szacowany koszt projektu to 1 mln PLN.   Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu   Wkład EFRR – 850 000,00 PLN   Wkład własny Gminy Wierzchlas – 150 000,00 PLN</p>
Szacowana data realizacji
<p>Planuje się realizację projektu na lata 2018 -2022.</p>
Wpływ na realizację Strategii
<p>Ścieżki rowerowe mają być atrakcją dla turystów odwiedzających region. Zwiększyć to ma więc ruch turystyczny. Budowa ciągów rowerowych zwiększy również bezpieczeństwo na drogach przebiegających przez teren Gminy. Planuje się utworzenie nowych szlaków turystycznych, m.in.: szlaku kapliczek drewnianych oraz szlaku militarnego.</p>
Wskaźniki osiągnięcia celów
<ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie liczby turystów na terenie Gminy, - zwiększenie bezpieczeństwa na drogach,
Projekty uzupełniające
<p>Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR i EFS:</p>

1. Projekty kulturalne w ramach osi LEADER i EFS – projekty będą miały na celu kultywowanie lokalnej tradycji i kultury. Planowane są zajęcia z lokalnego rękodzieła, sztuki kulinarnej, tańca.
2. Promocja Gminy Wierzchlas.

Nazwa projektu
Promocja Gminy Wierzchlas
Opis projektu
Projekt przewiduje wykreowanie marki Wierzchlas oraz jej promocję poza Gminą. Zaprojektowane zostanie logo, zbudowane witacze, ulotki i inne materiały promocyjne. Program promocji ma być ściśle związany z planami promocji województwa, powiatu oraz działaniami realizowanymi we współpracy z Lokalną Grupą Działania i powiatem wieluńskim. Kontynuowana ma być koncepcja „Szlaku Bursztynowego”. Głównym celem promocji jest zwiększenie ruchu turystycznego w Gminie i regionie.
Szacowane koszty
Szacowany koszt projektu to około 1 mln. PLN. Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR (lub PROW) w wysokości 85% kosztów projektu. Wkład EFRR – 850 000,00 PLN Wkład własny Gminy Wierzchlas – 150 000,00 PLN
Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu w latach 2017 – 2022
Wpływ na realizację Strategii
Wzmocni się wizerunek Gminy, co może spowodować rozwój przedsiębiorczości opartej na potencjale turystycznym regionu.
Wskaźniki osiągnięcia celów
- rozwój przedsiębiorczości, - wzrost liczby turystów.
Projekty uzupełniające
Nie planuje się w tym zakresie działań uzupełniających.

Nazwa projektu
Remont sakralnych obiektów zabytkowych
Opis projektu
Przewiduje się odnowę zabytkowych obiektów sakralnych na terenie Gminy Wierzchlas. Projekty będą zrealizowane przez poszczególne Parafie.
Szacowane koszty
Szacowany koszt projektu to około 1 mln. PLN. Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu. Wkład EFRR – 850 000,00 PLN Wkład własny Gminy Wierzchlas – 0,00 PLN Środki Parafii – 150 000,00 PLN
Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu w latach 2019 – 2022
Wpływ na realizację Strategii
Projekt przyczyni się do odnowy dziedzictwa kulturowego Gminy. Zachowane zostaną zabytkowe obiekty mające duże znaczenie dla mieszkańców poszczególnych miejscowości. Projekty wpłyną na podniesienie atrakcyjności turystycznej przestrzeni publicznej.
Wskaźniki osiągnięcia celów
- poprawa jakości obiektów zabytkowych, - wzrost liczby turystów na terenie Gminy.
Projekty uzupełniające
1. W ramach działania w Lokalnej Grupie Działania przewiduje się promocję lokalnych obiektów zabytkowych z terenu Gminy Wierzchlas i obszaru działania Lokalnej Grupy Działania.

Nazwa projektu
Modernizacja boisk w Kraszkowicach
Opis projektu
W Kraszkowicach planuje się modernizację boiska trawiastego do piłki nożnej wraz z budową trybun, a przy tym budowę boiska do piłki plażowej. Z obiektu korzysta miejscowy piłkarski klub sportowy.
Szacowane koszty
Szacowany koszt projektu to 230 000,00 PLN. Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu Wkład EFRR – 195 500,00 PLN Wkład własny Gminy Wierzchlas – 34 500,00 PLN
Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu na lata 2017 - 2020
Wpływ na realizację Strategii

Projekt pozwoli przeciwdziałać negatywnym zjawiskom społecznym. Chodzi w szczególności o zmniejszenie ilości przypadków problemów ze statyką ciała. Wykorzystanie czasu wolnego przez dzieci i młodzież w sposób aktywny, korzystny dla ich zdrowia, przyczyni się również do wzrostu poziomu edukacji w okresie długoterminowym. Dzięki realizacji projektu nastąpi wzrost zainteresowania sportem, aktywnymi sposobami spędzania czasu wolnego. Mieszkańcy, w tym dzieci i młodzież chętniej będą uczestniczyli w zajęciach sportowych. Projekt będzie miał wpływ na popularyzację sportu wśród dzieci, młodzieży oraz osób starszych. Sport ma stać się popularny. Zmniejszą się tym samym problemy zdrowotne mieszkańców.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- spadek ilości zachorowalności mieszkańców,
- poprawa wizerunku gminy,
- poprawa jakości życia mieszkańców.

Projekty uzupełniające

Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR i EFS:

1. Projekty kulturalne w ramach osi LEADER i EFS – projekty będą miały na celu kultywowanie lokalnej tradycji i kultury. Planowane są zajęcia uczące lokalnego rękodzieła, sztuki kulinarnej, tańca.

Nazwa projektu

Modernizacja boiska w Mierzycach

Opis projektu

W Mierzycach planuje się modernizację boiska trawiastego do piłki nożnej, znajdującego się przy utworzonym w ramach PROW - Wiejskim Centrum Sportu w Mierzycach (boisko wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią, budynek sanitarno-szatniowy). Z obiektu korzysta miejscowy piłkarski klub sportowy.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to 150 000,00 PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu

Wkład EFRR – 127 500,00 PLN

Wkład własny Gminy Wierzchlas – 22 500,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu na lata 2018 - 2020

Wpływ na realizację Strategii

Projekt pozwoli przeciwdziałać negatywnym zjawiskom społecznym. Chodzi w szczególności o zmniejszenie ilości przypadków problemów ze statyką ciała. Wykorzystanie czasu wolnego przez dzieci i młodzież w sposób aktywny, korzystny dla ich zdrowia, przyczyni się również do wzrostu poziomu edukacji w okresie długoterminowym. Dzięki realizacji projektu nastąpi wzrost

zainteresowania sportem, aktywnymi sposobami spędzania czasu wolnego. Mieszkańcy, w tym dzieci i młodzież chętniej będą uczestniczyli w zajęciach sportowych. Projekt będzie miał wpływ na popularyzację sportu wśród dzieci, młodzieży oraz osób starszych. Sport ma stać się popularny. Zmniejszą się tym samym problemy zdrowotne mieszkańców.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- spadek ilości zachorowalności mieszkańców,
- poprawa wizerunku gminy,
- poprawa jakości życia mieszkańców.

Projekty uzupełniające

Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR i EFS:

1. Projekty kulturalne w ramach osi LEADER i EFS – projekty będą miały na celu kultywowanie lokalnej tradycji i kultury. Planowane są zajęcia uczące lokalnego rękodzieła, sztuki kulinarnej, tańca.

Nazwa projektu

Budowa obiektów małej architektury w parku leśnym w Mierzycach

Opis projektu

W ramach projektu planowane odtworzenie parku w Mierzycach, obejmujące swym zakresem, nasadzenia, mały plac zabaw, ławeczki, utwardzenie terenu.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 650 000,00. PLN.
 Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu.
 Wkład EFRR (lub PROW) – 552 500,00 PLN
 Wkład własny Gminy Wierzchlas – 97 500,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu na lata 2018 - 2020.

Wpływ na realizację Strategii

Miejscowość Mierzyce stanie się bardziej funkcjonalna dla mieszkańców i przyjezdnych. Poprawi się jakość zamieszkania, wzmocniona zostanie funkcja rekreacyjna i turystyczna miejscowości. Polepszy się również jakość środowiska przyrodniczego i estetyka przestrzeni. Odnowiony zostanie wizerunek miejscowości oraz całej Gminy.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- poprawa wizerunku Gminy,
- wzrost jakości środowiska przyrodniczego,
- poprawa bezpieczeństwa.

Projekty uzupełniające

Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych

m.in. ze środków EFRR i EFS:

1. Projekty kulturalne w ramach osi LEADER i EFS – projekty będą miały na celu kultywowanie lokalnej tradycji i kultury. Planowane są zajęcia uczące lokalnego rękodziela, sztuki kulinarnej, tańca.

Nazwa projektu
„Tradycja i współczesność w rzeźbie zaklęte”
Opis projektu
<p>Projekt stanowi kontynuację zrealizowanego w ramach małego projektu PROW LEADER pn. „Tradycja i współczesność w rzeźbie zaklęte – wykonanie 3 przydrożnych kapliczek drewnianych w Kochlewie, Toporowie, Przywozie oraz 3 płaskorzeźb i krzyża umiejscowionych w Urzędzie Gminy w Wierzchlesie”.</p> <p>Kontynuacja miałaby obejmować wykonanie kolejnych drewnianych kapliczek z wizerunkami świętych oraz przeprowadzenie warsztatów rzeźbiarskich dla dzieci i młodzieży z terenu Gminy Wierzchlas”</p> <p>Seria takich warsztatów była już przeprowadzona, spotkania te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców.</p>
Szacowane koszty
<p>Szacowany koszt projektu to około 35 000,00 PLN.</p> <p>Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu.</p> <p>Wkład EFRR – 29 750,00 PLN</p> <p>Wkład własny Gminy Wierzchlas – 5 250,00 PLN</p>
Szacowana data realizacji
<p>Planuje się realizację projektu w latach 2017 – 2019</p>
Wpływ na realizację Strategii
<p>Projekt przyczyni się do odnowy dziedzictwa kulturowego Gminy. Projekt wpłynie na podniesienie atrakcyjności turystycznej przestrzeni publicznej. Przyczyni się również do wzmocnienia lokalnego patriotyzmu oraz więzi społecznych.</p>
Wskaźniki osiągnięcia celów
<p>- wzrost liczby turystów na terenie Gminy.</p>
Projekty uzupełniające
<ol style="list-style-type: none">
1. W ramach działania w Lokalnej Grupie Działania przewiduje się promocję lokalnych obiektów zabytkowych z terenu Gminy Wierzchlas i obszaru działania Lokalnej Grupy Działania.

Nazwa projektu
Budowa deptaka spacerowego w Kamionie
Opis projektu
Budowa deptaka spacerowego o długości ok. 1 km w Kamionie wzdłuż rzeki Warty. Kamion to miejscowość typowo turystyczna, znajduje się w niej kilka ośrodków wypoczynkowych, duże gospodarstwo agroturystyczne ze stadniną koni oraz domki letniskowe. Znajduje się tam również miejsce wodowania kajaków.
Szacowane koszty
Szacowany koszt projektu to około 1 000 000,00. PLN. Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu. Wkład EFRR (lub PROW) – 850 000,00 PLN Wkład własny Gminy Wierzchlas – 150 000,00 PLN
Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu na lata 2019 - 2021.
Wpływ na realizację Strategii
Miejscowość Kamion stanie się bardziej funkcjonalna dla mieszkańców i przyjezdnych. Poprawi się jakość zamieszkania, wzmocniona zostanie funkcja rekreacyjna i turystyczna miejscowości. Polepszy się również jakość środowiska przyrodniczego i estetyka przestrzeni. Odnowiony zostanie wizerunek miejscowości oraz całej Gminy.
Wskaźniki osiągnięcia celów
- poprawa wizerunku Gminy, - wzrost jakości środowiska przyrodniczego, - poprawa bezpieczeństwa.
Projekty uzupełniające
Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR i EFS: <ol style="list-style-type: none"> 1. Projekty kulturalne w ramach osi LEADER i EFS – projekty będą miały na celu kultywowanie lokalnej tradycji i kultury. Planowane są zajęcia uczące lokalnego rękodziela, sztuki kulinarnej, tańca.

Nazwa projektu
Budowa altany turystycznej w Kamionie
Opis projektu
Kamion to miejscowość typowo turystyczna, znajduje się w niej kilka ośrodków wypoczynkowych, duże gospodarstwo agroturystyczne ze stadniną koni oraz domki letniskowe. Znajduje się tam również miejsce wodowania kajaków. Altana turystyczna będzie stanowiła uzupełnienie funkcjonującej już infrastruktury. Uporządkuje przestrzeń publiczną.
Szacowane koszty

<p>Szacowany koszt projektu to około 200 000,00. PLN.</p> <p>Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu.</p> <p>Wkład EFRR (lub PROW) – 170 000,00 PLN</p> <p>Wkład własny Gminy Wierzchlas – 30 000,00 PLN</p>
<p>Szacowana data realizacji</p>
<p>Planuje się realizację projektu na lata 2017 - 2018.</p>
<p>Wpływ na realizację Strategii</p>
<p>Miejscowość Kamion stanie się bardziej funkcjonalna dla mieszkańców i przyjezdnych. Poprawi się jakość zamieszkania, wzmocniona zostanie funkcja rekreacyjna i turystyczna miejscowości. Polepszy się również jakość środowiska przyrodniczego i estetyka przestrzeni. Odnowiony zostanie wizerunek miejscowości oraz całej Gminy.</p>
<p>Wskaźniki osiągnięcia celów</p>
<ul style="list-style-type: none"> - poprawa wizerunku Gminy, - wzrost jakości środowiska przyrodniczego, - poprawa bezpieczeństwa.
<p>Projekty uzupełniające</p>
<p>Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR i EFS:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Projekty kulturalne w ramach osi LEADER i EFS – projekty będą miały na celu kultywowanie lokalnej tradycji i kultury. Planowane są zajęcia uczące lokalnego rękodziela, sztuki kulinarnej, tańca.

<p>Nazwa projektu</p>
<p>Oznakowanie turystyczne Gminy Wierzchlas</p>
<p>Opis projektu</p>
<p>Planuje się wykonanie tablic z mapą Gminy z zaznaczeniem miejsc oraz obiektów atrakcyjnych turystycznie. Projekt stanowi uzupełnienie projektu o nazwie „Promocja Gminy Wierzchlas”.</p>
<p>Szacowane koszty</p>
<p>Szacowany koszt projektu to około 50 000,00. PLN.</p> <p>Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu.</p> <p>Wkład EFRR (lub PROW) – 42 500,00 PLN</p> <p>Wkład własny Gminy Wierzchlas – 7 500,00 PLN</p>
<p>Szacowana data realizacji</p>
<p>Planuje się realizację projektu na lata 2018 - 2019.</p>
<p>Wpływ na realizację Strategii</p>
<p>Projekt przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności turystycznej Gminy. Wzmacnia ochronę oraz promuje dziedzictwo historyczne i kulturowe obszaru.</p>
<p>Wskaźniki osiągnięcia celów</p>

- poprawa wizerunku Gminy.

Projekty uzupełniające

Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR i EFS:

1. Projekty kulturalne w ramach osi LEADER i EFS – projekty będą miały na celu kultywowanie lokalnej tradycji i kultury. Planowane są zajęcia uczące lokalnego rękodziela, sztuki kulinarnej, tańca.

Planowane są również zadania:

Zadanie	Opis	Wartość inwestycji [zł]	Lata
Wydanie albumu historycznego Gminy Wierzchlas	W posiadaniu mieszkańców Gminy Wierzchlas oraz Muzeum Ziemi Wieluńskiej jest mnóstwo historycznych zdjęć i informacji dotyczących mieszkańców i Gminy Wierzchlas, w tym także o przebywających w czasie wojny wojskach oraz obiektach militarnych zlokalizowanych na terenie Gminy. Władza samorządowa uważa, że obowiązkiem Gminy jest zebrać materiały w całość. Rozważa się realizację tego zadania wraz z utworzeniem wcześniej wspomnianego szlaku militarnego.	50 000,00	2017-2018
Projekty dla szkół	Gmina planuje napisać wspólny projekt oświatowy na prowadzenie dodatkowych zajęć edukacyjnych oraz wyposażenie szkół w pomoce dydaktyczne oraz sprzęt audiowizualny np. tablice interaktywne, dla wszystkich szkół podstawowych z jej terenu. Podobny projekt planowany jest do realizacji również w 2 Gimnazjach z Gminy Wierzchlas.	600 000,00	2017-2019

Wszystkie ww. projekty są zgodne z Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego. Harmonogram ich realizacji został przedstawiony w rozdziale 8 Plan finansowy.

6.2. Zadania planowane do realizacji po roku 2022

Realizacja poszczególnych projektów jest uzależniona od otrzymania dofinansowania oraz dat ogłaszania poszczególnych konkursów w ramach RPO WŁ lub PROW. Dlatego też harmonogram ma charakter intencyjny i będzie w ramach potrzeb modyfikowany. Jeżeli na poszczególne projekty gmina nie uzyska dofinansowania będzie je prawdopodobnie realizować w kolejnych latach, w tym prawdopodobnie również po roku 2022.

6.3. Powiązania realizowanych zadań z innymi działaniami realizowanymi na terenie powiatu/województwa

- I. Powiązania Strategii Rozwoju Gminy Wierzchlas na lata 2016 – 2022 z dokumentami i programami planistycznymi stanowiącymi wykładnię polityki regionalnej na poziomach: krajowym, wojewódzkim oraz powiatowym:

Strategia Rozwoju Kraju 2020

„Strategia ...” przedstawia Wizję Polski 2020 jako: „aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka i sprawne państwo”. W dokumencie przedstawiono główne obszary interwencji, cele i priorytety rozwojowe. Niniejsza Strategia Rozwoju Gminy Wierzchlas wpisuje się w szczególności w następujące dziedziny:

Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo

Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela (rozwój kapitału społecznego; zwiększenie bezpieczeństwa obywatela).

Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka

Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki (poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej);

Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki (zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych);

Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego (zwiększanie aktywności zawodowej; poprawa jakości kapitału ludzkiego; zwiększanie mobilności zawodowej i przestrzennej);

Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych (zapewnienie powszechnego dostępu do Internetu; upowszechnienie wykorzystania technologii cyfrowych; zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych);

Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko (racjonalne gospodarowanie zasobami; poprawa efektywności energetycznej; zwiększenie dywersyfikacji dostaw paliw i energii; poprawa stanu środowiska; adaptacja do zmian klimatu);

Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu (modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych).

Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna

Cel III.1. Integracja społeczna (zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym; zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych);

Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych (podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych; zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych).

Strategie są ze sobą spójne m. in. we wszystkich wyżej wymienionych obszarach aktywności.

Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku)

Zachodzi zgodność niniejszej strategii ze Strategią Rozwoju Transportu:

CEL GŁÓWNY: Zwiększenie dostępności transportowej oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego, przez tworzenie spójnego, zrównoważonego i przyjaznego użytkownikowi systemu transportowego w wymiarze krajowym, europejskim i globalnym

CEL STRATEGICZNY 1: Stworzenie zintegrowanego systemu transportowego

Cele szczegółowe:

- Stworzenie nowoczesnej, spójnej sieci infrastruktury transportowej
- Poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym
- Bezpieczeństwo i niezawodność
- Ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko
- Zbudowanie racjonalnego modelu finansowania inwestycji infrastrukturalnych

Polityka Energetyczna Polski do roku 2030

Strategia zgodna jest z Polityką w szczególności w zakresie rozwoju wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw. Podkreślone jest w niej znaczenie energii słonecznej: „W znacznie większym niż dotychczas stopniu zakłada się wykorzystanie energii promieniowania słonecznego za pośrednictwem kolektorów słonecznych oraz innowacyjnych technologii fotowoltaicznych.”. Zwrócono również uwagę na biomasę, energię geotermalną oraz wiatr. Polityka energetyczna zakłada wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w finalnym zużyciu energii co najmniej do poziomu 15% w 2020 roku oraz dalszy wzrost tego wskaźnika w latach następnych.

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014 - 2020

Niniejsza Strategia pozostaje spójna z Programem Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój. Realizacja większości inwestycji zaplanowana jest w układzie komplementarnym do projektów realizowanych ze środków m.in. Europejskiego Funduszu Społecznego. Zaplanowane w ten sposób przedsięwzięcia spowodują maksymalizację efektów interwencji, wpłyną na zwiększenie ich spójności oraz efektywności.

W wyniku decentralizacji Europejskiego Funduszu Społecznego w Polsce w latach 2014-2020, 72% środków tego Funduszu zasili regionalne programy operacyjne, a 28% Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020

POLiŚ będzie kontynuacją Programu funkcjonującego w latach 2007 – 2013. Zgodność Strategii z Programem przejawia się w następujących obszarach:

- PRIORYTET I (FS)

Promocja odnawialnych źródeł energii i efektywności energetycznej:

- produkcja, dystrybucja oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (OZE);
- poprawa efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym;
- rozwój i wdrażanie inteligentnych systemów dystrybucji, np. budowa sieci dystrybucyjnych średniego i niskiego napięcia.

- PRIORYTET II (FS)

Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu:

- rozwój infrastruktury środowiskowej (np. oczyszczalnie ścieków, sieć kanalizacyjna oraz wodociągowa, instalacje do zagospodarowania odpadów komunalnych, w tym do ich termicznego przetwarzania);
- ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, poprawa jakości środowiska miejskiego (np. redukcja zanieczyszczenia powietrza i rekultywacja terenów zdegradowanych);
- dostosowanie do zmian klimatu, np. zabezpieczenie obszarów miejskich przed niekorzystnymi zjawiskami pogodowymi, zarządzanie wodami opadowymi, projekty z zakresu małej retencji oraz systemy zarządzania kłuskami żywiołowymi.

- PRIORYTET III (FS)

Rozwój infrastruktury transportowej przyjaznej dla środowiska i ważnej w skali europejskiej:

- rozwój drogowej i kolejowej infrastruktury w sieci TEN-T, połączeń kolejowych poza tą siecią oraz w aglomeracjach;
- niskoemisyjny transport miejski, transport śródlądowy, morski i intermodalny;
- poprawa bezpieczeństwa w ruchu lotniczym.

- PRIORYTET V (EFRR)

Rozwój infrastruktury bezpieczeństwa energetycznego:

- rozwój inteligentnych systemów dystrybucji, magazynowania i przesyłu gazu ziemnego i energii elektrycznej, np. budowa sieci przesyłowych i dystrybucyjnych gazu ziemnego lub energii elektrycznej.

- PRIORYTET VI (EFRR)

Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego:

- inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, czy też szkół artystycznych.

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020

Jak czytamy w Strategii: „Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 przyjmuje następującą wizję rozwoju regionu:

REGION SPÓJNY TERYTORIALNIE I WIZERUNKOWO, KREATYWNY I KONKURENCYJNY W SKALI KRAJU I EUROPY, O NAJLEPSZEJ DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ, WYRÓŻNIAJĄCY SIĘ ATRAKCYJNOŚCIĄ INWESTYCYJNĄ I WYSOKĄ JAKOŚCIĄ ŻYCIA.

Terytorium województwa łódzkiego cechować będą silne powiązania wewnętrzne i zewnętrzne oraz atrakcyjne warunki zamieszkania i pracy. Promowane będą kreatywne postawy mieszkańców i przedsiębiorców. Zagwarantowanie najlepszej dostępności komunikacyjnej przełoży się na wysoką atrakcyjność inwestycyjną. Istotnym czynnikiem podnoszącym warunki i poziom życia mieszkańców będzie wysoka jakość środowiska przyrodniczego osiągnięta dzięki racjonalnej gospodarce jego zasobami. Województwo łódzkie będzie postrzegane jako region kreatywny i konkurencyjny, wyróżniający się specyficznym potencjałem efektywnie wykorzystywanym na rzecz długookresowego wzrostu oraz zrównoważonego i trwałego rozwoju.

Misja regionu łódzkiego zorientowana na:

PROWADZENIE ZINTEGROWANEJ I TERYTORIALNIE UKIERUNKOWANEJ POLITYKI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU, OPARTEJ NA WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ, BUDOWANIU WIĘZI SPOŁECZNYCH ORAZ TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ.

Misja koncentruje strategiczne kierunki działań na:

- budowaniu przyszłości (dobrobytu) regionu dzięki wzmocnieniu endogenicznych potencjałów Województwa oraz współpracy gospodarczej, zarówno w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym;
- budowaniu powiązań między mieszkańcami i społecznościami oraz sprzyjaniu kreowaniu tożsamości Regionalnej z uwzględnieniem wielokulturowości i różnorodności regionalnej.”

Niniejsza Strategia Rozwoju Gminy Wierzchlas na lata 2016 – 2022 wpisuje się w swych założeniach w wykładnię rozwoju województwa łódzkiego. Jej cele są spójne z celami strategicznymi dokumentu, a więc także z celami operacyjnymi oraz strategicznymi kierunkami działań. Realizacja działań zawartych w Strategii Gminy przyczynia się do realizacji założeń wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020.

Plan Przeciwdziałania Depopulacji w Województwie Łódzkim

Celem głównym Planu jest „Odbudowa kapitału ludzkiego poprzez tworzenie sprzyjających warunków na rynku pracy, rozwój wykształcenia i kompetencji oraz poprawę jakości życia mieszkańców województwa łódzkiego w perspektywie krótko i długookresowej.” Cel ten jest realizowany za pomocą celów szczegółowych. Przedmiotowa Strategia jest zgodna w szczególności z celami o brzmieniu:

- Dostępność i atrakcyjność miejsc pracy w regionie, sprzyjające warunki dla napływu ludności do województwa łódzkiego;
- Równe szanse edukacyjne w regionie, wysoka jakość usług świadczonych w systemie oświaty oraz równy poziom kształcenia na obszarach miejskich i wiejskich, w tym wsparcie na rzecz przeciwdziałania marginalizacji osób z obszarów wiejskich;
- Modernizacja szkolnictwa zawodowego oraz dostosowanie oferty edukacyjnej placówek kształcenia ustawicznego i praktycznego do potrzeb regionalnego i lokalnego rynku pracy;
- Zdrowi i świadomi profilaktyki zdrowia mieszkańcy województwa;
- Aktywizacja zawodowa kobiet/osób powracających na rynek pracy po przerwie związanej z wychowywaniem dzieci lub opieką nad osobami zależnymi;
- Wysoka atrakcyjność zatrudniania osób z grup defaworyzowanych (kobiety/młode matki/osoby niepełnosprawne) dla potencjalnego pracodawcy.

Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Łódzkiego – „LORIS - 2030”

Wizja Innowacyjnego Województwa Łódzkiego w roku 2030 brzmi: „Spójny terytorialnie i wizerunkowo, kreatywny i konkurencyjny w skali kraju i Europy, o najlepszej dostępności komunikacyjnej, wyróżniający się atrakcyjnością inwestycyjną i wysoką jakością życia.”.

Misją jest natomiast: „Prowadzenie aktywnej polityki innowacyjnej z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego regionu do pobudzania kreatywności i przedsiębiorczości mieszkańców w trosce o zrównoważony rozwój.”

Województwo Łódzkie w 2030 to region:

- W którym siłą jest różnorodność.
- Który posiada tożsamość kulturową i gospodarczą.
- Który jest otwarty i przychylny dla przedsiębiorstw.
- Kreatywnych ludzi i przedsiębiorców.
- Silnego i konkurencyjnego lokalnego biznesu.
- Lokalnych patriotów.

Przekładając zapisy „LORIS – 2030” na rzeczywistość lokalną, widoczna jest zależność pomiędzy niniejszą Strategią, a dokumentem wojewódzkim. Cel Strategii Gminy Wierzchlas wpisuje się w przedstawioną powyżej Wizję i Misję.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014 – 2020

Stwierdza się zgodność strategii z Projektem RPO WŁ na lata 2014 – 2020, wersja 4.0 (w momencie sporządzania Strategii była to najbardziej aktualna wersja dokumentu).

RPO WŁ na lata 2014 – 2020 składać się będzie z siedmiu osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I – Innowacyjność i konkurencyjność

Oś priorytetowa II – Transport

Oś priorytetowa III – Gospodarka niskoemisyjna i ochrona środowiska

Oś priorytetowa IV – Rewitalizacja i usługi dla społeczeństwa

Oś Priorytetowa V – Zatrudnienie i włączenie społeczne

Oś Priorytetowa VI – Kompetencje i adaptacyjność

Oś Priorytetowa VII – Pomoc techniczna

Niniejsza Strategia zgodna jest w swych zapisach z działaniami w obrębie:

Osi priorytetowej I – Innowacyjność i konkurencyjność, w szczególności w ramach wzmocnienia konkurencyjności MŚP, sektora rolnego - spójność polega m.in. na promowaniu przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm; wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji.

Osi priorytetowej II – Transport

Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej.

Osi priorytetowej III – Gospodarka niskoemisyjna i ochrona środowiska

Powiązanie jest widoczne w ramach wspierania przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach, w szczególności wspierania wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych; wspierania efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym. Spójność polega także na promowaniu dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem oraz zachowaniu i ochronie środowiska naturalnego oraz wspieraniu efektywnego gospodarowania zasobami, m.in. poprzez inwestowanie w sektor gospodarki odpadami/wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie.

Osi priorytetowej IV – Rewitalizacja i usługi dla społeczeństwa

Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK: wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia. Powiązanie widoczne jest także w działaniach ukierunkowanych na zachowanie i ochronę środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami: zachowanie, ochronę, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego oraz podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojkowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza

i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu). Bardzo istotne jest także promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją: inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych oraz wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

Osi priorytetowej V – Zatrudnienie i włączenie społeczne

Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników: praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją: aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie.

Osi priorytetowej VI – Kompetencje i adaptacyjność

Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników: równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę; przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian; aktywne i zdrowe starzenie się. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie: ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia.

Strategia Rozwoju Gminy Wierzchlas na lata 2016 - 2022 jest spójna ze wszystkimi osiami priorytetowymi wyszczególnionymi w Projekcie RPO WŁ na lata 2014 – 2020.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Powiatu Wieluńskiego 2014 – 2020

Wizja rozwoju Powiatu brzmi następująco:

„Ziemia Wieluńska bogata w aktywnych ludzi, różnorodna przyrodniczo i kulturowo, o konkurencyjnej gospodarce i unikalnej ofercie turystycznej, zapewniająca przyjazną przestrzeń dla życia”

Misją jest natomiast:

„Kształtowanie zintegrowanej polityki na rzecz zrównoważonego rozwoju, bazującej na różnorodności zasobów i aktywności mieszkańców, promującej unikalność miejsca”

Wśród celów strategicznych wyróżniono:

- I. Dynamiczna i konkurencyjna gospodarka Powiatu
- II. Zintegrowana i aktywna społeczność Powiatu
- III. Spójny terytorialnie i atrakcyjny przyrodniczo Powiat

Cele niniejszej strategii są zbieżne z celami strategii rozwoju Powiatu. Zadania inwestycyjne zaplanowane do realizacji w Gminie Wierzchlas służą wypełnieniu misji Powiatu i dążą do realizacji założonych celów.

Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wieluńskiego na lata 2010 – 2013

Program zawiera również cele, działania i zadania z perspektywą na lata 2014 – 2017. POŚ wymienia następujące najważniejsze problemy w powiecie związane z ochroną środowiska:

- zanieczyszczenia wód powierzchniowych,
- niewystarczająco rozbudowana sieć kanalizacyjna i oczyszczalnie ścieków,
- degradacja gleb i powierzchni ziemi,
- niewielki stopień wykorzystywania energii odnawialnej,
- zły stan techniczny dróg wpływający na propagację hałasu.

Za cel podstawowy uznano „Ochronę i poprawę stanu środowiska”.

Wśród celów uzupełniających wyróżniono natomiast:

- I. Przeciwdziałanie pozostałym zagrożeniom pochodzenia antropogenicznego
- II. Podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa

Wszelkie działania podejmowane w ramach realizacji niniejszej Strategii będą się odbywać z poszanowaniem ustaleń prawnych dotyczących ochrony środowiska. Inwestycje zawarte w Strategii mają duże znaczenie dla walki z problemami wymienionymi powyżej, a jednocześnie przyczyniają się do realizacji celów zawartych w Programie Ochrony Środowiska.

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalna Grupa Działania „Kraina Wielkiego Łuku Warty”

Działania zaplanowane do realizacji w niniejszej strategii rozwoju na obszarze Gminy Wierzchlas są komplementarne wobec działalności LGD, a w szczególności wobec realizowanych za jej pośrednictwem inwestycji w Gminie. Opracowania uzupełniają się w swoich zapisach, tworząc spójny program rozwoju obszaru.

- II. Zadania realizowane w ramach strategii rozwoju powinny być również komplementarne z innymi dokumentami określającymi rozwój danego obszaru, stanowić ich uzupełnienie i przyczyniać się do kompleksowego, zrównoważonego rozwoju danego obszaru. W związku z tym, niniejsza Strategia pozostaje w ścisłym powiązaniu z:

Program Ochrony Środowiska Gminy Wierzchlas na lata 2006 – 2012 z perspektywą na lata 2013 – 2016

Program wskazuje m.in. następujące problemy w zakresie ochrony środowiska na terenie Gminy Wierzchlas:

- brak kanalizacji ścieków bytowych i przemysłowych oraz oczyszczalni ścieków - przejściowa konieczność stosowania zbiorników bezodpływowych;
- w terenach zabudowy rozproszonej brak właściwej ilości oczyszczalni przydomowych, istnienie nieszczelnych zbiorników bezodpływowych;
- brak wywozu odpowiedniej ilości ścieków gromadzonych w zbiornikach bezodpływowych co może spowodować zanieczyszczenie GZWP;
- spływy powierzchniowe substancji biogenych w ściekach deszczowych do cieków powierzchniowych z terenów rolnych;
- nadmierne odprowadzanie ścieków deszczowych z terenów gminy powodujących zmniejszanie się zasobów wodnych;
- zanieczyszczenie powietrza tzw. niską emisją, wynikającą z wykorzystywania paliw kopalnych – głównie węgla - jako źródła ciepła oraz współpalanie odpadów komunalnych w piecach domów prywatnych;
- duża presja budowlana turystyczna i jednodniowych pobytów z jednoczesnym brakiem infrastruktury inżynierskiej, budownictwa wodnego i zaplecza turystycznego;
- brak alternatywnych źródeł energii;
- niewłaściwe nawierzchnie dróg, złe zagospodarowanie poboczy, brak ciągów pieszych i ścieżek rowerowych;
- wzrastająca presja turystyczna w rejonie Załęczańskiego Parku Krajobrazowego;
- brak infrastruktury obsługi ruchu turystycznego pobytowego w wystarczających proporcjach;
- niewielka edukacja środowiskowa i udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska.

Część wymienionych w niniejszej Strategii inwestycji będzie stanowiła odpowiedź na wyżej przedstawione problemy. Pozostałe zadania będą realizowane z poszanowaniem środowiska przyrodniczego oraz przy pełnym respektowaniu wszelkich zapisów prawnych związanych z jego ochroną.

„Program usuwania wyrobów zawierających azbest dla Gminy Wierzchlas”

Strategia zawiera zapisy będące działaniami komplementarnymi wobec usuwania wyrobów zawierających azbest z obszaru Gminy Wierzchlas. Są to inwestycje mające pozytywny wpływ na środowisko przyrodnicze oraz na podniesienie jakości życia mieszkańców Gminy.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wierzchlas, Wierzchlas 2014

Zgodność Studium z niniejszą Strategią wynika m.in. z następujących zapisów ujętych w Studium:

„Dopuszcza się realizowanie remontów i przebudowy istniejących dróg w obrębie istniejących pasów drogowych.”;

Jednym z kierunków rozwoju Gminy jest: „Modernizacja i przebudowa dróg powiatowych i gminnych”;

„Dopuszcza się lokalizowanie ścieżek i tras rowerowych na terenie gminy, które docelowo powinny stanowić ważny element uzupełniający drogowy układ komunikacyjny i system tras turystycznych.”

„Na całym obszarze gminy Wierzchlas dopuszcza się lokalizowanie nie przewidzianych w studium urządzeń i obiektów infrastruktury technicznej, w tym sieci dystrybucyjnych i przesyłowych.”

„W ramach zaopatrzenia w wodę ustala się budowę i rozbudowę istniejących sieci na terenach istniejącego i planowanego zainwestowania na obszarze całej gminy. Obecnie na terenie gminy sieć kanalizacyjną posiada miejscowość Krzeczów. Według planów budowa sieci kanalizacyjnej ma objąć w dalszej kolejności Kraszkowice. W pozostałych miejscowościach podstawową formą odprowadzania ścieków, do czasu rozszerzenia planów inwestycyjnych w zakresie sieci kanalizacyjnych, powinny być indywidualne lub grupowe domowe oczyszczalnie ścieków lub gospodarka ściekami w oparciu o opróżniane cyklicznie bezodpływowe zbiorniki. (...) Na terenach dla których rezygnuje się z wyposażenia w sieć kanalizacyjną ze względów technicznych lub ekonomicznych, w tym terenach zlokalizowanych poza zwartymi układami miejscowości, ustala się lokalne lub indywidualne rozwiązania gospodarki ściekowej, w tym lokalizację przydomowych oczyszczalni ścieków dla poszczególnych budynków lub zespołów budynków”;

„Ustala się ogólne zasady zaopatrzenia w energię elektryczną:

- zaopatrzenie z istniejącej sieci elektroenergetycznej lub odnawialnych źródeł energii w zakresie instalacji solarnych na budynkach oraz z elektrowni wodnych”;

„W zakresie zaopatrzenia w ciepło ustala się docelowo zaopatrzenie w ciepło w oparciu o indywidualne i grupowe instalacje z preferencją dla urządzeń grzewczych wykorzystujących w szczególności: energię elektryczną, gaz i paliwa ekologiczne, z zastosowaniem technologii o wysokiej sprawności grzewczej i jak najniższej emisji zanieczyszczeń do atmosfery oraz dla niekonwencjonalnych źródeł energii”;

„Dopuszcza się obiektów i urządzeń, zaliczanych do obiektów i urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy nie przekraczającej poziomu, dla którego zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy wyznaczać w studium obszary rozmieszczenia takich urządzeń i stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu.”

„Ponadto dopuszcza się wykorzystanie pozostałych źródeł energii odnawialnej, takich jak np. kolektory słoneczne i wymienniki ciepła, zaliczanych do obiektów i urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy nie przekraczającej poziomu, dla którego zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy wyznaczać w studium obszary rozmieszczenia takich urządzeń i stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu, pod warunkiem indywidualnego ich stosowania (na potrzeby zabudowy mieszkaniowej, usługowej lub produkcyjnej) lub lokalizacji na terenach produkcyjnych, w ramach dopuszczonej funkcji infrastruktury technicznej.”;

„Do poprawy stanu środowiska, zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej gminy Wierzchlas, a przede wszystkim poprawy jakości życia mieszkańców przyczynić się może modernizacja i rozwój infrastruktury technicznej. Niezbędne jest prowadzenie kompleksowej gospodarki odpadami, a także dalsze regulowanie gospodarki wodno-ściekowej. Ważnym zadaniem jest poprawa stanu technicznego dróg, także w świetle obciążeń układu komunikacyjnego ze względu na prowadzenie eksploatacji surowców. (...) Dążeniem nadrzędnym przy wyznaczaniu zasad rozwoju gospodarczego gminy Wierzchlas jest ciągła poprawa jakości życia społeczności lokalnej poprzez poprawę dostępu do usług. Ze względu na stan techniczny zabudowy mieszkaniowej i istniejące zapotrzebowanie na lokale mieszkaniowe wskazuje się na konieczność remontów i rewitalizacji istniejącej zabudowy.”

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wierzchlas na lata 2005 – 2013

Za główny cel Planu wyznaczono:

„Stworzenie mieszkańcom odpowiednich warunków do pracy, kształcenia i wypoczynku w ramach gminy ukierunkowanej na rozwój funkcji rolniczych, przetwórstwa rolnego i agroturystycznych, rzemiosła i drobnej przedsiębiorczości”

Wśród celów priorytetowych wyróżniono:

- poprawę stanu środowiska przyrodniczego przez budowę sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni przydomowych (do 2013 r.) oraz poprawę funkcjonowania gospodarki odpadami na bazie Powiatowego Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów z punktem zbiórki w Wierzchlesie wraz z wdrożeniem systemu selektywnej zbiórki odpadów;
- poprawę warunków dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości oraz inne działania sprzyjające ograniczaniu bezrobocia i zwiększeniu aktywności zawodowej;
- poprawę warunków funkcjonowania szkolnictwa, m.in. przez doposażenie istniejącej bazy szkolnej, doskonalenie struktury organizacyjnej i zatrudnienia oraz poszerzenie oferty edukacyjnej;
- rozbudowę obiektów sportowych, szczególnie w Kraszkowicach;
- rozwijanie różnych form edukacji ekologicznej;
- wspieranie rozwoju infrastruktury warunkującej rozwój gospodarczy i mieszkalnictwa.

Widoczna jest zbieżność celów PRL na lata 2005 – 2013 z celami określonymi w niniejszej Strategii. Świadczy to o komplementarności dokumentów, a zatem o prowadzeniu przez Gminę przemyślanego, wieloletniego programu jej rozwoju.

III. Inwestycje Gminy Wierzchlas komplementarne wobec planowanych działań:

Poniżej przedstawiono przykładowe inwestycje przeprowadzone przez Gminę Wierzchlas w ostatnich latach. Projekty te są komplementarne względem tych planowanych do realizacji w niniejszej Strategii.

Tytuł projektu	Koszt realizacji projektu [zł]	Źródło dofinansowania
„Przebudowa drogi gminnej Kraszkowice – Modlin”	560 000	SAPARD
„Centra kształcenia na odległość na wsiach”	Ok. 20 000	Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Zasobów Ludzkich 2004 - 2006
„Broszura – przewodnik dotyczący walorów przyrodniczych i kulturowych Gminy Wierzchlas i Załęczańskiego Parku Krajobrazowego”	10 000	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
„Wzmocnienie roli szlaku bursztynowego i innych szlaków tematycznych w zintegrowanym produkcie turystycznym województwa łódzkiego”	3 947 239,31	Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007 - 2013
„Wzmocnienie potencjału jednostki OSP w Wierzchlesie poprzez zakup średniego samochodu ratowniczo – pożarniczego”	583 492,00	Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007 - 2013
„Przyjazna i nowoczesna szkoła”	98 428,10 zł	Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007 - 2013
„Remont oraz wyposażenie kuchni przy świetlicy wiejskiej w Krzeczowie”	8 727,54	Zrealizowano za pośrednictwem LGD „Kraina Wielkiego Łuku Warty” w ramach działania 413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” dla małych projektów, PROW na lata 2007 - 2013
„Wyposażenie świetlicy wiejskiej w Wierzchlesie oraz zakup strojów ludowych dla członkiń Stowarzyszenia „Wierzchlesiaki”	9 983,52	jak wyżej
„Wyposażenie aneksu kuchennego przy świetlicy wiejskiej w Jajczakach i Strugach”	7 788,24	jak wyżej
„Modernizacja i wyposażenie świetlicy wiejskiej w Kraszkowicach oraz zakup strojów reprezentacyjnych dla członkiń Stowarzyszenia „KRASKA” w Kraszkowicach”	15 283,19	jak wyżej
„Odnowienie i wyposażenie świetlicy wiejskiej w Jajczakach oraz zakup strojów ludowych dla Koła Gospodyń Wiejskich w Jajczakach i Strugach”	11 375,77	jak wyżej
„Budowa Wiejskiego Centrum Kultury i Sportu w Łaszewie Rządowym”	639 126,00	działanie 413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”, PROW na lata 2007-2013, w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi”
„Budowa Wiejskiego Centrum Sportu w Mierzycach”	882 132,49	działanie 313, 322, 323 „Odnowa i rozwój wsi”, PROW na lata 2007 – 2013
„Podniesienie atrakcyjności turystycznej wsi Toporów poprzez odnowę centrum”	503 333,35 zł	„Odnowa i rozwój wsi”, PROW na lata 2007 – 2013
„Budowa gminnej oczyszczalni ścieków w Krzeczowie oraz kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami i przepompowniami ścieków – miejscowość Krzeczów”	14 962 065,86 zł	RPO WŁ 2007 - 2013
„Prace rekultywacyjne dla zamknięcia składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne (komunalne) w miejscowości Kraszkowice”	127 945,17	RPO WŁ 2007 - 2013
„Bliżej do Europy – wiejska szkoła języka angielskiego”	48 119,21	Program Operacyjny Kapitał Ludzki

7. Oczekiwane wskaźniki efektów realizacji Strategii

Strategia Rozwoju Gminy Wierzchlas na lata 2016 - 2022 będzie monitorowana za pomocą zestawu wskaźników. Pomoże to wyciągać wnioski i mierzyć skuteczność działań podejmowanych przez Gminę. Wskaźniki realizacji Strategii nie są tożsame ze wskaźnikami poszczególnych projektów realizowanych w ramach Programów Unijnych. Wskaźniki Strategii są bardziej ogólne i obrazują ogólne zmiany w Gminie, w następstwie realizacji różnych powiązanych ze sobą projektów. Dołożono wszelkich starań, aby poszczególne projekty wzajemnie na siebie oddziaływały tworząc efekt synergii. Np. działania związane z uporządkowaniem gospodarki wodno- ściekowej na obszarze Gminy są połączone z edukacją ekologiczną mieszkańców oraz rozwojem sieci dróg. co ma w rezultacie wpłynąć na rozwój przedsiębiorczości, zwiększenie liczby miejsc pracy oraz jakości środowiska naturalnego. Strategia ocenia te działania spójnie. Niezwykle ważnym i niezbędnym etapem jest wyciągnięcie wniosków z realizacji Strategii.

Poszczególne wskaźniki nie są również podporządkowane danym celom strategicznym. Ze względu na efekt synergii należy je monitorować wspólnie.

Poniżej przedstawiono wskaźniki efektów realizacji Strategii:

Wzrost liczby przedsiębiorstw na obszarze Gminy Wierzchlas

Dane można zweryfikować na stronach Głównego Urzędu Statystycznego. Dodatkowo można uzyskać informację, w jakich branżach nastąpił wzrost, a w jakich zmniejszenie się liczby przedsiębiorstw. Dane należy skorelować z poziomem bezrobocia, wykształcenia oraz średnimi dochodami gospodarstw domowych.

Zmniejszenie się liczby osób bezrobotnych

Dane można uzyskać na stronach GUS, również Powiatowego Urzędu Pracy w Wieluniu. Dane z PUP pozwolą na bardziej szczegółową analizę zarejestrowanych osób bezrobotnych. Wskaźnik należy porównać z poziomem wykształcenia mieszkańców, liczbą przedsiębiorstw oraz średnimi dochodami gospodarstw domowych.

Wzrost średnich dochodów gospodarstw domowych

Jest to wskaźnik o szczególnym znaczeniu dla rozwoju obszaru Gminy. Dochody determinują jakość życia, ich wzrost w większości przypadków świadczy zatem o podniesieniu pewnych standardów. Należy zauważyć, że możliwość nabywania dóbr i usług napędza gospodarkę, a zatem większe zarobki znajdują odzwierciedlenie we wzroście gospodarczym. Dane można uzyskać w GUS.

Wzrost ceny działek na obszarze Gminy

Wzrost wskaźnika świadczyć będzie o zwiększeniu się atrakcyjności i potencjału regionu, co ma ogromny wpływ na jego rozwój społeczno- gospodarczy.

Poprawa bezpieczeństwa

Dane dostępne w Policji oraz Ochotniczych Strażach Pożarnych. Można zweryfikować ilość wypadków, czy sytuacji zagrożeń oraz poszkodowanych i ofiar. W ten sposób można sprawdzić, w jaki sposób np. przebudowa dróg wpływa na bezpieczeństwo ich użytkowników.

Zmniejszenie liczby zachorowań mieszkańców

Dane dostępne w jednostkach służby zdrowia. Poprawie jakości zdrowia mieszkańców mają służyć wszelkie inwestycje związane z ochroną środowiska, w tym powietrza oraz projekty uzupełniające podnoszące świadomość społeczeństwa.

Wzrost liczby nowych mieszkańców Gminy

Wskaźnik ten pokaże, czy podjęte działania stworzyły bezpieczny i atrakcyjny dla życia obraz Gminy Wierzchlas. Dane dostępne są w GUS. Można je skorelować ze średnimi dochodami gospodarstw domowych, poziomem wykształcenia oraz bezrobocia mieszkańców.

8. Plan finansowy

Poniżej zamieszczono plan finansowy realizacji Strategii. Realizacja poszczególnych projektów jest uzależniona od otrzymania dofinansowania oraz dat ogłaszania poszczególnych konkursów w ramach RPO WŁ lub PROW. Dlatego też harmonogram ma charakter intencyjny i będzie w ramach potrzeb modyfikowany. Kwoty podano w tys. zł.

Projekt	rok 2016				rok 2017			
	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne
Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Wierzchlas	5000	4250	750	0	5000	4250	750	0
Zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej	0	0	0	0	1000	850	150	0
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	0	0	0	0	1000	850	150	0
Ochrona środowiska naturalnego Gminy Wierzchlas poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych i budynkach użyteczności publicznej	2000	1700	300	0	2000	1700	300	0
E - urząd	200	170	30	0	200	170	30	0
Wprowadzenie narzędzi ICT do obiektów edukacyjnych w Gminie Wierzchlas	200	170	30	0	200	170	30	0
Przebudowa dróg na terenie Gminy Wierzchlas	800	680	120	0	700	595	105	0
Unowocześnienie bazy ratownictwa w Gminie Wierzchlas	0	0	0	0	0	0	0	0
Modernizacja sieci wodociągowej na terenie Gminy Wierzchlas	0	0	0	0	0	0	0	0
Urządzenie centrum miejscowości Toporów	0	0	0	0	200	170	30	0
Modernizacja Domu Ludowego w Kraszkowicach oraz zagospodarowanie centrum wsi	0	0	0	0	400	340	60	0
Modernizacja Domu Ludowego w Jajczakach wraz z budową boiska sportowego	0	0	0	0	400	340	60	0
Budowa Gminnego Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego oraz stadionu sportowego w Wierzchlesie	0	0	0	0	2000	1700	300	0
Budowa systemu ścieżek rowerowych	0	0	0	0	0	0	0	0
Promocja Gminy Wierzchlas	0	0	0	0	200	170	30	0
Remont sakralnych obiektów zabytkowych	0	0	0	0	0	0	0	0
Modernizacja boisk w Kraszkowicach	0	0	0	0	60	51	9	0
Modernizacja boiska w Mierzycach	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa obiektów małej architektury w parku leśnym w Mierzycach	0	0	0	0	0	0	0	0
„Tradycja i współczesność w rzeźbie zakłete”	0	0	0	0	12	10,2	1,8	0
Budowa deptaka spacerowego w	0	0	0	0	0	0	0	0

Strategia Rozwoju Gminy Wierzchlas na lata 2016 - 2022

Kamionie								
Budowa altany turystycznej w Kamionie	0	0	0	0	100	85	15	0
Oznakowanie turystyczne Gminy Wierzchlas	0	0	0	0	0	0	0	0

cd.

Projekt	rok 2018				rok 2019			
	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne
Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Wierzchlas	5000	4250	750	0	5000	4250	750	0
Zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej	1000	850	150	0	1000	850	150	0
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	1000	850	150	0	1000	850	150	0
Ochrona środowiska naturalnego Gminy Wierzchlas poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych i budynkach użyteczności publicznej	2000	1700	300	0	2000	1700	300	0
E - urząd	200	170	30	0	200	170	30	0
Wprowadzenie narzędzi ICT do obiektów edukacyjnych w Gminie Wierzchlas	200	170	30	0	100	85	15	0
Przebudowa dróg na terenie Gminy Wierzchlas	700	595	105	0	700	595	105	0
Unowocześnienie bazy ratownictwa w Gminie Wierzchlas	400	340	60	0	300	255	45	0
Modernizacja sieci wodociągowej na terenie Gminy Wierzchlas	1000	850	150	0	1000	850	150	0
Urządzenie centrum miejscowości Toporów	200	170	30	0	200	170	30	0
Modernizacja Domu Ludowego w Kraszkowicach oraz zagospodarowanie centrum wsi	400	340	60	0	400	340	60	0
Modernizacja Domu Ludowego w Jajczakach wraz z budową boiska sportowego	400	340	60	0	400	340	60	0
Budowa Gminnego Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego oraz stadionu sportowego w Wierzchlesie	1000	850	150	0	1000	850	150	0
Budowa systemu ścieżek rowerowych	200	170	30	0	200	170	30	0
Promocja Gminy Wierzchlas	200	170	30	0	200	170	30	0
Remont sakralnych obiektów zabytkowych	0	0	0	0	250	212,5	0	37,5
Modernizacja boisk w Kraszkowicach	60	51	9	0	60	51	9	0
Modernizacja boiska w Mierzycach	50	42,5	7,5	0	50	42,5	7,5	0
Budowa obiektów małej architektury w parku leśnym w Mierzycach	220	187	33	0	220	187	33	0
„Tradycja i współczesność w rzeźbie zakłete”	12	10,2	1,8	0	11	9,35	1,65	0
Budowa deptaka spacerowego w Kamionie		0	0	0	340	289	51	0
Budowa altany turystycznej w Kamionie	100	85	15	0	0	0	0	0
Oznakowanie turystyczne Gminy Wierzchlas	25	21,25	3,75	0	25	21,25	3,75	0

cd.

Projekt	rok 2020				rok 2021			
	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne
Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Wierzchlas	5000	4250	750	0	5000	4250	750	0
Zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej	500	425	75	0	500	425	75	0
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	0	0	0	0	0	0	0	0
Ochrona środowiska naturalnego Gminy Wierzchlas poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych i budynkach użyteczności publicznej	2000	1700	300	0	0	0	0	0
E - urząd	200	170	30	0	0	0	0	0
Wprowadzenie narzędzi ICT do obiektów edukacyjnych w Gminie Wierzchlas	100	85	15	0	100	85	15	0
Przebudowa dróg na terenie Gminy Wierzchlas	700	595	105	0	700	595	105	0
Unowocześnienie bazy ratownictwa w Gminie Wierzchlas	300	255	45	0	0	0	0	0
Modernizacja sieci wodociągowej na terenie Gminy Wierzchlas	1000	850	150	0	1000	850	150	0
Urządzenie centrum miejscowości Toporów	200	170	30	0	0	0	0	0
Modernizacja Domu Ludowego w Kraszkowicach oraz zagospodarowanie centrum wsi	300	255	45	0	0	0	0	0
Modernizacja Domu Ludowego w Jajczakach wraz z budową boiska sportowego	300	255	45	0	0	0	0	0
Budowa Gminnego Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego oraz stadionu sportowego w Wierzchlesie	1000	850	150	0	0	0	0	0
Budowa systemu ścieżek rowerowych	200	170	30	0	200	170	30	0
Promocja Gminy Wierzchlas	200	170	30	0	100	85	15	0
Remont sakralnych obiektów zabytkowych	250	212,5	0	37,5	250	212,5	0	37,5
Modernizacja boisk w Kraszkowicach	50	42,5	7,5	0	0	0	0	0
Modernizacja boiska w Mierzycach	50	42,5	7,5	0	0	0	0	0
Budowa obiektów małej architektury w parku leśnym w Mierzycach	210	178,5	31,5	0	0	0	0	0
„Tradycja i współczesność w rzeźbie zaklęte”	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa deptaka spacerowego w Kamionie	330	280,5	49,5	0	330	280,5	49,5	0
Budowa altany turystycznej w Kamionie	0	0	0	0	0	0	0	0
Oznakowanie turystyczne Gminy Wierzchlas	0	0	0	0	0	0	0	0

cd.

Projekt	rok 2022			
	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne
Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Wierzchlas	0	0	0	0
Zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej	0	0	0	0
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	0	0	0	0
Ochrona środowiska naturalnego Gminy Wierzchlas poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych i budynkach użyteczności publicznej	0	0	0	0
E - urząd	0	0	0	0
Wprowadzenie narzędzi ICT do obiektów edukacyjnych w Gminie Wierzchlas	100	85	15	0
Przebudowa dróg na terenie Gminy Wierzchlas	700	595	105	0
Unowocześnienie bazy ratownictwa w Gminie Wierzchlas	0	0	0	0
Modernizacja sieci wodociągowej na terenie Gminy Wierzchlas	1000	850	150	0
Urządzenie centrum miejscowości Toporów	0	0	0	0
Modernizacja Domu Ludowego w Kraszkowicach oraz zagospodarowanie centrum wsi	0	0	0	0
Modernizacja Domu Ludowego w Jajczakach wraz z budową boiska sportowego	0	0	0	0
Budowa Gminnego Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego oraz stadionu sportowego w Wierzchlesie	0	0	0	0
Budowa systemu ścieżek rowerowych	200	170	30	0
Promocja Gminy Wierzchlas	100	85	15	0
Remont sakralnych obiektów zabytkowych	250	212,5	0	37,5
Modernizacja boisk w Kraszkowicach	0	0	0	0
Modernizacja boiska w Mierzycach	0	0	0	0
Budowa obiektów małej architektury w parku leśnym w Mierzycach	0	0	0	0
„Tradycja i współczesność w rzeźbie zaklęte”	0	0	0	0
Budowa deptaka spacerowego w Kamionie	0	0	0	0
Budowa altany turystycznej w Kamionie	0	0	0	0
Oznakowanie turystyczne Gminy Wierzchlas	0	0	0	0

9. System wdrażania Strategii

Strategia jest dokumentem ponadkadencyjnym, określającym cele i programy działań na kilka lat oraz wymagającym ciągłej pracy nad podnoszeniem jego jakości. Proces jego wdrażania jest złożonym przedsięwzięciem, wymagającym dobrego przygotowania informacyjnego i stałej komunikacji z otoczeniem. Wdrożeniu Strategii towarzyszyć będzie jego ewaluacja, która będzie się opierać na pozyskiwaniu obiektywnej informacji o jego przebiegu, skutkach i publicznym odbiorze.

Strategia gminy jest warunkiem koniecznym rozwoju danej jednostki terytorialnej. Sam dokument nie jest jednak receptą na sukces. Aby mógł przynieść zaplanowane efekty, konieczne jest sukcesywne jego wdrażanie, czuwanie nad jego realizacją i kontrolowanie przebiegu.

Właściwy proces wdrażania Strategii wymaga połączenia wysiłków wielu instytucji, organizacji i osób. Przedkładana Strategia jest "własnością" społeczności lokalnej - dla niej przede wszystkim była budowana. Udział lokalnych liderów i lokalnej społeczności będzie czynnikiem wspierającym procesy implementacyjne. Niezwykle istotne jest partnerstwo ponadgminne. Wdrażanie wytyczonych planów zakłada potrzebę animacji od podstaw, która wiąże się z głębszymi kwestiami, takimi jak: zmiana mentalności, stosunki społeczne oraz kultura lokalna, których ewolucja jest procesem rozłożonym na wiele lat.

Realizacja Strategii uzależniona jest od wysokości pozyskanych środków zarówno krajowych jak i z funduszy strukturalnych. Biorąc pod uwagę prognozę dopuszczalnej wysokości zobowiązań w poszczególnych latach i wysokość środków, jakie mogą być wydatkowane bezpośrednio z budżetu, możliwości finansowe Gminy wskazują, że na realizację przyjętych celów Jednostka zabezpieczy 15% wkładu w stosunku do uzyskanych środków wspólnotowych.

Za wdrażanie Strategii odpowiedzialny będzie Urząd Gminy Wierzchlas.

1. Zarządzanie

Funkcję Instytucji Zarządzającej i koordynującej realizację Strategii będzie pełnił specjalnie powołany zespół pracowników. Zakres zadań Instytucji Zarządzającej obejmuje m.in.:

- zapewnienia zgodności realizacji Strategii z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu, w tym w szczególności w zakresie zamówień publicznych, zasad konkurencji, ochrony środowiska, jak też zagwarantowanie przestrzegania zasad zawierania kontraktów publicznych;
- zbieranie danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach Strategii;
- zapewnienie przygotowania i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji Strategii;
- przygotowanie rocznych raportów na temat wdrażania Strategii;
- zbieranie informacji do rocznego raportu o nieprawidłowościach;
- dokonanie oceny po zakończeniu realizacji Strategii.

2. Instytucja wdrażająca Strategię Gminy Wierzchlas.

Urząd Gminy, jako instytucja wdrażająca Strategię, odpowiedzialna będzie za:

- opracowanie i składanie wniosków o finansowanie zewnętrzne;
- bezpośrednią realizację działań przewidzianych w Strategii w zakresie przygotowania przetargów, gromadzenia dokumentacji bieżącej, nadzoru nad wykonawcą pod kątem terminowości i jakości wywiązania się z zobowiązania;
- zapewnienie informowania o współfinansowaniu przez UE realizowanych projektów.

W przypadku Strategii, kluczową postacią w procesie jej realizacji i monitoringu jest Wójt. Kierując bieżącą działalnością, ma największy wpływ zarówno na sam proces opracowywania Strategii, jej wdrażania, jak również oceny jej realizacji. Do najważniejszych zadań Wójta w zakresie zarządzania i monitoringu należałby bezpośredni nadzór nad wdrażaniem strategii oraz wyznaczenie koordynatora jej realizacji.

Ważną rolę w procesach wdrożeniowych Strategii odgrywać powinien koordynator strategii jako osoba zaangażowana bezpośrednio w realizację zadań wyznaczonych w Dokumentcie i dobrze zorientowana w istniejących realiach, mająca jednocześnie bezpośredni wpływ na procesy gospodarcze i społeczne zachodzące w gminie.

Główne zadania koordynatora polegałyby na:

- bieżącej analizie stanu realizacji Strategii;
- obserwacji uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych wpływających lub mogących wpłynąć na realizację strategii;
- prowadzeniu bazy informacji;
- wypracowaniu kryteriów oceny stanu realizacji Strategii;
- aktywnym poszukiwaniu źródeł finansowania.

Wdrażanie na każdym etapie podlega weryfikacji i aktualizacji. Opierać powinno się ono na odpowiednim rozdziale zadań realizacyjnych w ramach struktury organizacyjnej Urzędu. Pozwala to na koncentrowanie się na konkretnym przedsięwzięciu, a tym samym zwiększa jego efektywność.

10. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej Strategii

10.1. System monitorowania

Monitorowanie jest procesem, który ma na celu analizowanie stanu zawansowania projektu, czy strategii i jej zgodności z postawionymi celami. Istotą monitorowania jest wyciąganie wniosków z tego, co zostało i nie zostało zrobione. Jest nią także modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładany cel w przyszłości. Istotnym elementem monitorowania jest wypracowanie technik zbierania informacji oraz opracowanie odpowiednich wskaźników, które będą odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań.

Monitorowania wdrażania Strategii oraz jej poszczególnych elementów dokonywać będzie Komitet Monitorujący. Aby zachować ciągłość procesu przygotowania Strategii i jej realizacji, w skład Komitetu Monitorującego wchodzić będą członkowie grupy roboczej, zaangażowanej w sporządzanie Strategii. Skład Komitetu Monitorującego przedstawiać się będzie zatem następująco:

- Wójt Gminy Wierzchlas,
- Skarbnik Gminy,
- Koordynator Zespołu,
- Przedstawiciel Rady Gminy.

Zebrania Komitetu Monitorującego odbywać się będą raz na pół roku. Istnieje możliwość częstszych spotkań po uprzednim zawiadomieniu członków Komitetu przez Sekretariat Komitetu. Funkcję Sekretariatu Komitetu Monitorującego pełnić będzie sekretariat Gminy Wierzchlas. Obowiązkiem Sekretariatu będzie zawiadamianie członków Komitetu o terminach posiedzeń oraz przygotowywanie na w/w posiedzenia szczegółowych informacji na temat postępów w realizacji Strategii w formie standardowego raportu monitorującego. Obowiązkiem Sekretariatu będzie także przygotowywanie protokołów z posiedzeń Komitetu Monitorującego, zawierających ustalenia w/w posiedzeń i przesyłanie ich do członków Komitetu. Komitet Monitorujący analizować będzie ilościowe i jakościowe informacje na temat wdrażanych projektów i całej Strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym. Celem takiej analizy jest zapewnienie zgodności realizacji projektów i Strategii z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Jeśli w raportach monitoringowych ujawnione zostaną problemy związane z wdrażaniem Strategii, Komitet Monitorujący powinien podjąć działania mające na celu wyeliminowanie pojawiających się trudności wdrożeniowych.

Na koniec każdego podokresu planowania (tzn. styczniu 2022 roku) Komitet Monitorujący sporządzi raport końcowy, obrazujący faktycznie zrealizowane zadania w kontekście założeń Strategii. Wszelkie rozbieżności pomiędzy ustaleniami Strategii, a jego rzeczywistym wykonaniem będą w w/w raporcie szczegółowo wyjaśnione. Raport końcowy będzie dostępny do wglądu w Urzędzie Gminy Wierzchlas.

10.2. Sposób oceny

W procesie monitorowania Strategii przewidziano następujące fazy:

Ocenę wstępną

Rozpoczęcie każdego programu i wchodzących w jego skład projektów poprzedzone zostanie ustaleniem wszelkich parametrów ilościowych i jakościowych (wskaźniki określające wyniki realizowanych zadań). Zostaną również wyraźnie określone etapy częściowej realizacji poszczególnych zadań (termin rozpoczęcia i zakończenia). Przyjęte raz parametry powinny być stosowane przez cały czas realizacji programów i projektów.

Monitoring sterujący

Dotyczy całego okresu wdrażania projektu. Zadaniem prowadzonego monitorowania będzie wykrycie wszelkich odchyleń, jakie mają miejsce w trakcie realizacji projektu.

Kontrolę końcową - ewaluację efektów.

Ewaluacja zaczyna się w już procesie planowania/programowania. Można powiedzieć, że planowanie ukierunkowuje ewaluację i ewaluacja ukierunkowuje planowanie przyszłych działań. Jest to bardzo ważna funkcja ewaluacji, gdyż pozwala na zbadanie wewnętrznej logiki programu/projektu. Logika programu/projektu opisuje relacje pomiędzy wszystkimi jego elementami: potrzebami, strategią, celami, nakładami, działaniami, produktami, rezultatami i wpływem. Ewaluacja, badając wewnętrzną spójność programu/projektu, weryfikuje w jaki sposób nakłady programu przekształcane są w produkty, jak produkty prowadzą do uzyskania rezultatów i oddziaływania, a więc i zaspokojenia potrzeb grup docelowych.

Ogólnym celem ewaluacji jest podwyższanie stopnia adekwatności, efektywności i znaczenia rezultatów wynikających z programów finansowanych przez Unię Europejską. Głównym zadaniem jest, zatem dążenie do stałego ulepszania skuteczności i efektywności interwencji publicznej, rozumiane nie tylko jako pozytywne efekty społeczne lub gospodarcze związane bezpośrednio z programem, lecz także jako zwiększenie przejrzystości i promowania działań podejmowanych przez władze publiczne.

Główne zastosowania ewaluacji:

- identyfikacja słabych i mocnych stron,
- oszacowanie możliwości i ograniczeń,
- usprawnienie zarządzania,
- wskazanie kierunków rozwoju i priorytetów działalności sektora publicznego,
- poprawianie błędów dla celów odpowiedzialności,
- wsparcie alokacji zasobów finansowych,
- ulepszenie procesu decyzyjnego.

W szczególności zadaniem ewaluacji jest dostarczenie odpowiednim odbiorcom dokładnych ocen stanu wdrożenia programów w zakresie:

- działania programów;
- wydajności i trwałości w stosunku do założonych celów;
- wpływu na problemy, do których odnoszą się programy;
- wyciągniętych wniosków w celu poprawy wdrożenia programów i projektowania nowych programów;
- identyfikacji dobrych praktyk o potencjalnym szerszym zastosowaniu.

Jednym z celów ewaluacji jest również zapewnienie przejrzystości wykorzystania środków publicznych poprzez przekazywanie i upowszechnianie informacji o powodzeniu lub niepowodzeniu przedsięwzięć finansowanych z programów pomocowych. Ewaluacja ma również wymiar edukacyjny. Uczy bowiem rejestrować i stymulować zmianę, analizować i rozumieć złożoność zjawisk.

Ocena końcowa powinna określić na ile zakładane w Strategii cele zostały osiągnięte oraz ustalić przyczyny wszelkich odchyłeń w realizacji. Ewaluacja posłuży za podstawę sprawdzenia, czy planowane efekty są zgodne z przyjętymi celami i ich miarami. W trakcie ewaluacji zostanie również dokonana analiza podejmowanych działań korygujących. Wnioski z ewaluacji zostaną wykorzystane w trakcie realizacji kolejnych, podobnych projektów w przyszłości.

10.3. Sposób inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi

Uwarunkowania współpracy

Fundamentem ideowym wyznaczającym podstawy współpracy państwa, w tym samorządów terytorialnych i organizacji pozarządowych jest zasada subsydiarności, zapisana w preambule Konstytucji RP. Zakłada ona, że państwo bierze na siebie tylko te zadania, których nie są w stanie rozwiązać obywatele i ich wspólnoty. Praktyczną konsekwencją przyjęcia tej zasady jest decentralizacja państwa i przekazywanie władzy lokalnej wspólnotom samorządowym. Bardzo ważnym krokiem na tej drodze jest przeniesienie znacznej części kompetencji rządu centralnego samorządom: powiatom i województwom. Obok tego procesu powinien się dokonywać proces przekazywania części kompetencji państwa obywatelom dobrowolnie zrzeszającym się dla rozwiązywania zadań społecznych. Przemawiają za tym nie tylko względy ideowe, ale i praktyczne. Nie chodzi tylko o to, że obywatele mają prawo sami definiować swoje problemy i liczyć na pomoc państwa w ich rozwiązywaniu, ale także o to, iż w wielu dziedzinach organizacje te szybciej i taniej potrafią rozwiązać problemy niż administracja rządowa i samorządowa.

Podstawowym faktem, który winni uświadamiać sobie wszyscy samorządowcy i pozarządowcy jest to, że podmiotem ich działania są ludzie. Zarówno samorząd lokalny, jak i organizacje pozarządowe, choć w oparciu o różne podstawy (samorząd z mocy prawa, organizacje dobrowolnie) są reprezentantami społeczności. Obie te instytucje, znów w różny sposób i na różnych zasadach, dążą do wspólnego celu. Jest nim zaspokajanie potrzeb społecznych, służenie ludziom, którzy wybrali swoich przedstawicieli do tych instytucji. Zrozumienie tego, skądinąd oczywistego faktu, nie jest wcale powszechne, a jest to przecież fundament współdziałania, w ramach wspólnej misji, jaką jest dobro społeczności lokalnej. Organizacje pozarządowe z reguły są znacznie bliżej ludzi, wyrastają w odpowiedzi na ich konkretne potrzeby. Administracja natomiast często (na całym świecie zresztą) zapomina o swojej misji, o tym, komu służy. Świadomość misji, nadanie podmiotowości ludziom uruchamia proces uwłaszczenia obywateli, przywrócenia im podmiotowości poprzez tworzenie możliwości wpływania na własne sprawy. Jednym z nurtów takiego procesu uwłaszczenia obywateli jest budowanie współpracy władz lokalnych z organizacjami pozarządowymi, które pełnią funkcję uspołeczniania życia zbiorowego.

Organizacje, o czym była już mowa, powstają tam, gdzie pojawiają się niezaspokojone potrzeby. Najczęściej są odpowiedzią na problemy dnia codziennego, gdyż te właśnie są najbardziej istotne. Część organizacji w sposób świadomy pozostaje na tym poziomie działania. To jest ich misja, tak określiły swoją rolę i miejsce: pomagać wtedy, gdy pojawia się problem. Najczęściej zresztą uzupełniają w ten sposób działania samorządu i państwa. Jednak inne organizacje starają się poszukiwać przyczyn problemów, a nie tylko łagodzić ich skutki. To jest skuteczna metoda rozwiązywania problemów, ale trudna, bo wymagająca umiejętności i wytrwałości w docieraniu

do rzeczywistych źródeł problemów, spojrzenia ponad codziennością. Wiele organizacji, które w tym właśnie upatrują swoją rolę, stara się docierać do źródeł problemów i rozwiązywać je, i to zarówno w skali lokalnej, jak i ogólnopolskiej.

Nie jest to również łatwe dla samorządowców, którzy bardzo często przygnieceni są problemami dnia codziennego: dziurawymi jezdniami, czy brakiem pieniędzy na wypłatę zasiłków z pomocy społecznej. Ale także wśród nich istnieje wiele przykładów starań o patrzenie na problemy w dłuższym horyzoncie czasowym i określanie celów, które odnoszą się do źródeł problemów, a nie tylko do ich skutków - w myśl twierdzenia, że lepiej zapobiegać niż leczyć. Przykładem takiego podejścia do określania celów działania są Strategie w wielu gminach w Polsce.

Świadomość tego, że w działaniu najważniejsze są rezultaty wiąże się ściśle ze świadomością misji, celów. Myślenie w kontekście rezultatów podejmowanych działań wymaga planowania i to w dłuższym horyzoncie czasowym. Finansować należy nie działania, ale ich rezultaty. Dobrze znane są sytuacje, w których pewne rezultaty można osiągnąć bardzo prostymi, tanimi sposobami. Nie da się ich jednak zastosować, trzeba wybrać sposób droższy i niekoniecznie gwarantujący osiągnięcie zakładanych rezultatów, tylko dlatego, że tak mówią przepisy. To bardzo często problem administracji, którego rozwiązaniem mogą być organizacje pozarządowe, elastyczne i - między innymi dzięki temu - skuteczne w działaniu.

Władza samorządowa z mocy prawa jest gospodarzem w swojej gminie. Dobry gospodarz to nie zawsze ten, który sam wszystko potrafi zrobić najlepiej, ale przede wszystkim ten, który potrafi dobrze kierować innymi. Władze samorządowe powinny przede wszystkim tworzyć warunki do współpracy, z wszystkimi tymi, którzy działają dla dobra społeczności lokalnej, w tym z organizacjami pozarządowymi.

Organizacje potrafią osiągać założone rezultaty taniej i skuteczniej niż na przykład jednostki budżetowe, obciążone administracją i skrzępowane przepisami. Jest to również, a może nawet przede wszystkim, ważne z jednego jeszcze powodu. Ludzie wtedy są szczęśliwi, gdy czują w pełni, że ich potrzeby są zaspokajane, gdy się ich nie wyręcza, ale daje się możliwość decydowania o zaspokajaniu własnych potrzeb. Jedną z form takiego uczestnictwa jest właśnie współpraca z organizacjami pozarządowymi, które reprezentują interesy obywateli.

Innym elementem świadomości współpracy jest uświadomienie sobie ról jakie pełnią obaj partnerzy. Oczywiście jest, że podstawą dla określania tych ról jest stan obecny, co nie oznacza, że nie można dążyć - w ramach obowiązujących reguł - do jego zmiany. Władze lokalne, w ramach bycia gospodarzem w swojej gminie, zobowiązane są do świadczenia określonego zakresu usług o określonych standardach. W przeciwieństwie do nich, organizacje tworzone są dobrowolnie, same określają to co robią. W określeniu ról pomaga zidentyfikowanie i przekonanie się nawzajem o swoich atutach. Samorząd, na przykład ma możliwość kreowania warunków i regulacji dotyczących różnych sfer życia publicznego, posiada zasoby i środki na prowadzenie działań na rzecz mieszkańców, ma dostęp do różnych źródeł informacji. Organizacje natomiast są elastyczne, nie są bowiem skrzępowane tyłoma przepisami co samorząd, mogą być zatem znacznie bardziej innowacyjne, mają lepsze rozpoznanie potrzeb społecznych, mogą efektywniej świadczyć usługi na rzecz mieszkańców. Dobre poznanie siebie nawzajem, określenie własnych atutów i słabości pozwala precyzyjnie określić

role obu partnerów. Różnice w ich możliwościach działania i w tym czym dysponują stanowią siłę współpracy, w której obaj partnerzy mogą uzupełniać się, pomnażając efekty współdziałania.

Organizacje pozarządowe jako partner samorządu terytorialnego

Organizacje są reprezentantem społeczności lokalnej, wyrazicielem potrzeb, dążeń i oczekiwań tej społeczności (lub jej grup). To powoduje, że dla samorządu organizacje stanowią znakomity "pas transmisyjny", którym przepływają informacje zarówno od ludzi do samorządu, jak i od samorządu do społeczeństwa. Organizacje jako reprezentant społeczności powinny mieć zatem możliwość wypowiedzenia się w sprawach ważnych dla społeczności i współuczestniczyć w podejmowaniu istotnych dla mieszkańców decyzji. Główne formy współpracy to: stała współpraca informacyjna, konsultacje, współdziałanie w podejmowaniu decyzji przez władze samorządowe. Organizacje świadczą również, o czym była już mowa, pomoc bezpośrednią na rzecz mieszkańców społeczności lokalnej. Dysponują w tym zakresie potencjałem, wiedzą i doświadczeniami. Mogą być zatem znakomitym wykonawcą zadań publicznych, których zakres i sposób realizacji określa samorząd.

Główna forma współpracy: kontraktowanie usług organizacjom przez samorząd. Organizacje obok wykonywania zleczanych przez samorząd zadań publicznych, proponują zupełnie niekonwencjonalne, nowatorskie sposoby rozwiązywania problemów. Pełnią funkcję innowacyjną i w tym zakresie samorząd również powinien współpracować z nimi, przede wszystkim inspirując działania innowacyjne i wspierając ich realizację.

Główne formy współpracy to: programy dotacji i inne formy wspierania organizacji.

Organizacje pozarządowe spośród innych partnerów samorządu terytorialnego wyróżniają następujące cechy:

- łączenie funkcji usługowej i reprezentacji,
- bardzo dobre rozpoznanie potrzeb, dążeń i oczekiwań społecznych,
- elastyczność podejmowanych działań, łatwość w dostosowaniu ich do potrzeb i preferencji klientów/adresatów działań organizacji,
- potencjał, przede wszystkim ludzki,
- aktywizowanie i organizowanie wokół działań organizacji społeczności lokalnej,
- możliwość pozyskiwania środków na realizację działań niedostępnych lub trudno dostępnych dla samorządu i innych partnerów,
- elastyczność w kalkulowaniu kosztów realizacji działań.

Programy współpracy najczęściej przewidują następujące formy współpracy pomiędzy samorządem i organizacjami pozarządowymi:

- konsultowanie decyzji podejmowanych przez władze samorządowe z organizacjami pozarządowymi, najlepiej w ustalonym wspólnie trybie i formie,
- zaproszenie organizacji pozarządowych do współtworzenia strategii rozwoju lokalnego, szczególnego znaczenia nabiera w tworzeniu regionalnych planów rozwoju nowych województw samorządowych,
- określenie zasad i procedur ubiegania się przez organizacje pozarządowe o dotacje z budżetu samorządowego na realizację innowacyjnych projektów służących mieszkańcom danej społeczności lokalnej,
- uwzględnianie organizacji pozarządowych w przetargach na wykonywanie zadań publicznych,
- stanowienie prawa lokalnego (uchwały Rad Samorządów), które w sposób kompleksowy określają cele, zasady, mechanizmy i formy współpracy samorządu i organizacji pozarządowych.

Różne formy wspierania działań organizacji, na przykład:

- możliwość korzystania z infrastruktury posiadanej przez samorząd; organizacje bezpłatnie lub na zasadach preferencyjnych mogą korzystać z lokali, sal na szkolenia i konferencje, środków transportu,
- możliwość korzystania z informacji posiadanych przez samorząd,
- możliwość korzystania z wiedzy i doświadczeń ekspertów samorządowych,
- możliwość korzystania z kanałów promocyjnych gminy,
- możliwość korzystania z kontaktów zagranicznych gminy,
- możliwość udzielania przez gminę rekomendacji dla organizacji pozarządowych,
- możliwość korzystania ze szkoleń i to zarówno w zakresie merytorycznych zagadnień, jak i w zakresie rozwoju organizacyjnego, jak też dotyczących funkcjonowania władz samorządowych, urzędu gminy, etc²⁹.

---

²⁹ Wykorzystano: Tomasz Schimanek, „Organizacje pozarządowe w Polsce”

10.4. Działania informacyjne i promocja Strategii

Gmina Wierzchlas będzie upowszechniać informacje o projektach i jego efektach przede wszystkim na obszarze jego realizacji oraz na ogólnodostępnej stronie internetowej. Informacje o projektach i Strategii będą również upowszechniane na terenie Polski. Celem takiego działania jest szeroka promocja projektów oraz zachęcenie do współpracy na terenie Polski i Europy.

Działania promocyjne będą zgodne z wymogami Rozporządzenia w sprawie środków informacyjnych i promocyjnych stosowanych przez Państwa Członkowskie odnośnie pomocy z funduszy strukturalnych.

Zapewnienie informacji zwrotnej jest jednym z kluczowych elementów umożliwiających efektywne wdrażanie Strategii oraz ocenę działań promocyjnych. Również systematyczne zbieranie danych i gromadzenie ich w istniejących bazach danych jest elementem ułatwiającym późniejsze prace i działania promocyjne. Celem ewaluacji działań promocyjnych jest odpowiedź na pytanie, czy wszyscy mieszkańcy regionu mają wystarczającą wiedzę o działaniach realizowanych przez Urząd Gminy? W przypadku problemów z promocją, działania powinny być korygowane w miarę zapisów projektu. Innym celem jest zapewnienie efektywnej promocji przy jednoczesnym obniżeniu jej kosztów.

W prasie lokalnej i regionalnej oraz w Internecie podawane będą systematycznie informacje na temat zaangażowania finansowego UE w realizację projektów oraz stanie zaawansowania realizacji zadań i ich efektów w ramach Strategii.

SPIS MAP

Mapa 1 Położenie Powiatu Wieluńskiego w województwie łódzkim	6
Mapa 2 Powiat Wieluński	7
Mapa 3 Mapa drogowa.....	8

SPIS TABEL

Tabela 1 Obszary i tereny górnicze złóż w Gminie Wierzchlas	12
Tabela 2 Ilości odpadów zebranych w 2014 r. i 2015 r. na terenie Gminy przez firmy odbierające odpady:.....	27
Tabela 3 Zabytki Gminy Wierzchlas ujęte w gminnej ewidencji zabytków.....	29
Tabela 4 Liczba ludności w Gminie Wierzchlas wg faktycznego miejsca zamieszkania na dzień 31 XII w latach 2003 - 2014.....	32
Tabela 5 Liczba ludności w Gminie Wierzchlas wg ekonomicznych grup wieku	33
Tabela 6 Ruch naturalny w Gminie Wierzchlas.....	34
Tabela 7 Przyrost naturalny w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego	35
Tabela 8 Saldo migracji wewnętrznych w gminach wiejskich powiatu wieluńskiego	36
Tabela 9 Saldo migracji zagranicznych w gminach wiejskich powiatu wieluńskiego	37
Tabela 10 Liczba mieszkań w Gminie Wierzchlas	38
Tabela 11 Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań w Gminie Wierzchlas	38
Tabela 12 Kanalizacja w Gminie Wierzchlas	38
Tabela 13 Wodociągi w Gminie Wierzchlas	39
Tabela 14 Korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności w gminach wiejskich powiatu wieluńskiego	39
Tabela 15 Korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego	40
Tabela 16 Mieszkania wyposażone w wodociąg - w % ogółu mieszkań w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego	40
Tabela 17 Mieszkania wyposażone w łazienkę - w % ogółu mieszkań w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego	40
Tabela 18 Mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie - w % ogółu mieszkań w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego.....	41
Tabela 19 Dzieci w wieku 3 – 6 lat w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego.....	43
Tabela 20 Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów (osoby) (placówki dla dzieci i młodzieży)	44
Tabela 21 Poziom wykształcenia mieszkańców Gminy Wierzchlas w roku 2002 – ostatnie dostępne dane.....	46
Tabela 22 Poziom wykształcenia ludności w Powiecie Wieluńskim w roku 2011.....	46
Tabela 23 Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej w Gminie Wierzchlas	49
Tabela 24 Korzystający ze świadczeń rodzinnych w Gminie Wierzchlas	50
Tabela 25 Kwoty świadczeń rodzinnych wypłaconych w roku – ogółem w tys. zł	50
Tabela 26 Wydatki z budżetu Gminy Wierzchlas	50

Tabela 27 Bezrobotni zarejestrowani wg płci w Gminie Wierzchlas	52
Tabela 28 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	52
Tabela 29 Sytuacja na rynku pracy w Gminie Wierzchlas w okresie styczeń – marzec w latach 2013 - 2014	53
Tabela 30 Bezrobotni zarejestrowani w Gminie Wierzchlas wg wieku. Stan na 30.09.2012	54
Tabela 31 Bezrobotni zarejestrowani w Gminie Wierzchlas wg poziomu wykształcenia. Stan na 30.09.2012	54
Tabela 32 Bezrobotni zarejestrowani w Gminie Wierzchlas wg czasu pozostawania bez pracy. Stan na 30.09.2012	54
Tabela 33 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Wierzchlas	56
Tabela 34 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Wierzchlas wg sektorów własnościowych w 2014 roku	57
Tabela 35 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Wierzchlas wg Sekcji PKD 2007	57
Tabela 36 Gospodarstwa domowe z dochodami z różnych źródeł	60
Tabela 37 Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych w Gminie Wierzchlas	61
Tabela 38 Gospodarstwa z uprawą wg rodzaju w Gminie Wierzchlas w 2010 roku	61
Tabela 39 Poziom aktywizacji gospodarczej na przykładzie gmin w powiecie łowickim, stan na 31XII 63	
Tabela 40 Saldo ilości firm w ostatnich 3 latach na analizowanym obszarze	64
Tabela 41 Saldo ilości firm w ostatnich 3 latach w Gminie Wierzchlas	64

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Liczba ludności w Gminie Wierzchlas wg faktycznego miejsca zamieszkania na dzień 31 XII w latach 2003 – 2014	32
Wykres 2 Liczba ludności w Gminie Wierzchlas wg ekonomicznych grup wieku – udział procentowy w ogółem	34
Wykres 3 Przyrost naturalny w Gminie Wierzchlas	35
Wykres 4 Przyrost naturalny w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego w 2014 roku	35
Wykres 5 Saldo migracji wewnętrznych w gminach wiejskich powiatu wieluńskiego w 2014 roku	36
Wykres 6 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach wiejskich Powiatu Wieluńskiego w 2014 roku	53
Wykres 7 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Wierzchlas	56
Wykres 8 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Wierzchlas wg Sekcji PKD 2007 w 2014 roku – udział procentowy w ogóle	58